

PENSJONSVEILEDER 2007

– innkjøp og vurdering av
kommunal tjenstepensjonsordning

FORORD

Årets utgave av innkjøpsveilederen, er omdøpt til *"Pensjonsveileder – innkjøp og vurdering av kommunal tjenstepensjonsordning 2007"*, og foreligger kun i elektronisk versjon.

Den har fortsatt hovedfokus på innkjøpsprosessen for kommunal tjenstepensjonsordning innen KS' tariffområde, men er betydelig omskrevet grunnet ny anskaffelsesforskrift og ny forsikringslov. Anskaffelsesforskriften trådte i kraft 1. januar 2007, mens ny forsikringslov i sin helhet trer i kraft 1. januar 2008.

Endringer i anskaffelsesforskriften av betydning for kommunal tjenstepensjonsordning, omtalt i kapittel 4, vil være nye tilbudsfrister, vekting av tildelingskriteriene samt nye innkjøpsprosedyrer. De to avgjørelsene fra Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), fattet 30.04.2007, er dessuten beskrevet og kommentert i samme kapittel.

Ny forsikringslov er beskrevet i kapittel 8. I tillegg til å omhandle de nye lovbestemmelsene, berøres også enkelte forhold relatert til bestemmelser i Hovedtariffavtalen innen KS-området.

Det foregår fortsatt en drøfting mellom tariffpartene hvorvidt Hovedtariffavtalen setter beskrankninger for full implementering av lovens nye muligheter i forhold til blant annet garantert grunnlagsrente og fritt investeringsvalg (*"særskilt investeringsvalg"*). Slik det nå ser ut, kan det foreligge uenigheter mellom tariffpartene som kommunen/virksomheten må være klar over kan innebære en risiko om en går inn på slike løsninger. Tariffpartene har så langt ikke lagt begrensninger i livselskapenes varslede produktløsninger fra 2008. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det på et senere tidspunkt vil settes begrensninger for produktløsninger innen KS' tariffområde.

Kapittel 9 er en rettleiding til tildelingskriteriene i Pensjonskontorets konkurransegrunnlag, og er også betydelig omskrevet grunnet ny forsikringslovgiving. Særlig gjelder dette området *"kapitalforvaltning"*.

I arbeidet med kapittel 8 og 9 har Pensjonskontoret også i år samarbeidet med aktuar Pål Lillevold og siviløkonom Eldbjørg Sture.

Pensjonsveilederen, med tilhørende konkurransegrunnlag, ble godkjent av Pensjonskontorets styre 07.09.2007.

Oslo, oktober 2007
Pensjonskontoret

INNHold

1	GENERELL INNLEDNING	6
1.1	INNLEDNING	7
1.1.1	Endrede rammebetingelser	7
1.1.2	Pensjonskontoret	8
1.2	ANSKAFFELSESREGLENE	9
1.2.1	Generelt om anskaffelsesregelverket	9
1.2.2	Forholdet til nye anskaffelsesregler	9
1.2.3	Offentlige innkjøp	10
1.3	KONKURRANSEGRUNNLAG	10
1.3.1	Generelt	10
1.3.2	Pensjonskontorets konkurransegrunnlag	11
1.4	PENSJONSVEILEDER	12
1.5	OPPSUMMERING	12
1.6	HVORDAN DOKUMENTENE SKAL BRUKES	12
1.7	PLAN FOR DEN VIDERE FREMSTILLING	12
2	FLYTTEBESTEMMELSENE I HOVEDTARIFFAVTALEN	14
2.1	INNLEDNING	15
2.2	OPPSIGELSE AV PENSJONS-AVTALE	15
2.3	VEDTAK OM FLYTTING	16
2.4	TILLITSVALGTES DRØFTINGSRETT	17
2.5	ENERGIAVTALEN	17
3	VURDERING AV PENSJONS-FORHOLD I FORKANT AV OG UNDER ANBUDS-PROSESSEN	18
3.1	INNLEDNING	19
3.2	ANBEFALINGER NÅR KOMMUNENS/VIRKSOMHETENS	

	PENSJONSFORHOLD SKAL VURDERES	20	4.8	KUNNGJØRING	32
3.3	NEDSETTELSE AV PENSJONS-UTVALG	21	4.8.1	Innledning	32
3.4	KOMMUNESTYRETS BEHANDLING	21	4.8.2	Fremgangsmåten ved kunngjøringer	32
3.4.1	Hovedtariffavtalen pkt. 2.1.8, sjette ledd	22	4.8.3	Forbud mot annen offentliggjøring før kunngjøringen sendes TED-databasen	32
3.5	BISTAND FRA PENSJONS-KONTORET	22	4.8.4	Tilbudsfrister	33
3.6	BRUK AV FORSIKRINGS-RÅDGIVERE/-MEGLERE	22	4.9	EVALUERING AV TILBUD OG VALG AV LEVERANDØR	34
3.7	FLYTTING – VIKTIGE MOMENTER	23	4.9.1	Innledning	34
3.7.1	Oversikt over alle prosesser og flyttekostnader	23	4.9.2	Hovedtildelingskriterier	34
3.7.2	Informasjon til ansatte og pensjonister	23	4.9.3	Begrunnelse for valg av leverandør	35
3.7.3	Håndtering av oppspart kapital	23	4.9.4	KOFA	35
			4.9.5	Vekting av tildelingskriteriene	35
4	ANSKAFSELSESPROSESSEN	24	4.10	KONTRAKTSINNGÅELSE	36
4.1	INNLEDNING	25	4.11	ANSKAFSELSESPROTOKOLL	36
4.2	GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER	25	4.11.1	Innledning	36
4.3	AVGJØRELSER I KOFA	26	4.11.2	Anskaffelsesprotokollens innhold	37
4.4	SKJEMATISK OVERSIKT OVER ANSKAFSELSESPROSESSEN	27	4.11.3	Vesentlige forhold og viktige beslutninger	37
4.5	PLANLEGGING	27	5	PENSJONSKONTORET	38
4.6	BESLUTNING OM ANBUDS-PROSESS	28	5.1	INNLEDNING	39
4.7	UTARBEIDELSE AV KONKURRANSEGRUNNLAG	28	5.2	BAKGRUNN	39
4.7.1	Innledning	28	5.3	PENSJONSKONTORETS STYRE OG SEKRETARIAT	40
4.7.2	Hva konkurransegrunnlaget skal inneholde	29	5.3.1	Styrets sammensetning	40
4.7.3	Forhandlingsforbudet ved åpen anbudskonkurranse	29	5.3.2	Styrets oppgaver	41
4.7.4	Åpen anbudskonkurranse	30	5.3.3	Sekretariatets oppgaver	41
4.7.5	Konkurranse med forhandling	30	5.4	PENSJONSKONTORETS TILSYNSOPPGAVE	41
4.7.6	Konkurransepreget dialog	30	5.4.1	Bestemmelse om ankeadgang	42
4.7.7	Hvilken ytelse som skal anskaffes	31	5.5	PENSJONSKONTORETS ROLLE OG OPPGAVER I FORBINDELSE MED ANBUDSPROSESSENE	42
4.7.8	Eksempel på oppbygning av et konkurransegrunnlag	31	5.5.1	Generelt	42
			5.5.2	Pensjonskontorets rolle i anbudsprosessene	43

INNHOLD

6	PENSJONSLEVERANDØRENE	44
6.1	INNLEDNING	45
6.2	GODKJENNELSE AV LEVERANDØRENS PENSJONSPRODUKTER	45
6.3	BRANSJEAVTALE – FLYTTING AV PENSJONSMIDLER	46
6.4	GJENSIDIG SELSKAP VS. AKSJESELSKAP	47
6.5	KONTROLL AV LEVERAN- DØRENS REGELPRAKTISERING	47
6.6	LEVERANDØRMØTER	47
7	FORSIKRINGSRÅDGIVERE/ -MEGLERE	48
7.1	INNLEDNING	49
7.2	LOV OM FORSIKRINGS- FORMIDLING	49
7.2.1	God meglerskikk og meglers opplysningsplikt	50
7.2.2	Anskaffelsesforskriften § 3-8	50
7.3	LOVFORSLAG OM FORBUD MOT MEGLERPROVISJON	51
7.3.1	Provisjonssystemet for forsikringsmeglere	51
7.3.2	Banklovkommisjonens forslag	52
7.3.3	Ikraftttredelse	53
8	NY FORSIKRINGSLOV	54
8.1	NY FORSIKRINGSLOV FRA 1. JANUAR 2008	55
8.1.1	Ny prissstruktur	55
8.1.2	Inndeling av kapitalforvaltningen i porteføljer	58
8.1.3	Nye retningslinjer for tilleggs- avsetninger og kursregulerings- fond	59

8.2	HOVEDTARIFFAVTALEN I LYS AV NY LOVGIVNING	60	9.3	KAPITALFORVALTNING – SÆRSKILT INVESTERINGS- VALG ("SI")	98
8.3	LIVSELSKAPENES NYE PRODUKTLØSNINGER	60	9.3.1	Overordnede prinsipper – særskilt investeringsvalg	99
8.3.1	Kommunale tjeneste- pensjonsordninger	61	9.3.2	SI Kapitalforvaltningspremie for portefølje (1 – n)	100
9	RETTLEDNING TIL TILDELINGS- KRITERIENE I KONKURRANSE- GRUNNLAGET	62	9.3.3	SI Rentegaranti, bufferkapital, avkastning/risiko for portefølje (1 – n)	101
9.1	FORSIKRINGSTEKNIKK (PERSONRISIKO)	66	9.3.4	SI Samfunnsansvar for portefølje (1 – n)	103
9.1.1	Premieutjevningss- fellesskap	66	9.3.5	SI Rapportering og rådgivning	104
9.1.2	Pensjonskostnad	70	9.3.6	SI Tilbyders forvaltnings- kompetanse, soliditet og risikostyring	105
9.1.3	Forsikringsbart/ ikke-forsikringsbart	75	9.3.7	SI Tilbyders selskapsform og egenkapitalbetjening (kun for gjensidig selskap)	108
9.1.4	Likviditet	78	9.4	ANNET	109
9.1.5	Kapitalbinding	80	9.4.1	HMS og lån til ansatte	109
9.1.6	Administrasjon av oppdragsgivers pensjonsordning	82	DEFINISJONER	110	
9.1.7	Service og rådgivning	85	STIKKORDREGISTER	115	
9.2	KAPITALFORVALTNING – KOLLEKTIVPORTEFØLJER	86			
9.2.1	Prinsipper og bakgrunns- informasjon	87			
9.2.2	Kapitalforvaltningspremie for portefølje (1 – n)	88			
9.2.3	Avkastning/risikoforhold for portefølje (1 – n)	89			
9.2.4	Samfunnsansvar for portefølje (1 – n)	93			
9.2.5	Service og rådgivning	94			
9.2.6	Tilbyders forvaltnings- kompetanse, soliditet og risikostyring	95			
9.2.7	Tilbyders selskapsform og egenkapitalbetjening (kun for gjensidig selskap)	97			

1. GENERELL INNLEDNING

GENERELL INNLEDNING

- Pensjonskontoret ble etablert som et felles organ for ivaretagelse av partenes interesser i pensjonsspørsmål.
- Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) fattet 30.04.2007 to avgjørelser på området for kommunal tjenstepensjon. Klagenemnda slo her fast at lov og forskrift om offentlige anskaffelser kom til anvendelse.
- Pensjonsveilederen er en veileder til konkurransegrunnlaget og en brukerhåndbok ved innkjøp av tjenstepensjonsordninger.
- Pensjonskontoret har utarbeidet forslag til konkurransegrunnlag ved innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger.
- Pensjonsveileder med tilhørende konkurransegrunnlag og referanseplan er tilgjengelig på Pensjonskontorets nettsted: www.pensjonskontoret.no

1.1 INNLEDNING

Arbeidsretten avsa 08.10.2002 dom i den såkalte KLP-saken.

Arbeidsrettens dom innebar at 11 kommuner som hadde skiftet pensjonsleverandør 01.01.1999, enten måtte flytte tilbake til KLP eller det måtte etableres en politisk løsning som ga de private livselskapene adgang til fortsatt å levere kommunale tjenstepensjonsordninger.

Arbeidsretten tolket den daværende tariffavtales bestemmelse om kjønns- og aldersnøytralitet slik at det bare var KLP som oppfylte vilkårene. Arbeidsrettens forståelse innebar at tariffpartene ikke hadde avtalt *reell* flytterett, men bare en *teoretisk* fremtidig flytterett.

Denne dommen førte, ved siden av det politiske ønsket om fri konkurranse på det kommunale tjenstepensjonsmarkedet, til senere endringer i forsikringsvirksomhetsloven og Hovedtariffavtalen.

1.1.1 ENDREDE RAMMEBETINGELSER

Fra 01.01.2004 ble det innført nye regler for kommunale pensjonsordninger i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 b. Samtidig ble det i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8 c tatt inn bestemmelser om flytting av pensjonsordninger, som erstattet bestemmelsene i en tidligere flytteforskrift.

Ved hovedtariffoppgjøret i 2004 ble "Vedtekter for Tjenstepensjonsordning (TPO) tatt inn som vedlegg i HTA, samtidig som vilkårene ble gjort leverandørnøytrale.

I november 2004 ble så Overføringsavtalen endret til å omfatte alle pensjonsleverandører som forvalter offentlige tjenstepensjonsordninger, noe som medførte at livselskapene og de kommunale pensjonskassene ble likestilt.

Disse endringene innebar samlet sett en helt ny markedssituasjon for kommunal tjenstepensjonsordning, ved at det var rettslig adgang for andre aktører å opptre i konkurranse med KLP.

Dette var noe av bakgrunnen for at partene ved hovedtariffoppgjøret 2004 ble enige om å

opprette sitt eget pensjonskontor, som et kompetanse- og rådgivningsapparat. Pensjonskontoret ble etablert som et felles - organ for ivaretagelse av partenes interesser i pensjonsspørsmål, og består av et sekretariat og et partsammensatt styre. Det avløste det tidligere partssamarbeidet i form av Styret for AFP, Pensjonsutvalget og Pensjonsutredningsutvalget.

1.1.2 PENSJONSKONTORET

Pensjonskontorets styre er altså partsammensatt, dvs. at det består av de organisa-

sjoner på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden som er parter i Hovedtariffavtalen innen KS-området, representert ved KS og forhandlingssammenslutningene: LO Kommune, Unio, YS-K og Akademierne-K.

Det vises til mer detaljert beskrivelse av Pensjonskontorets rolle og oppgaver i kapittel 5.

1.2 ANSKAFFELSESGRENE

KS' B-rundskriv nr 9/2005 av 09.06.2005 omhandler innkjøp av tjenstepensjoner i forhold til reglene om offentlige anskaffelser. Her anbefales det å følge innkjøpsreglene også i forhold til pensjon. De som ønsker å skifte leverandør av tjenstepensjoner må følge reglene for offentlige anskaffelser, noe som innebærer at det som hovedregel må skje en utlysning av anbudskonkurranse.

Dette standpunkt er nå stadfestet av Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) i to avgjørelser fattet 30.04.2007. For nærmere omtale av KOFAs avgjørelser med konklusjoner og begrunnelse vises til kapittel 4.2 og 4.3.

1.2.1 GENERELT OM ANSKAFFELSESGRENE

Lov om offentlige anskaffelser (LOA) ble vedtatt 16.07.1999. I medhold av § 11 er det bl.a. gitt en forskrift om offentlige anskaffelser (FOA) av 15.06.2001. Anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften trådte i kraft 01.06.2001.

Både anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften bygger på EUs direktiver om offent-

lige anskaffelser. Norge er forpliktet til å følge dette regelverket gjennom EØS-avtalen.

Regelverket om offentlige anskaffelser bygger i hovedsak på noen få grunnleggende prinsipper. Disse prinsippene følger av LOA § 5. Sentralt er her kravene til likebehandling, forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvnbarhet. Dessuten skal en anskaffelse så langt det er mulig være basert på konkurranse, jf. LOA § 5(2).

Videre er formålsbestemmelsen i LOA § 1 viktig, der det står at: *"Loven og tilhørende forskrifter skal bidra til økt verdiskapning i samfunnet ved å sikre mest mulig effektiv ressursbruk ved offentlige anskaffelser basert på forretningsmessighet og likebehandling"*. Her understrekes hovedformålet med regelverket, nemlig mest mulig effektive anskaffelser for det offentlige.

Formålsbestemmelsen i § 1, sammen med de grunnleggende kravene i § 5, vil være retningsgivende ved tolkningen av de øvrige bestemmelsene i anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften.

1.2.2 FORHOLDET TIL NYE ANSKAFFELSESGRENE

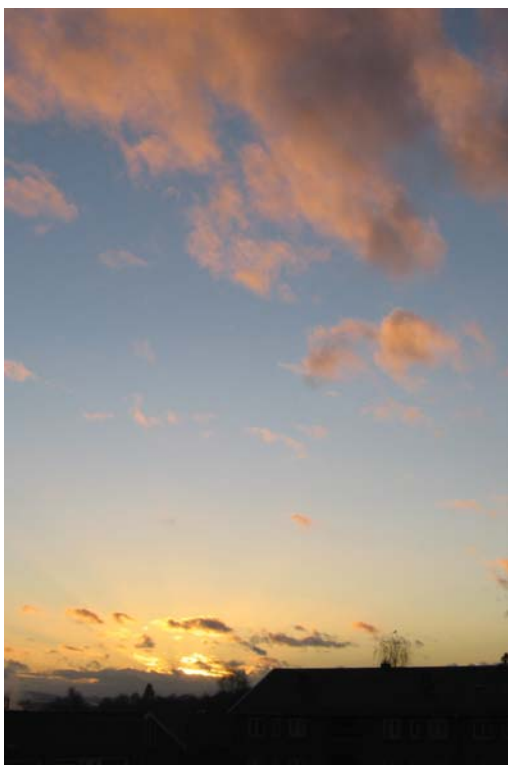
Ny forskrift om offentlige anskaffelser ble vedtatt 7. april 2006. Ikrafttredelsen for denne forskriften var 1. januar 2007.

Det nye regelverket er lagt til grunn i denne veileder og i Pensjonskontorets konkurransegrunnlag for tjenstepensjon innen KS' tariffområde med tilhørende referanseplan. De nye reglene om vekting av tildelingskriteriene omtales i kapittel 4.9.5.

1.2.3 OFFENTLIGE INNKJØP

Tidligere undersøkelser har vist at 30-50 % av budsjettene i offentlig sektor går med til innkjøp. Dette følger av et veiledningshefte med informasjon og praktiske råd til hjelp underveis i innkjøpsprosessen kalt *"Beste praksis – offentlige anskaffelser"* utgitt av Nærings- og handelsdepartementet, mars 2004.

Det opplyses videre at det offentlige årlig kjøper varer, tjenester, bygg og anlegg for omtrent 220 mrd. kr, dvs. ca. 14,5 % av bruttonasjonalprodukt (BNP). En effektiv konkurranse om disse kontraktene bidrar til at det offentlige får mer igjen for pengene,

og legger til rette for at små og mellomstore bedrifter kan kjempe om offentlige oppdrag på lik linje med de større aktørene på markedet.

Andre undersøkelser viser at regulering av offentlige innkjøp og økt konkurranse om leveranser har gitt bedre priser og leveringskvalitet for innkjøperne. Anskaffelsesreglene bidrar dermed til økt verdiskapning i samfunnet og sikrer en mest mulig effektiv ressursbruk.

I tillegg medfører praktisering av anskaffelsesreglene ryddigere innkjøpsprosesser som motvirker korrupsjon, smøring og kame-raderi.

1.3 KONKURRANSEGRUNNLAG

1.3.1 GENERELT

Et sentralt dokument i innkjøps- og anskaffelsesprosessen er konkurransegrunnlaget. Det følger av FOA § 17-1(1) at det skal utarbeides et konkurransegrunnlag. Dette gjelder ved innkjøp over terskelverdiene (1,7 millioner kroner, FOA § 2-2).

Konkurransegrunnlaget eller anbudsgrunnlaget er det dokument som ligger til grunn for konkurransen, og utgjør til syvende og sist selve beslutningsgrunnlaget for oppdragsgiver.

Det skal inneholde opplysninger om hvilken ytelse som skal anskaffes og hvordan konkurransen skal gjennomføres.

Her skal reglene for konkurransen gjøres kjent, og opplysninger som har betydning for

tilbyderne angis. Konkurransesgrunnlaget skal også beskrive hva som skal anskaffes. I tillegg skal det opplyses hvilken anskaffelsesprosedyre som er valgt, endelig frist for mottak av tilbud (dag og klokkeslett) påført adresse tilbudene skal sendes, vedståelsesfrist og den relative vektningen av tildelingskriteriene i henhold til FOA § 22-2.

Det vises til detaljert beskrivelse og gjennomgang av konkurransesgrunnlaget nedenfor under kapitlet "*Anskaffelsesprosessen*" (kapittel 4).

1.3.2 PENSJONSKONTORETS KONKURRANSEGRUNNLAG

Pensjonskontoret har utarbeidet forslag til konkurransesgrunnlag til benyttelse ved innkjøp av kommunale tjenestepensjonsordninger, som ligger tilgjengelig på Pensjonskontorets nettsted, www.pensjonskontoret.no.

Her oppstilles aktuelle tildelingskriterier, dvs. de forhold som skal vektlegges. Under hvert tildelingskriterium blir tilbyder bedt om gi opplysninger om en rekke forhold, både av økonomisk og ikke-økonomisk art. Tilbyders avgitte opplysninger i utfylt konkurransesgrunnlag med vedlegg utgjør samlet det komplette tilbud. For ordens skyld bes tilbyder å bekrefte dette, og også lage en komplett vedleggsoversikt i tilbudet.

Det er lagt stor vekt på at opplysningene i konkurransesgrunnlaget presenteres på en oversiktlig og ryddig måte. Tallene og opplysningene fremkommer i rubrikker og tabeller med tilhørende forklaringer og veiledninger. (Det vil bl.a. forklares for oppdragsgiver hvilke tall som skal sammenliknes og på hvilken måte man skal sammenlikne).

Første versjon av et felles konkurransesgrunnlag ble utformet i 2006. Et slikt felles konkur-

ransegrunnlag hadde man tidligere ikke hatt i markedet for kommunale tjenestepensjonsordninger. Den enkelte oppdragsgiver utarbeidet tidligere konkurransegrunnlag selv, gjerne ved hjelp av forsikringsrådgiver. Konkurransegrunnlagene var av varierende kvalitet, og man opplevde at tilbyder ikke besvarte alle spørsmål i ønsket form.

1.4 PENSJONSVEILEDER

Pensjonsveilederen er ment å være en veileder til konkurransegrunnlaget og en brukerhåndbok ved innkjøp av kommunale tjenestepensjonsordninger.

Pensjonsveilederen vil bl.a. gi en anvisning på den prosess som må følges i forhold til skifte av pensjonsleverandør. Den gir en veiledning i forhold til gangen i en flyttesak, dvs. de formelle bestemmelser som må følges i forhold til opphør og flytting av pensjonsavtale.

Pensjonsveilederen gir videre oversikt over de aktuelle tildelingskriterier, og en veiledning om hvordan det enkelte tildelingskriterium skal vurderes, og er i så henseende et hjelpemiddel til bruk ved *evalueringen* av de tilbud som mottas etter gjennomført prosess.

1.5 OPPSUMMERING

Ved å benytte Pensjonskontorets konkurransegrunnlag oppnår man å:

- Få sammenliknbare tallstørrelser (gjennom mest mulig "spisset" spørsmålsstilling)
- Objektivisere, strukturere, standardisere og profesjonalisere innkjøpsprosessen

(gjennom å følge anskaffelsesbestemmelserne)

- Avdekke eventuelle avvik av vesentlig betydning hos én eller flere tilbydere

Konkurransegrunnlaget med tilhørende pensjonsveileder vil totalt sett gi oppdragsgiver bedre mulighet til å foreta en selvstendig vurdering av de mottatte tilbud, og samlet sett i større grad enn tidligere å fatte avgjørelser som kan begrunnes i kvalitetsforskjeller i tilbyders pensjonsprodukt og tjenester.

1.6 HVORDAN DOKUMENTENE SKAL BRUKES

Pensjonsveilederen og konkurransegrunnlaget utgjør til sammen et enhetlig innkjøpsdokument. Formålet er at *begge* dokumenter skal fungere som en brukerhåndbok og et praktisk arbeidsverktøy for de pensjonsansvarlige i den enkelte kommune, fylkeskommune eller virksomhet (i det videre omtalt som "*kommunen/virksomheten*" eller "*oppdragsgiver*").

Pensjonsleverandør omtales i det følgende som "*leverandør*" eller "*tilbyder*". "*Pensjonsinnretning*" brukes som fellesbetegnelse på alle leverandører av tjenestepensjon innen KS' tariffområde (livselskap og pensjonskasser).

For at konkurransegrunnlaget skal kunne benyttes direkte mot tilbyderne, er dette utarbeidet som et selvstendig dokument.

1.7 PLAN FOR DEN VIDERE FREMSTILLING

Oppbygning og innhold av pensjonsveilederen er som følger:

Først gis en beskrivelse av de bestemmelser i Hovedtariffavtalen innen KS' tariffområde (HTA) som må følges i forhold til opphør og flytting av pensjonsavtale (kapittel 2).

Deretter redegjøres for den prosess som må følges når en kommune skal vurdere sin pensjonsleveranse med tanke på mulig skifte av pensjonsleverandør (kapittel 4), samt den planlegging og det forarbeid man bør foreta i forkant av eventuell anbudsprosess (kapittel 3).

Dernest gis en nærmere beskrivelse av Pensjonskontoret – bakgrunnen for opprettelsen av kontoret, kontorets sammensetning og en redegjørelse av kontorets rolle og oppgaver,

med særlig vekt på anbudsprosessen (kapittel 5).

Videre gis en beskrivelse av pensjonsleverandørene (kapittel 6), og en fremstilling av forsikringsmeglers-/rådgivers rolle og oppgaver, samt hvilke lover og regler de er underlagt (kapittel 7).

Til slutt følger informasjon om ny forsikringslov (kapittel 8) og en rettledning til de enkelte tildelingskriterier i konkurransegrunnlaget (kapittel 9). Rettledningen gir utfyllende informasjon om hvert enkelt tildelingskriterium (de enkelte delene av tilbudet) og en veiledning om hvordan de enkelte tildelingskriterier skal vurderes.

2. FLYTTE- BESTEMMELSENE I HOVEDTARIFF- AVTALEN

FLYTTEBESTEMMELSENE I HOVEDTARIFFAVTALEN

- Bestemmelsene vedrørende opphør og flytting av pensjonsavtale følger av HTA pkt. 2.1.8 og TPO-vedtektene § 14-1.
- Kommunen har tre måneders frist for å si opp avtalen med sin pensjonsleverandør. Siste frist for oppsigelse er 30. september det enkelte kalenderår.
- Endelig vedtak om flytting må skje innen 1. desember det enkelte år.
- Det er kommunestyret som selv må foreta den endelige beslutning om flytting eller ikke.
- En kommune som skal ut på anbud med sin pensjonsavtale plikter etter HTA at det finner sted et drøftingsmøte med de tillitsvalgte.

2.1 INNLEDNING

De tariffmessige bestemmelsene vedrørende kommunal tjenestepensjon er nedfelt i Hovedtariffavtalen innen KS-området (HTA) kapittel 2 og dennes vedlegg 4 - "Vedtekter for avtalefestet pensjon" (AFP) og vedlegg 5 - "Vedtekter for Tjenestepensjonsordning (TPO).

Bestemmelsene vedrørende opphør og flytting av pensjonsavtale følger av HTA pkt. 2.1.8 og TPO-vedtektene § 14-1.

2.2 OPPSIGELSE AV PENSJONSAVTALE

Kommunen er gitt en frist for oppsigelse av avtalen med sin nåværende leverandør av kommunal tjenestepensjonsordning i TPO-vedtektene § 14-1.

Den enkelte forsikringstaker kan si opp avtalen om tilslutning til fellesordningen med *tre måneders frist* til opphør ved kalenderårets slutt, jf. TPO-vedtektene § 14-1, bokstav a, første pkt.

Siste frist for oppsigelse av avtalen iht. HTA blir altså *30. september* det enkelte kalenderår.

I forsikringsloven¹ kapittel 11 er det tatt inn bestemmelser som gjelder flytting mellom pensjonsinnretninger. Disse bestemmelsene

¹ Forsikringsloven trådte i kraft 1. juli 2006 og erstatter den tidligere forsikringsvirksomhetsloven. I medhold av overgangsregler til forsikringsloven gitt i forskrift av 30.06.2006 nr. 868, trer lovens kap. 7 og 9 med tilhørende forskrifter likevel ikke i kraft før 1. januar 2008.

vil også omfatte kommunale pensjonsordninger i medhold av forsikringsloven kapittel 10. (Dette følger av forsikringsloven § 11-1, bokstav c). Det gjøres en henvisning til disse bestemmelsene i TPO-vedtektene § 14-1, bokstav b.

Som hovedregel gjelder et skriftlighetskrav for oppsigelsen. Etter forsikringsloven § 11-5(1) er kravet om skriftlighet likevel ikke til hinder for at oppsigelsen kan oversendes elektronisk. Forutsetningen er at det benyttes en metode som autentiserer avsender og sikre meldingens innhold, jf. § 11-5(1), tredje pkt.

2.3 VEDTAK OM FLYTTING

Det er også gitt en bestemmelse om frist for når endelig vedtak om flytting skal skje.

Endelig vedtak om flytting skal skje senest innen *1. desember* det enkelte år, jf. TPO-vedtektene § 14-1, bokstav a, annet pkt.

Det følger av HTA pkt. 2.1.8 at det er kommunestyret/fylkestinget /styret som skal avgjøre spørsmålet om skifte av pensjonsleverandør. Det er etter gjeldende hovedtariffavtale ikke noe krav om at det skal gis skriftlig begrun-

nelse for vedtaket. Imidlertid er det en klar begrunnelsesplikt etter anskaffelsesreglene, jf. FOA § 22-3.

Det bemerkes at det er kommunestyret selv som må foreta den endelige beslutning om flytting eller ikke, en myndighet som ikke kan delegeres til formannskapet ei heller til kommunens administrasjon. De alminnelige bestemmelsene i kommuneloven om delegasjon av vedtaksmyndighet til formannskapet, kan *ikke* gjøres gjeldende innenfor dette spesielle område av tariffavtalen.

Pensjonskontorets konkurransegrunnlag er som tidligere nevnt utarbeidet for benyttelse ved innkjøp av kommunale tjenstepensjonsordninger. Valg av pensjonsleverandør skal skje på grunnlag av de valgte tildelingskriterier. I forhold til vektlegging av disse har de et visst handlingsrom.

For å unngå eventuell uoverensstemmelse mellom politikere og administrasjon, og for å unngå at det foretas rene politiske leverandørvalg, vil det være klokt at kommunestyret/fylkestinget/styret deltar i utvelgelsen/vektningen av tildelingskriteriene. Med andre ord involveres på et mye tidligere tidspunkt i prosessen enn det som har vært vanlig praksis.

Det vises i den forbindelse til KS' B-rundskriv 9/2005 som påpeker at kommunestyret/fylkestinget/styret bør delta i utformingen av tildelingskriteriene for at deres vedtak skal ha reelt innhold.

2.4 TILLITSVALGTES DRØFTINGSRETT

Etter HTA pkt. 2.1.8, første avsnitt skal det ved skifte av pensjonsleverandør finne sted en drøfting med de tillitsvalgte.

Drøftingsplikten inntreder tidligst mulig, og senest før oppsigelse er vedtatt, og levert dagens leverandør av kommunal tjenstepensjonsordning, jf. HTA pkt. 2.1.8, annet avsnitt.

Ut fra disse bestemmelsene kan det sluttet at det skal være drøftingsmøte med tillitsvalgte med underskrevet protokoll før oppsigelse. Forutsetningen om at drøftingsplikten inntreder "tidligst mulig" innebærer at de tillitsvalgte bør tas med på et svært tidlig stadium (planleggingsstadiet) i anskaffelsesprosessen.

Den nærmere avgrensning og presisering av ordene "drøfting" og "drøftingsplikt" følger av Hovedavtalen (HA). En eventuell innføring av nye bestemmelser om drøftingsplikt eller en endring av disse bestemmelsene i HA, vil kunne få betydning for tolkningen og fastsettelsen av de nærmere innhold av drøftingsretten etter HTA pkt. 2.1.8.

Det bemerkes at reglene om drøftingsplikt også gjelder der det besluttes *ikke* å skifte pensjonsleverandør. Det skyldes at anskaffelsesreglene i stor grad medfører en bundet prosess, der fastsettelse av tildelingskriterier og vektning av disse langt på vei bestemmer valget av pensjonsleverandør.

2.5 ENERGIAVTALEN

Det bemerkes at ovenfor nevnte bestemmelser om oppsigelsesfrist og vedtak om flytting ikke er nedfelt i Hovedtariffavtalen for energiverk og datterselskap med selvstendig medlemskap i KS Bedrift (Energiavtalen).

Her må tomåneders fristen i forsikringsvirksomhetsloven § 8c-5, første ledd, første pkt. legges til grunn.

Lovbestemmelsen lyder som følger:
"Kontrakt om pensjonsordning kan sies opp med en frist på to måneder".

I tillegg gjøres oppmerksom på den vesensforskjell som er mellom Energiavtalen og Hovedtariffavtalen innen KS' tariffområde (HTA), ved at Energiavtalen ikke inneholder bestemmelser om kjønns- og aldersnøytrale premier, jf. avtalens pkt. 12.1.8.

3. VURDERING AV PENSJONSFORHOLD I FORKANT AV OG UNDER ANBUDSPROSESSEN

VURDERING AV PENSJONSFORHOLD I FORKANT AV OG UNDER ANBUDSPROSESSEN

- En kommune som vurderer å gå ut på tilbud med sitt pensjonsforhold bør være tidlig ute, da det er en rekke forhold som skal vurderes og besluttes i en anbudsprosess.
- Det er kommunestyret som skal fatte det endelige vedtaket i forhold til flytting av en pensjonsavtale.
- Områder kommunen bør gjøre seg kjent med er: oversikt over alle prosesser og flyttekostnader, informasjon som skal gis ansatte og pensjonister og håndtering av oppspart kapital.
- Pensjonskontoret kan ikke opptre som en rådgiver for kommunen, men bidra med generell informasjon og veiledning om regelverk og praktiske forhold omkring en anbudsprosess.
- Flertallet av kommunene har de siste årene benyttet seg av ekstern rådgiver. Hvorvidt kommunen skal benytte seg av rådgiver er en avgjørelse kommunens pensjonsutvalg må ta stilling til.

3.1 INNLEDNING

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) fattet 30.04.2007 to avgjørelser der det ble slått fast at lov og forskrift om offentlige anskaffelser kom til anvendelse for anskaffelse av kommunal tjenestepensjon. For nærmere omtale av KOFAs avgjørelser, se kapittel 4.2 og 4.3.

Standpunkt i KS' B-rundskriv 9/2005 er dermed stadfestet. Pensjonskontoret legger i denne pensjonsveileder til grunn at anbudsreglene i lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrift skal benyttes ved innkjøp av kommunal tjenestepensjon innen KS' tariffområde.

Gjennom å følge anskaffelsesregelverket objektiviseres innkjøpsprosessen. Anbudsreglene kan føre til at man blir "tvunget" til å flytte sin pensjonsavtale uten at man subjektivt sett ønsker det, ut i fra kravet om å velge *"det økonomisk mest fordelaktige tilbud"* i forskrift om offentlige anskaffelser (FOA) § 22-2(2).

En kommune/virksomhet som ønsker å bli nærmere kjent med forhold tilknyttet sin pensjonsordning, kan imidlertid gjøre dette uten å måtte gå ut i en anbudsprosess. Vurderingsarbeid og kompetanseheving rundt pensjonsordningen må derfor ses på som en separat prosess løst fra selve anbudsprosessen.

Flere av tildelingskriteriene listet opp i kapittel 9 er hovedtemaer som bør kunne danne grunnlag for områder kommunen/virksomheten bør gjøre seg kjent med og holde seg løpende orientert om. Her bør nåværende

pensjonsleverandør fremskaffe underlag og informasjon.

3.2 ANBEFALINGER NÅR KOMMUNENS/ VIRKSOMHETENS PENSJONSFORHOLD SKAL VURDERES

En tendens i de siste års anbudsprosesser har vært at man går ut på anbud på et svært sent tidspunkt på høsten. Flere kommuner/virksomheter i fjorårets anbudsprosess ventet til oktober før utlysningen ble kunngjort på DOFFIN (Databasen for Offentlige Anskaffelser).

En ulempe er da at man får svært kort tid til å vurdere og sammenligne av tilbudene før innstilling til formannskap/kommunestyre skal utferdiges. En annen ulempe er da at kommunen/virksomheten ikke får tid til å

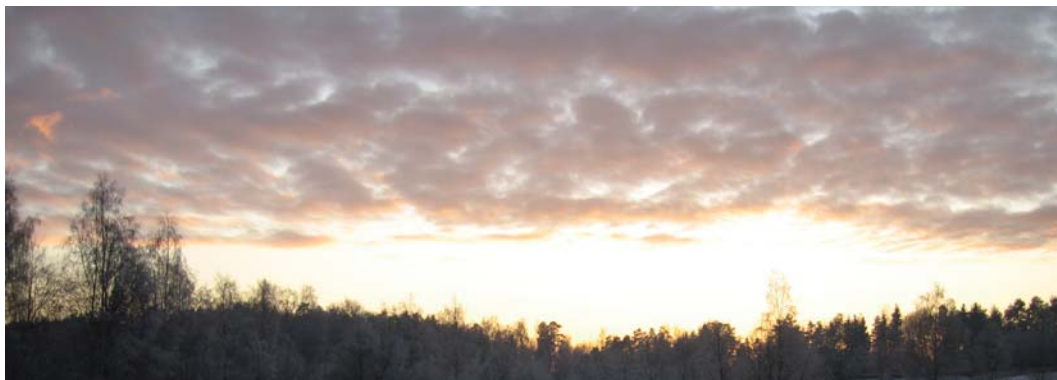
rette opp evt. feil før endelig vedtak om flytting skal fattes i kommunestyret – 01.12. Det er i denne sammenheng viktig å være oppmerksom på fristen for fristillelse fra nåværende pensjonsleverandør – 30.09.

Det anbefales derfor at man er tidlig ute og bruker god tid når det gjelder vurdering av pensjonsforhold som senere evt. vil kunne ut i en anbudsutlysning.

Nedenfor følger beskrivelse av en del momenter som er særlig viktig å være seg bevisst når man skal vurdere pensjonsforholdene i sin kommune/virksomhet.

Det understrekes at beskrivelsen i det følgende er anbefalinger fra Pensjonskontorets side, som ikke må oppfattes som rettslig forpliktende.

- Nedsettelse av pensjonsutvalg
- Kommunestyrets behandling
- Bistand fra Pensjonskontoret
- Bruk av rådgivere
- Flytting – viktige momenter

3.3 NEDSETTELSE AV PENSJONSUTVALG

Det er hensiktsmessig at man på et tidlig tidspunkt nedsetter et pensjonsutvalg til å jobbe med pensjonsforholdene i kommunen/ virksomheten. Et slikt utvalg kan gjerne settes ned et år forut for man evt. har planer om legge pensjonsleveransen ut på anbud.

Pensjonsutvalget bør være bredt sammensatt, med representanter både fra kommunestyret, kommunens administrasjon samt tillitsvalgte. Et pensjonsutvalg kan da eksempelvis bestå av ordfører, rådmann, kommunalsjef, økonomi-, personal- og innkjøpsansvarlig og tillitsvalgte.

3.4 KOMMUNESTYRETS BEHANDLING

Hovedtariffavtalen (HTA) pkt. 2.1.8, sjette ledd sier at det er kommunestyret/fylkestinget/styret som skal fatte "endelig avgjørelse" i

forhold til flytting av en pensjonsavtale. Selv om det ikke er påkrevet etter Hovedtariffavtalen, er det en fordel om kommunestyret også fatter beslutning om følgende i forbindelse med en anbudsprosess:

- Vedtak om å gå på anbud
- Fastsettelse av tildelingskriterier og vektning

Viktig i denne sammenheng er det at kommunestyret ikke fraviker sin beslutning i forhold til tildelingskriterier og vektning når det skal fattes endelig vedtak om flytting, men fastholder og bygger sitt vedtak på dette utgangspunkt.

Dermed reduseres muligheten for at kommunestyret kommer til en konklusjon som ikke samsvarer med administrasjonens innstilling og at konklusjonen samtidig mangler tilstrekkelig saklig begrunnelse, jf. FOA §§ 22-2 og 22-3.

Dette var en av problemstillingene og hovedankepunktet i de to sakene som ble klaget inn for KOFA (Klagnemnda for Offentlige Anskaffelser) – Hvaler kommune vs. KLP og

Eidskog kommune vs. Vital – høsten 2006. For nærmere omtale av KOFA's avgjørelser vises til kapittel 4.2 og 4.3.

3.4.1 HOVEDTARIFFAVTALEN PKT. 2.1.8, SJETTE LEDD

Det bemerkes at HTA pkt. 2.1.8, sjette ledd sammenholdt med TPO-vedtektene § 14-1, bokstav a, krever at det er kommunestyret selv som må foreta den endelige beslutning om flytting eller ikke, en myndighet som ikke kan delegeres til formannskapet ei heller til kommunens administrasjon.

De alminnelige bestemmelsene i kommuneloven om delegasjon av vedtaksmyndighet til formannskapet, kan *ikke* gjøres gjeldende innenfor dette spesielle område av tariffavtalen.

3.5 BISTAND FRA PENSJONSKONTORET

En av oppgavene til Pensjonskontoret er å føre tilsyn med leverandørenes praktisering av gjeldende pensjonsbestemmelser nedfelt i Hovedtariffavtalen innen KS-området. Dermed understrekes samtidig Pensjonskontorets nøytrale rolle overfor leverandørene.

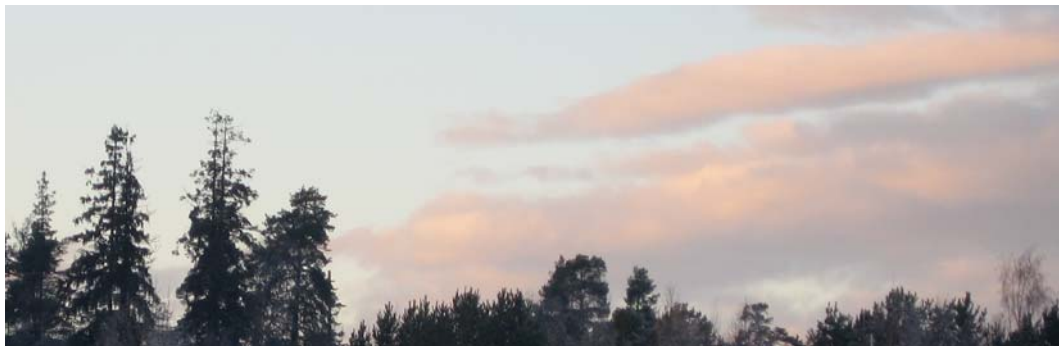
Pensjonskontoret vil kunne bidra med generell informasjon og veiledning om regelverk og praktiske forhold i forkant av og under anbudsprosessen. Utarbeidelse av årlige utgaver av innkjøpsveileder m/tilhørende konkurransegrunnlag og referanseplan vil være et bidrag i så måte.

Som følge av Pensjonskontorets tilsynsrolle, vil det ikke være anledning til å opptre som rådgiver for den enkelte kommune, fylkeskommune eller virksomhet i en anbudsprosess, jf. nærmere omtale i kapittel 5.4 og 5.5.

3.6 BRUK AV FORSIKRINGSRÅDGIVERE/-MEGLERE

De siste års anbudsprosesser har vist at de fleste kommuner/virksomheter benytter seg av rådgiver når pensjonsleveransen skal legges ut på anbud. Beslutning om utvelgelse og bruk av ekstern rådgiver vil naturlig være et tema som kommunens pensjonsutvalg vil kunne ta stilling til.

I og med utarbeidelse av Pensjonskontorets innkjøpsveileder og konkurransegrunnlag m/tilhørende referanseplan, vil behovet for rådgiver være noe mindre på det forbere-

dende stadium av anbudsprosessen sammenlignet med tidligere. Det vil nå i første rekke være i evalueringsfasen, dvs. ved sammenligning og vurdering av de innkomne tilbud, behovet for rådgivning vil kunne være til stede.

Anbudsprosessene for 2006 viste at de aller fleste kommuner/virksomheter benyttet Pensjonskontorets konkurransegrunnlag i sin anbudsutlysning og tilbudsinnhenting. Enkelte kommuner/virksomheter benyttet en nærmere bestemt del av Pensjonskontorets konkurransegrunnlag. Enkelte rådgivere utarbeidet en egen del som et tillegg til Pensjonskontorets konkurransegrunnlag.

Det vises til nærmere beskrivelse i kapittel 7 om forsikringsrådgivere-/meglere.

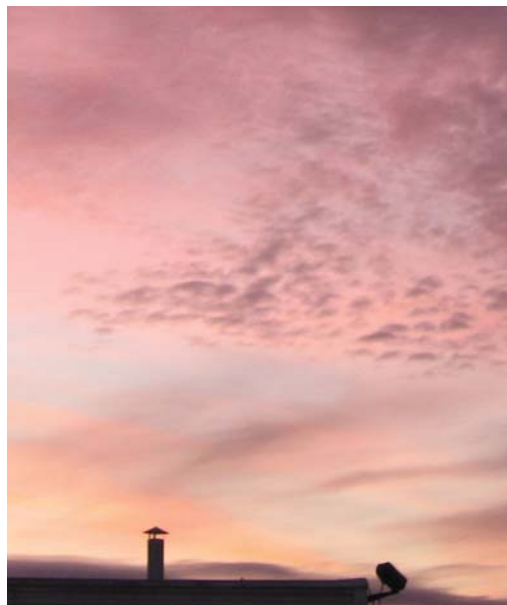
3.7 FLYTTING – VIKTIGE MOMENTER

Kommunen bør gjøre seg kjent med rammer rundt en eventuell flytting av pensjonsordningen. Av viktige områder nevnes:

- Oversikt over alle
 - Prosesser
 - Flyttekostnader
- Informasjon til ansatte og pensjonister
- Håndtering av oppspart kapital

3.7.1 OVERSIKT OVER ALLE PROSESSER OG FLYTTEKOSTNADER

Fra eksisterende og/eller potensielle pensjonsleverandører bør det innhentes oversikt over alle aktiviteter i en flytteprosess. Det bør klart fremgå hvilke oppgaver og hvilket ansvar henholdsvis det fraflyttede og tilflyttede livselskap har, i tillegg til kommunen selv.

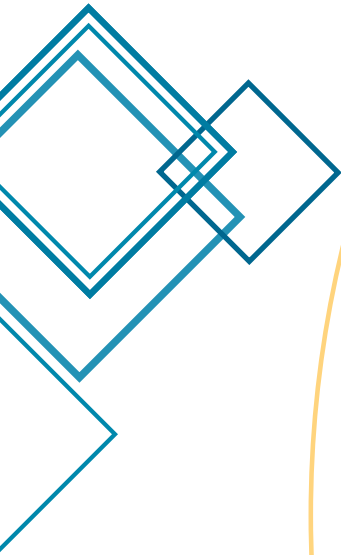
Eksisterende og/eller potensielle pensjonsleverandører bør kunne redegjøre for de ulike kostnadsarter (direkte og indirekte) som oppstår ved en eventuell flytting, og hvordan belastning finner sted.

3.7.2 INFORMASJON TIL ANSATTE OG PENSJONISTER

Informasjonsomfanget overfor ansatte og pensjonister bør kartlegges. Her bør inngå tidsfrister, krav til innhold og form, samt hvem som er ansvarlig for hver aktivitet.

3.7.3 HÅNDTERING AV OPPSPART KAPITAL

Eksisterende og/eller potensielle pensjonsleverandører bør kunne redegjøre for henholdsvis lovpålagt og valgfri behandling av oppspart kapital ved en eventuell flytting.

4. ANSKAFFESES- PROSESSEN

ANSKAFFELSESPROSESSEN

- Anskaffelsesloven trådte i kraft 1. juli 2001. Hovedprinsipper i loven er: kravene til likebehandling, forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvnbarhet.
- Ny forskrift om offentlige anskaffelser trådte i kraft 1. januar 2007.
- Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) fattet 30.04.2007 to avgjørelser på området for kommunal tjenestepensjon. Klagenemnda slo her fast at lov og forskrift om offentlige anskaffelser kom til anvendelse.
- Ulike faser av anskaffelsesprosessen: Planlegging, beslutning om anbudsprosess, utarbeidelse av konkurransegrunnlag, kunngjøring, evaluering av tilbud og valg av leverandør og kontraktsinngåelse.
- Fristen ved åpen anbudskonkurranse ble endret fra 52 til 45 dager, og ved konkurranse med forhandling fra 37 til 30 dager, i ny anskaffelsesforskrift fra 1. januar 2007.

4.1 INNLEDNING

Lov om offentlige anskaffelser (LOA) ble vedtatt 16.07.1999. I medhold av § 11 er det bl.a. gitt en forskrift om offentlige anskaffelser (FOA) av 15.06.2001. Anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften trådte i kraft 01.07.2001. Ny FOA ble vedtatt 7. april 2006, som trådte i kraft 1. januar 2007.

Både anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften bygger på EUs direktiver om offentlige anskaffelser. Norge er forpliktet til å innføre dette regelverket gjennom EØS-avtalen.

4.2 GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

Regelverket om offentlige anskaffelser bygger i hovedsak på noen få grunnleggende prinsipper. Disse prinsippene følger av LOA § 5. Sentralt er her kravene til likebehandling, forutberegnelighet, gjennomsiktighet og etterprøvnbarhet. Dessuten skal en anskaffelse så langt det er mulig være basert på konkurranse, jf. LOA § 5(2).

Som vist nedenfor i kapittel 4.2 kom Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) i sine avgjørelser 30.04.2007 frem til at det forelå brudd både på prinsippet om likebehandling og prinsippet om etterprøvnbarhet.

Nedenfor gis en oppsummering av konklusjonene i de to KOFA-sakene. I tillegg kommenteres og vises til avgjørelsene i de aktuelle deler av kapittel 4.

For øvrig er fremstillingen i det følgende gjort med henblikk på innkjøp av pensjon med fokus på vektlegging av de forhold som gjelder på dette spesielle område.

4.3 AVGJØRELSER I KOFA

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) fattet 30.04.2007 to avgjørelser på området for kommunal tjenstepensjon.

Klagenemnda slo fast at lov om offentlige anskaffelser og forskrift om offentlige anskaffelser kom til anvendelse. KOFA konkluderte mao. med at anskaffelsesreglene skal gjelde også i forhold til innkjøp av tjenstepensjon. Anbudsreglene skal altså gjelde fullt ut her, på samme måte som ved ethvert annet kjøp av varer eller tjenester.

Hovedkonklusjonene i de to sakene kan sammenfattes som følger:

Sak 2006/161:

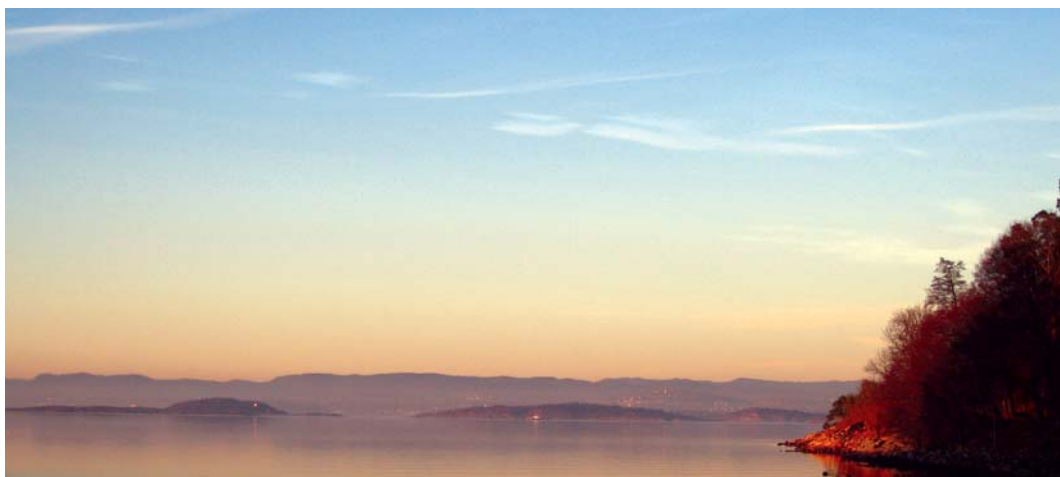
- Klagenemnda fastslo at lov og forskrift om offentlige anskaffelser kom til anvendelse.
- Nemnda fant at kravene til likebehandling var brutt ved at kun av en av tilbyderne var

gitt anledning til å ha møter med innklagede, samt at kravene til etterprøvbarehet var brutt ved at det ikke var ført referat fra møtene.

- Videre fant nemnda at innklagede hadde brutt regelverkets krav til tildelingsevalueringen idet kontrakten ikke var tildelt på basis av en uttømmende evaluering av samtlige tildelingskriterier samt at forhold administrasjonen hadde funnet grunn til å rangere tilbudene på grunnlag av, ikke var vurdert.
- Regelverkets krav til begrunnelse var heller ikke overholdt.

Sak 2006/159:

- Nemnda fastslo at lov og forskrift om offentlige anskaffelser kom til anvendelse.
- Nemnda fant at innklagede hadde brutt lovens krav til etterprøvbarehet og gjennom-siktighet ved at kommunen ikke kunne dokumentere kommunestyrets evaluering av tildelingskriteriene, hvorfor det fravek administrasjonens innstilling, samt hvilke

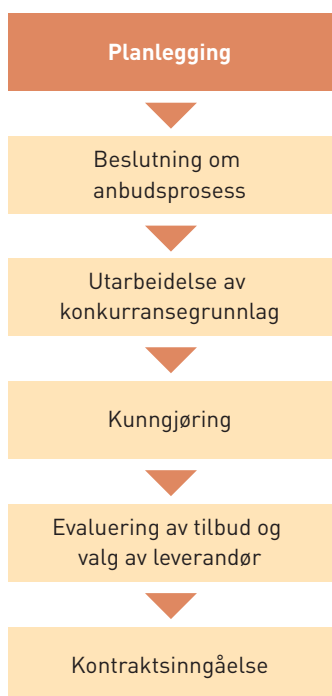
forhold valgte leverandør hadde uttalt seg om i et formannskapsmøte.

- At det ikke var fremlagt dokumentasjon som viste at tilbyderne var gitt en tilfredsstillende begrunnelse for valget av tilbud og fravikelsen av administrasjonens innstilling, fant nemnda i strid med forskriftens § 3-8.

Klagenemndas avgjørelser er tilgjengelig på www.kofa.no.

4.4 SKJEMATISK OVERSIKT OVER ANSKAFFELSESPROSESSEN

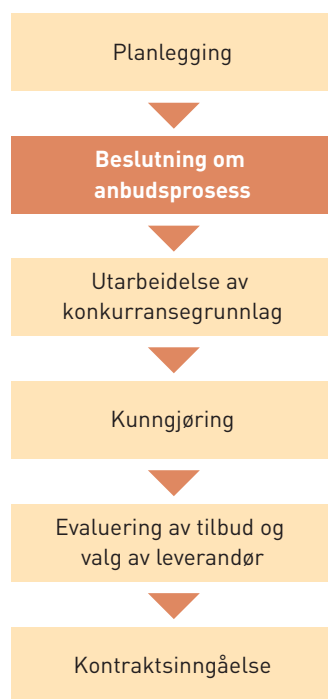
Det forutsettes at kontraktens verdi overstiger terskelverdiene (1,7 millioner kroner, jf. FOA § 2-2).

4.5 PLANLEGGING

Som beskrevet i foregående kapittel, er det viktig at oppdragsgiver planlegger og gjør et grundig forarbeid før man bestemmer seg for å legge pensjonsleveransen ut på anbud, ikke minst med tanke på de kostnader som oppstår som følge av en slik prosess.

Kartlegging av kommunens egen pensjonskompetanse, samt behovsvurdering av ekstern bistand bør inngå i denne fasen.

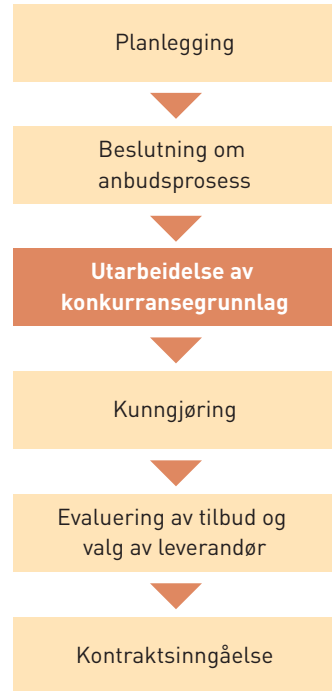
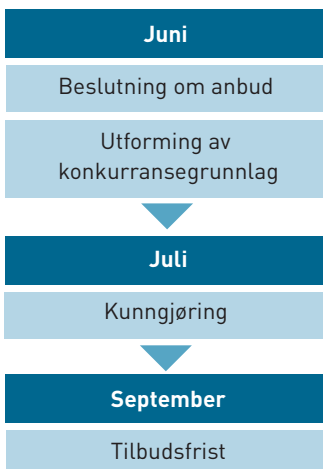

4.6 BESLUTNING OM ANBUDSPROCESS

Av hensyn til tidsfristene i forhold til oppsigelse av pensjonsavtalen – 30.9. (TPO-vedtektene § 14-1, bokstav a i Hovedtariffavtalen), og fristbestemmelsene i anskaffelsesforskriften (jf. punkt 4.8.4), bør beslutning om anbudsporsess skje i løpet juni måned og utlysning i TED-databasen senest slutten av juli måned.

Dette gir følgende forslag til fremdriftsplan:

4.7 UTARBEIDELSE AV KONKURRANSEGRUNNLAG

4.7.1 INNLEDNING

Konkurransegrunnlaget er det dokumentet som ligger til grunn for konkurransen. Kravene til konkurransegrunnlaget fremgår av FOA § 17-1.

I en åpen anbudskonkurranse skal konkurransegrunnlaget utleveres til samtlige tilbydere som ønsker å delta i konkurransen. Tilbyderne skal få oversendt konkurransegrunnlaget i samme form og med samme innhold. Dette følger bl.a. av kravet til likebehandling i LOA § 5. Etter FOA § 19-1(5) skal

konkurransesgrunnlaget sendes leverandøren senest *seks* dager etter at forespørsel om å delta er mottatt.

Som beskrevet innledningsvis, har Pensjonskontoret utarbeidet et konkurransegrunnlag til bruk ved innkjøp av kommunale tjenestepensjonsordninger. Dette konkurransegrunnlaget tilfredsstiller anskaffelsesforskriftens krav til hva et konkurransegrunnlag skal inneholde (jf. 4.7.2).

4.7.2 HVA KONKURRANSEGRUNNLAGET SKAL INNEHOLDE

Anskaffelsesforskriften regulerer i § 17-1 hvilke opplysninger som skal være med i konkurransegrunnlaget. Konkurransesgrunnlaget skal inneholde opplysninger om hvordan konkurransen skal gjennomføres og hvilken ytelse som etterspørres.

Her skal reglene for konkurransen gjøres kjent, og opplysninger som har betydning for tilbyderne, angis. Konkurransesgrunnlaget skal også beskrive hva som skal anskaffes. I tillegg skal det opplyses hvilke kriterier som vil bli brukt for kvalifisering av tilbyderne og tildeling av kontrakt.

Ved anbudskonkurranser skal konkurransegrunnlaget være så utfyllende at det ikke er behov for muntlig dialog mellom partene. Konkurransesgrunnlaget må være så klart og uttømmende at det sammen med et tilbud og aksept av dette, vil utgjøre en fullstendig avtale.

Det er viktig å huske på at forhandlinger er forbudt når man benytter *åpen anbudskonkurranse*, jf. FOA § 21-1. *Det gjøres oppmerksom på adgangen til å la alle tilbydere presentere sine tilbud, dog uten at det tilkommer ny informasjon eller at avgitt tilbud endres i noen form* (jf. 4.7.3)².

4.7.3 FORHANDLINGSFORBUDET VED ÅPEN ANBUDSKONKURRANSE

Det er ved åpen og begrenset anbudskonkurranse ikke tillatt å endre tilbudene eller forsøke å endre tilbudene gjennom forhandlinger, jf. FOA § 21-1(1).

Det er i FOA § 21-1(2) angitt hvilke avklaringer av tilbudene som er tillatt. Oppdragsgiver har adgang til å innhente nærmere opplysninger om leverandørene for å få klarlagt uklarheter og ufullstendigheter i tilbudene.

For øvrig skal oppdragsgiver selv rette opp åpenbare feil dersom det er utvilsomt hvordan feilen skal rettes. Dette følger av FOA § 21-1(3).

² Ny forsikringslov gir adgang til å velge egen investeringsstrategi. Tilbyder må da avgi særskilt tilbud i forhold til dette, mens oppdragsgiver ikke trenger å utforme mer enn ett konkurransegrunnlag.

4.7.4 ÅPEN ANBUDESKONKURRANSE

Åpen anbudskonkurranse er en anskaffelsesprosedyre som tillater alle interesserte leverandører å gi tilbud, men som ikke tillater forhandling, jf. FOA § 4-2, bokstav a.

Ved åpen anbudskonkurranse er fristen for å levere tilbud som hovedregel minst 45 dager³ fra den dag kunngjøringen ble sendt TED-databasen, jf. FOA § 19-1(1).

4.7.5 KONKURRANSE MED FORHANDLING

Konkurranse med forhandling er en anskaffelsesprosedyre hvor oppdragsgiver har adgang til å forhandle med en eller flere leverandører, jf. FOA § 4-2, bokstav d.

Fristen for mottak av forespørsler om å delta i forhandlinger etter § 14-3 skal være minst 30 dager⁴ fra den dag kunngjøringen ble sendt TED-databasen, jf. FOA § 19-4(1).

Det understrekes at oppdragsgiver har et selv-

stendig ansvar for å vurdere om vilkårene for denne konkurranseformen (§§ 14-3, 14-4) er til stede i det enkelte tilfelle.

4.7.6 KONKURRANSEPREGET DIALOG

Konkurransepreget dialog er en anskaffelsesprosedyre hvor oppdragsgiver i en eller flere runder fører en dialog med leverandører om alternative løsninger før det gis konkurrerende tilbud, jf. FOA § 4-2, bokstav c.

Fristen for mottak av forespørsler om å delta i dialogen etter § 14-2 (konkurransepreget dialog) skal minst være 30 dager fra den dag kunngjøringen ble sendt til TED-databasen, jf. FOA § 19-3(1).

Konkurransepreget dialog er en ny innkjøpsprosedyre som ble innført i anskaffelsesforskriften fra 1. januar etter mønster av EUs nye anskaffelsesdirektiv. Prosedyren kan benyttes ved særlig komplekse anskaffelser der det ikke er mulig for oppdragsgiveren å beskrive hva som skal kjøpes.

³ Fristen ved åpen anbudskonkurranse ble endret fra 52 dager til 45 dager i ny anskaffelsesforskrift fra 1. januar 2007.

⁴ Fristen ved konkurranse med forhandling ble endret fra 37 til 30 dager i ny anskaffelsesforskrift fra 1. januar 2007.

Det understrekes at denne konkurranseformen er lite aktuell på området for anskaffelse av kommunal tjenestepensjon.

4.7.7 HVILKEN YTELSE SOM SKAL ANSKAFFES

FOA § 17-1(1), bokstav a fastsetter at det i konkurransegrunnlaget skal angis hvilken ytelse som skal anskaffes. Anskaffelsen beskrives enten ved en behovsspesifikasjon, ved funksjonskrav eller ved detaljerte kravspesifikasjoner.

4.7.8 EKSEMPEL PÅ OPPBYGNING AV ET KONKURRANSEGRUNNLAGS

Et konkurransegrunnlag kan f.eks. ha følgende oppbygning:

1. Innledning

2. Generelt om anbudet

- Avtalens varighet
- Antall leverandører
- Anbudsinhold
- Avklaringsmøter
- Anbudsåpning
- Konfidensielt
- Supplerende opplysninger
- Anbudet
- Språk
- Tidsfrister
- Avvisningsgrunner og forkastning
- Statistikk

3. Kravspesifikasjon

- Omfang
- Kravspesifikasjon, produkt
- Kravspesifikasjon, leverandør

4. Kvalifikasjonskrav til leverandør

5. Tildelingskriterier

6. Leverandøropplysninger

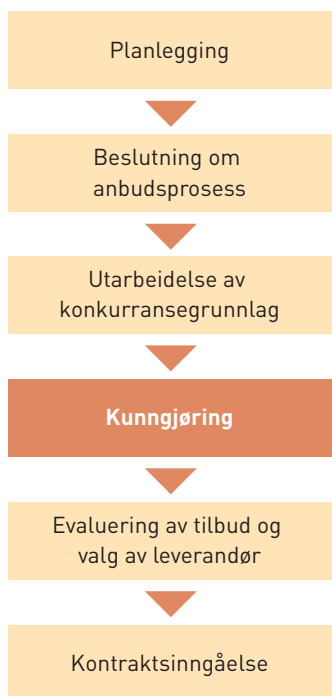
- Firmaregistrering
- Skatteattest/kemnerattest
- Beskrivelse av bedriften
- HMS-erklæring
- Lovlig etablert foretak (herunder virksomhetskonsesjoner)

7. Svar på anbud, anbudsfrist o.a.

8. Vedlegg

- Innkjøpsvilkår
- Prisskjemaer
- HMS-skjema

4.8 KUNNGJØRING

4.8.1 INNLEDNING

Kunngjøringsplikten er en av de viktigste forpliktelsene til oppdragsgiver. Hensikten med kunngjøringsplikten er å skape en effektiv konkurranse mellom leverandørene.

4.8.2 FREMGANGSMÅTEN VED KUNNGJØRINGER

Den nærmere fremgangsmåte ved kunngjøring beskrives i FOA § 18-1.

Kunngjøringen skal skje på standardiserte skjemaer utarbeidet av Fornyings- og admi-

nistrasjonsdepartementet (FAD). Skjemaene tilfredsstillende de krav som stilles i EU-direktivenes kunngjøringsmodeller.

Doffin (Databasen for Offentlige Innkjøp) er den offisielle databasen for kunngjøring, jf. FOA § 4-1, bokstav n.

TED-databasen er den europeiske offisielle databasen for kunngjøring, jf. FOA § 4-1, bokstav m.

Det er bare kunngjøringen i TED-databasen som er rettsgyldig, jf. FOA § 18-1(2). Dersom det ikke er samsvar mellom kunngjøringen i TED-databasen og kunngjøringen i Doffin-databasen, går kunngjøringen i TED-databasen foran.

Kunngjøringen skal sendes operatøren til Doffin for kunngjøring i Doffin, som videregiver kunngjøringen til TED-databasen, jf. FOA § 18-1(3). Det avgjørende tidspunkt for beregning av tilbudsfristene i kapittel 19 er *avsendelsesdatoen* til TED-databasen.

4.8.3 FORBUD MOT ANNEN OFFENTLIGGJØRING FØR KUNNGJØRINGEN SENDES TED-DATABASEN

Det er forbud mot annen offentliggjøring før kunngjøringen sendes TED-databasen, jf. FOA § 18-1(4).

4.8.4 TILBUDSFRISTER

Åpen anbudskonkurranse

Tilbudsfrist 45 dager

Konkurransepreget dialog

Tilbudsfrist 30 dager

Konkurranse med forhandling

Tilbudsfrist 30 dager

Åpen anbudskonkurranse

Ved åpen anbudskonkurranse er fristen for å levere tilbud som hovedregel minst 45 dager fra den dag kunngjøringen ble sendt TED-databasen, jf. FOA § 19-1(1).

Fristen ved åpen anbudskonkurranse ble endret fra 52 dager til 45 dager i ny anskaffelsesforskrift fra 1. januar 2007.

Konkurransepreget dialog

Fristen for mottak av forespørslers om å delta i dialogen etter § 14-2 (konkurransepreget dialog) skal minst være 30 dager fra den dag kunngjøringen ble sendt til TED-databasen, jf. FOA § 19-3(1).

Konkurranse med forhandling

Fristen for mottak av forespørslers om å delta i forhandlinger etter § 14-3 skal være minst

30 dager fra den dag kunngjøringen ble sendt TED-databasen, jf. FOA § 19-4(1).

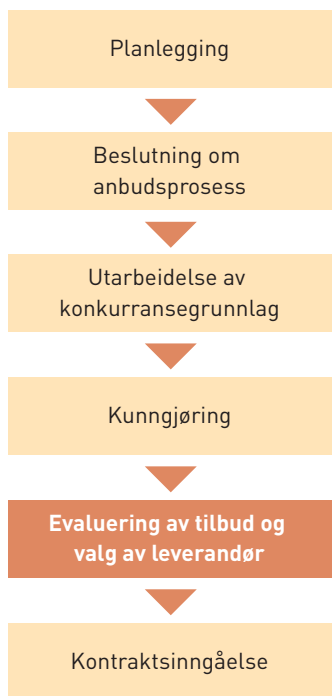
Fristen ved konkurranse med forhandling ble endret fra 37 til 30 dager i ny anskaffelsesforskrift fra 1. januar 2007.

Generelt om tilbudsfrister

Oppdragsgiver plikter å fastsette frister som ikke er kortere enn de minimumsfristene som gjelder for den konkrete anskaffelsen. Oppdragsgiver kan derimot sette lengre frister enn minimumsfristene.

Ved fastsettelse av fristen skal det spesielt tas hensyn til kontraktens kompleksitet og tiden det tar å utarbeide tilbud, jf. FOA § 19-1(1).

I FOA § 19-1 annet og tredje ledd angis hvilke vilkår som skal være oppfylt for at tilbudsfristen enten kan forlenges eller forkortes.

4.9 EVALUERING AV TILBUD OG VALG AV LEVERANDØR

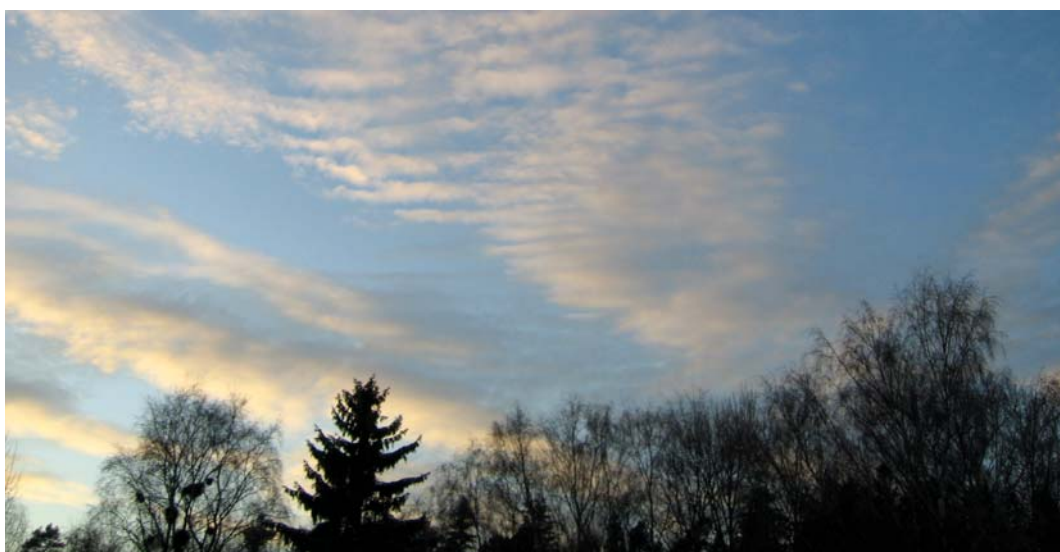
4.9.1 INNLEDNING

I tildelingsfasen skal tilbudene evalueres og sammenliknes med utgangspunkt i de forhåndsfastsatte tildelingskriterier. FOA § 22-2 fastsetter hvilke tildelingskriterier oppdragsgiver kan benytte.

4.9.2 HOVEDTILDELINGSKRITERIER

Tildelingen skal enten skje på basis av hvilket tilbud som er *det økonomisk mest fordelaktige*, eller utelukkende ut fra hvilket tilbud som har den laveste prisen, jf. FOA § 22-2(1).

Ved tildeling til lavest pris kan det bare legges vekt på den tilbudte prisen. Ved tildeling etter det økonomisk mest fordelaktige tilbudet, skal oppdragsgiver legge vekt på andre

forhold i tillegg til pris. Man skal legge vekt på et bredt sett av tildelingskriterier, og i § 22-2 er det listet opp eksempler på slike kriterier.

I forhold til leveransen kommunal tjenestepensjonsordning skal tildelingen skje på bakgrunn av hvilket tilbud som er det "økonomisk mest fordelaktige"⁵. I kapittel 9 listes opp og omtales aktuelle tildelingskriterier.

4.9.3 BEGRUNNELSE FOR VALG AV LEVERANDØR

I FOA § 22-3 slås fast prinsippet om at det skal gis begrunnelse. Fra denne bestemmelsen vises det videre til § 20-16 der det står at begrunnelsen skal være saklig og forsvarlig og i samsvar med angitte tildelingskriterier.

4.9.4 KOFA

Som vist i kapittel 4.3 kom KOFA i sine avgjørelser 30.04.2007 (Sak 2006/161 og Sak 2006/159) frem til at det forelå brudd både på bestemmelsene om at tildelingen skal skje på basis av hvilket tilbud som er det økonomisk mest fordelaktige (§ 22-2) og bestemmelsene om begrunnelse (§ 22-3, jf. § 20-16).

4.9.5 VEKTING AV TILDELINGSKRITERIENE

Det er trådt i kraft (1. januar 2007) en ny bestemmelse i forhold til vektning av tildelingskriteriene. Den nye bestemmelsen lyder som følger (jf. FOA § 22-2(2)):

"Dersom tildelingen av kontrakten skjer på grunnlag av det økonomisk mest fordelaktige tilbud, skal det benyttes kriterier som har tilknytning til kontraktsgjenstanden. Dette kan for eksempel være kvalitet, pris, teknisk verdi, estetiske og funksjonsmessige egenskaper, miljøegenskaper, driftsomkostninger, rentabilitet, kundeservice og teknisk bistand, og tid for levering eller ferdigstillelse. Alle kriterier som vil bli lagt til grunn skal oppgis i kunngjøringen eller konkurransegrunnlaget. Oppdragsgiver skal angi den relative vektningen som gis hvert av kriteriene. Vektningen kan angis innenfor et område med et passende maksimalt utslag".

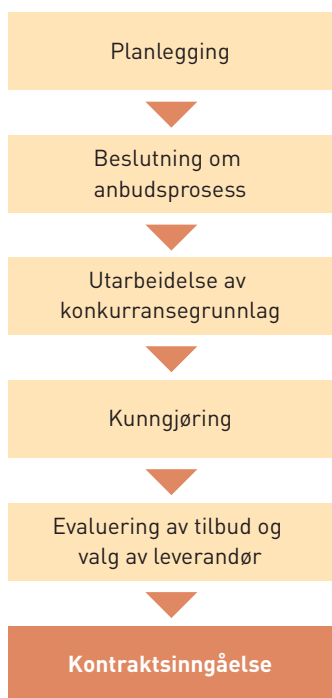
Det stilles altså krav om at oppdragsgiver i større grad enn tidligere må vise hvordan man har vektet de ulike kriteriene i forhold til hverandre i valg av tilbud.

Denne endringen anses å være en vesentlig bedring av gjennomsiktigheten og forutsigbarheten for tilbyderne. Det vil i langt større grad enn tidligere være mulig å etterprøve om de forutsetninger for valg av tilbyder som blir lagt i starten av prosessen blir fulgt opp i tildelingsomgangen.

Både tildelingskriteriene og vektningen av dem skal være fastsatt på utlysningstidspunktet. Det er tilstrekkelig at man på dette tidspunkt har angitt en prosentvis vektning av hovedtildelingskriteriene, og ikke i forhold til alle undertildelingskriteriene.

Det vises videre til Pensjonskontorets forslag til vektingsmodell, som foreligger som selvstendig dokument.

⁵ Betegnelsen "økonomisk mest fordelaktig" omfatter også ikke-økonomiske elementer som service.

4.10 KONTRAKTSINNGÅELSE

Ved kontraktsinngåelse vil de vanlige avtale- og kontraktsrettslige regler gjelde.

Rettighetene for kommunal tjenstepensjonsordning fremgår av Hovedtariffavtalen innen KS' tariffområde, herunder Vedtekter for avtalefestet pensjon (AFP) og Vedtekter for Tjenstepensjonsordning (TPO).

Det viktigste lovverket på området er forsikringsavtaleloven (FAL) og forsikringsvirksomhetsloven⁶ med tilhørende forskrifter.

Mellom kommune og pensjonsleverandør eksisterer et avtalesett bestående av tre deler: Forsikringsavtale, forsikringsvilkår og vedtekter. Vedtektene er sammenfallende med TPO-vedtektene i HTA, slik at det ikke er mulighet for å fravike TPO-vedtektene gjennom forsikringsavtale i det enkelte tilfelle (såkalt leverandørnøytrale).

Pensjonskontoret fører tilsyn med den enkelte pensjonsleverandørs avtalesett, og påser at disse er iht. de til enhver tid gjeldende HTA-bestemmelser.

4.11 ANSKAFFESES PROTOKOLL

4.11.1 INNLEDNING

Oppdragsgiver skal føre protokoll fra konkurransen, som skal beskrive alle vesentlige forhold og viktige beslutninger gjennom hele anskaffelsesprosessen, jf. FOA § 3-2. Protokollen er bygget opp slik at den følger anskaffelsesprosessen, og skal føres fortløpende.

Bak kravet til protokollføring ligger hensynet til gjennomsiktighet og etterprøvbarhet i LOA § 5 og hensynet til leverandørenes rettsikkerhet. Ved å få innsyn i anskaffelsesprotokollen, vil leverandørene kunne etterprøve oppdragsgivers beslutninger. Anskaffelsesprotokollen gjør det også mulig for nasjonale og internasjonale myndigheter å føre kontroll med at regelverket følges. Det følger av FOA § 3-2 at protokollen minst skal omfatte opplysningene som fremgår av forskriftens vedlegg 3 eller 4. Vedlegg 4 gjelder for

⁶ Forsikringsvirksomhetsloven er nå erstattet av Forsikringsloven som sin helhet settes i kraft 1. januar 2008.

anskaffelser som overstiger 500 000 kroner, og denne vil derfor bli omtalt i det følgende.

Av fotnote 5 til vedlegg 4 fremgår at oppdragsgiver også kan benytte andre typer protokoller eller ha vedlegg til protokollen, så lenge samtlige punkter besvares i den protokollen som benyttes. Man kan få tilgang til elektronisk utgave av protokollen på Fornynings- og administrasjonsdepartementets (FAD) nettsider.

4.11.2 ANSKAFFELSESPROTOKOLLENS INNHOLD

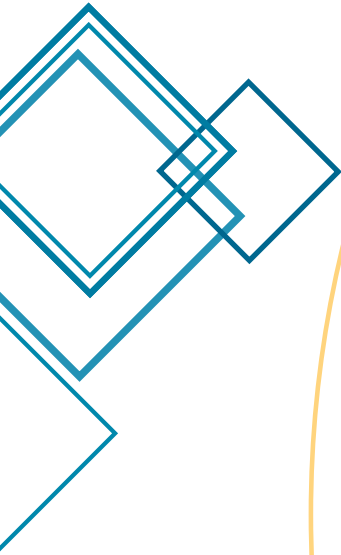
FOA's vedlegg 4 beskriver hva anskaffelsesprotokollen som minimum skal inneholde, så som oppdragsgivers navn, adresse og en beskrivelse av hva som skal anskaffes. Dersom man benytter seg av anskaffelses-

prosedyren konkurranse med forhandling eller hasteprosedyre i medhold av FOA § 19-5, skal begrunnelsen for dette fremgå av protokollen.

Protokollen skal også inneholde en begrunnelse for valg av tilbud med angivelse av tilbudets verdi og relative fordeler og egenskaper i forhold til de øvrige tilbudene.

4.11.3 VESENTLIGE FORHOLD OG VIKTIGE BESLUTNINGER

Øvrige forhold av "vesentlig art" kan være referat fra gjennomføringen av tilbudsåpningen. Videre bør samtlige tilbydere, med angivelse av dato og klokkeslett for når tilbudet ble innlevert, oppgis i protokollen. Mangelfull protokollføring vil kunne rettes opp v/annen dokumentasjon.

5. PENSJONS- KONTORET

PENSJONSKONTORET

- Pensjonskontoret ble opprettet av tariffpartene ved hovedtariffoppgjøret 2004. Kontoret ble formelt stiftet 29.09.2004.
- Pensjonskontorets styre er sammensatt av de organisasjoner på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden som er parter i Hovedtariffavtalen innen KS-området: KS, LO Kommune, Unio, YS-K og Akademikerne-K.
- En av Pensjonskontorets oppgaver er å føre tilsyn med leverandørens praktisering av gjeldende pensjonsbestemmelser nedfelt i Hovedtariffavtalen.
- Pensjonskontoret har også til oppgave å føre tilsyn med flyttesaker, dvs. når en kommune/virksomhet vurderer å skifte pensjonsleverandør.
- Pensjonskontorets nettsted: www.pensjonskontoret.no.

5.1 INNLEDNING

Pensjonskontoret ble stiftet 29.09.2004 med hjemmel i Vedtekter for Tjenestepensjonsordning (TPO) kap. 16, vedlegg 5 til HTA. Pensjonskontoret er organisert som forening og er registrert i Enhetsregisteret i Brønnøysund.

Pensjonskontorets formål er nedfelt i Pensjonskontorets foreningsvedtekter § 1. Det fremgår her at: *Foreningen Pensjonskontoret skal fylle de oppgaver og tjene de formål som er nedfelt i Hovedtariffavtalene innen KS' tariffområde, herunder Vedtekter for avtalefestet pensjon (AFP) og Vedtekter for Tjenestepensjonsordning*".

Man kan få tilgang til Pensjonskontorets vedtekter på vårt nettsted, www.pensjonskontoret.no, under menypunktet "Om Pensjonskontoret".

Pensjonskontoret består av et styre og et sekretariat. Styrets og sekretariatets oppgaver er nærmere beskrevet nedenfor.

5.2 BAKGRUNN

Fra 01.01.2004 ble det innført nye regler for kommunale pensjonsordninger i forsikringsvirksomhetsloven kap. 8 b. Samtidig ble det i forsikringsvirksomhetsloven kap. 8 c tatt inn bestemmelser om flytting av pensjonsordninger, som erstattet bestemmelsene i en tidligere flytteforskrift.

Ved hovedtariffoppgjøret i 2004 ble Vedtekter for Tjenestepensjonsordning (TPO) tatt inn som vedlegg i HTA, samtidig som vilkårene ble gjort leverandørnøytrale (jf. kapittel 4.10).

I november 2004 ble så Overføringsavtalen endret til å omfatte alle pensjonsleverandører som forvalter offentlige tjenstepensjonsordninger, noe som medførte at livselskapene og de kommunale pensjonskassene ble likestilt. Disse endringene innebar samlet sett helt nye rammebetingelser i markedet for kommunal tjenstepensjonsordning.

For det første så man en utfordring i forhold til utvikling i retning av økende fragmentering av pensjonskollektivene med økende bruk av individuelle tilleggspremier til enkeltkommuner som resultat. I de private selskapene var det tidligere en tendens til opprettelse av små risikofellesskap innenfor offentlig tjenstepensjon. (Dette var årsaken til at man ved hovedtariffoppgjøret 2004 tariffestet krav om ett risikofellesskap for samtlige kommuner, jf. HTA pkt. 2.1.8, tredje ledd).

For det andre gjaldt det å sikre at pensjonsbestemmelsene i HTA ble likt fortolket av pensjonsleverandørene. I den forbindelse ble det uttrykt behov for presiseringer av pensjonsrettighetene i avtaleverket for å sikre at pensjonsleverandørene tolket bestemmelsene og vedtektene slik de var ment.

For det tredje var man opptatt av den enkeltes rettssikkerhet i og med den nye markeds-situasjonen. Det ble lagt stor vekt på at det

måtte gis korrekt og forståelig informasjon om pensjonsrettighetene til medlemmer og pensjonsmottakere.

Det ble påvist forskjell i antall anker til Trygderetten fra KLP sammenliknet med de private livselskapene, noe som kunne være en indikasjon på manglende informasjon om ankemuligheter til medlemmene og pensjonsmottakerne.

På denne bakgrunn gis en oppsummering i rapport fra ECON Analyse, 2004-073, "Kommunenes pensjonskostnader – virkning av endringer i markedsstruktur", kapittel 7:

KS "ser sin hovedoppgave nå først og fremst som å bygge opp et kompetanse- og rådgivningsapparat til erstatning for den rolle KLP har spilt, slik at kommunene blir i stand til å velge rett pensjonsleverandør. Det er, som de selv uttrykker det, en forutsetning for reell konkurranse i markedet. I denne sammenheng vurderer KS å utarbeide en mal for kommune til bruk ved valg av pensjonsleverandør. På bakgrunn av ovenstående ble partene ved årets tariffoppgjør (2004) enige om å opprette et partssammensatt pensjonskontor".

5.3 PENSJONSKONTORETS STYRE OG SEKRETARIAT

5.3.1 STYRETS SAMMENSETNING

Pensjonskontorets styre er partssammensatt, dvs. at det består av de organisasjoner på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden som er parter i Hovedtariffavtalen innen KS-området, representert ved KS og forhandlingssammenlutningene: LO Kommune, Unio, YS-K og Akademierne-K.

Det er gitt bestemmelser om stemmetall og hvor mange som møter fra hver organisasjon i TPO-vedtektene § 16-1, første ledd. Styret er vedtaksfør når minst én representant fra KS, LO Kommune, Unio, YS-K og Akademi-kerne-K er til stede, jf. TPO-vedtektene § 16-1, annet ledd.

Pensjonskontorets egne vedtekter inneholder, foruten formålsbestemmelsen, organisatoriske bestemmelser om styre og sekretariat, om årsmøte og årsmøtets oppgaver samt om vedtektsendring og oppløsning – se for øvrig Pensjonskontorets nettsted, www.pensjonskontoret.no.

5.3.2 STYRETS OPPGAVER

Styrets oppgaver følger av TPO-vedtektene § 16-1 og er å:

- a. Behandle anker etter vedtektene for AFP og TPO.
- b. Foreta justeringer av vedtektene som følge av endringer i lovverk og/eller tilsvarende ordninger i privat og statlig sektor.
- c. Utarbeide forslag for tariffpartene til endringer i bestemmelsene som styret finner hensiktsmessig.
- d. Følge utviklingen og forvaltningen av reglene, samt de økonomiske konsekvensene av ordningene i KS-området.
- e. Vedta opplærings- og andre utviklingstiltak som styret finner hensiktsmessig innen pensjonsområdet.
- f. Vedta tilsetninger og virksomhetsplan.
- g. Legge fram forslag til regnskap og budsjett.

- h. Ha adgang til å avgi uttalelse i flyttesaker, herunder også ved opprettelse av egen eller interkommunal pensjonskasse.

5.3.3 SEKRETARIATETS OPPGAVER

Sekretariatets oppgaver følger av TPO-vedtektene § 16-2, og er å

- a. Forvalte, informere og overvåke praktiseringen av reglene for AFP og TPO innen KS' tariffområde.
- b. Forberede saker til styret for AFP og TPO.
- c. Innhente nødvendig informasjon og utredninger, følge utviklingen, herunder vurdere konsekvensene av forslag til regelendringer og regelendringer, samt ha kontakt med ulike aktuelle aktører innen pensjonsområdet.
- d. Utarbeide forslag til budsjett og virksomhetsplan.
- e. Utarbeide forslag til regnskap i henhold til regnskapslovens bestemmelser.
- f. Forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfyller tariffavtalens krav, inkludert kravene i forsikringsvirksomhetsloven⁷ og forsikringsavtaleloven.

5.4 PENSJONSKONTORETS TILSYNSOPPGAVE

Som det fremgår av TPO-vedtektene § 16-2, bokstav a, vist til ovenfor, er sekretariatet gitt i oppgave å føre tilsyn med pensjonsinnretningenes⁸ praktisering av gjeldende pensjonsbestemmelser nedfelt i Hovedtariffavtalen innen KS-området. I dette ligger to forhold:

⁷ Forsikringsvirksomhetsloven er nå erstattet av Forsikringsloven som sin helhet settes i kraft 1. januar 2008.

⁸ Med pensjonsinnretning menes alle leverandører av tjenstepensjon innen KS' tariffområde (livselskap og pensjonskasser).

For det første er det både en oppgave og en adgang for Pensjonskontorets styre sammen med tariffpartene å *tolke, presisere og utfylle* gjeldende HTA-bestemmelser om pensjon.

For det andre er det en oppgave for Pensjonskontoret og å sørge for at pensjonsbestemmelsene i HTA *praktiseres likt* av pensjonsinnretningene.

Pensjonskontoret har startet en egen rundskrivserie vedrørende regelfortolkning og -praktisering av AFP- og TPO-vedtektene som er lansert på vårt nettsted, www.pensjonskontoret.no.

5.4.1 BESTEMMELSE OM ANKEADGANG

Det er gitt en bestemmelse om anke i TPO-vedtektene § 15-1. § 15-1(2) lyder som følger: *”Tvist om forståelsen av disse vedtekter knyttet til enkeltsaker kan avgjøres av styret. Slike enkeltsaker skal sendes via den søknadsbehandlende pensjonsinnretning, som sørger for videresendelse til Pensjonskontoret”*.

Etter denne bestemmelsen kan altså enkeltsaker bringes inn for Pensjonskontorets styre der det er tvist om forståelsen av pensjons-

vedtektene og -bestemmelsene i HTA. Det vil først og fremst være sakens prinsipielle sider, dvs. den nærmere tolkning og forståelse av enkeltbestemmelser, Pensjonskontorets styre skal ta stilling til.

En full prøvelse av alle sakens faktiske og rettslige sider vil i utgangspunktet ligge utenfor Pensjonskontorets kompetanseområde pr. i dag. Dersom man ønsker en full realitetsbehandling av saken, må den bringes inn for Trygderetten etter nærmere regler i lov om anke til Trygderetten av 16. desember 1966 nr. 9, jf. TPO-vedtektene § 15-1, første ledd.

5.5 PENSJONSKONTORETS ROLLE OG OPPGAVER I FORBINDELSE MED ANBUDS-PROSESSENE

5.5.1 GENERELT⁹

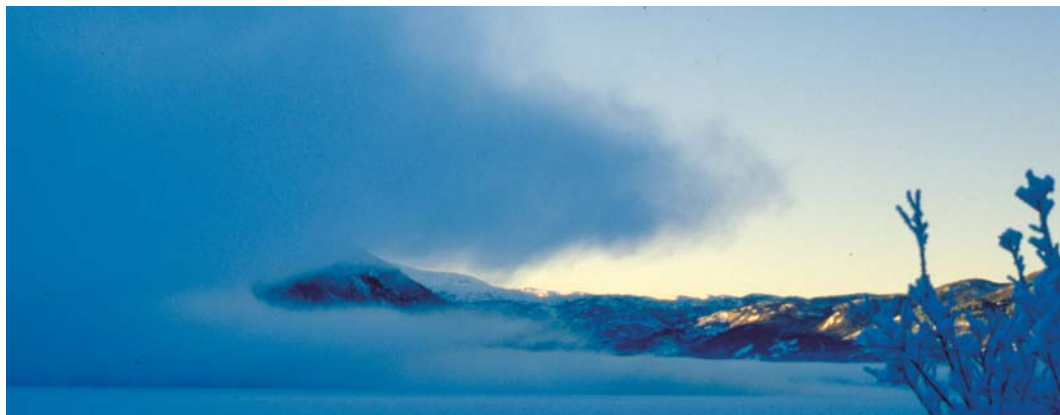
Pensjonskontoret er i utgangspunktet en koordinerende instans og en tilrettelegger for å sørge for at anbudsprosessene (HTA – ”flytteprosessene”) er i samsvar med og følger HTA-bestemmelsene om pensjon.

Pensjonskontorets styre har adgang til å avgi uttalelse i flyttesaker med hjemmel i TPO-

⁹ Ved tariffrevisjonen pr. 01.05.2002 ble det besluttet å opprette en partssammensatt faggruppe med rådgivende funksjon (HTA 01.05.2002 – 30.04.2004, pkt. 2.1.8). Faggruppen skulle avgi begrunnet uttalelse til tariffpartene om de innhentede tilbud var i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven, forsikringsavtaleloven, at alle risiki og ytelser hadde forsikringsmessig dekning i livsforsikringsselskapet, samt om deres produkt oppfylte tariffavtalens øvrige krav.

Faggruppen hadde gjennom denne bestemmelsen en godkjennelsesadgang og -myndighet overfor de kommuner som ønsket å skifte pensjonsleverandør.

Denne bestemmelsen ble imidlertid fjernet ved tariffrevisjonen pr. 01.05.2004 (HTA 01.05.2004 – 30.04.2006). Pensjonskontoret har altså ikke den samme formelle godkjennelsesmyndighet i de enkelte flyttesaker som den partssammensatte faggruppen hadde.

vedtektene § 16-1. Videre er sekretariatet gitt i oppgave å forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfylder tariffavtalens krav, jf. TPO-vedtektene § 16-2(2), bokstav f.

Det er anledning for Pensjonskontoret til å gå inn i enkeltsaker der viktige tariffrettslige spørsmål berøres og der det er tvil om forståelsen av vedtekter/tariffbestemmelsene.

Det vises for øvrig til behandling av flyttebestemmelsene i Hovedtariffavtalen (pkt. 2.1.8 og TPO-vedtektene kapittel 14) i kapittel 2 i dette dokument.

5.5.2 PENSJONSKONTORETS ROLLE I ANBUDSPROSESSENE

Som det fremgår av TPO-vedtektene § 16-2, bokstav f skal altså sekretariatet forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfylder tariffavtalens

krav, inkludert kravene i forsikringsvirksomhetsloven¹⁰ og forsikringsavtaleloven.

Som beskrevet i foregående kapittel, skal Pensjonskontoret overvåke praktiseringen av reglene for AFP og TPO. Pensjonskontoret er altså gitt i oppgave å føre tilsyn med leverandørenes praktisering av gjeldende pensjonsbestemmelser nedfelt i Hovedtariffavtalen innen KS-området. Dermed understrekes samtidig Pensjonskontorets nøytrale rolle overfor leverandørene.

Som følge av dette vil Pensjonskontoret ikke på noen måte ha anledning til å opptre som rådgiver for den enkelte kommune, fylkeskommune eller virksomhet i en anbudsprosess. Pensjonskontoret vil imidlertid kunne bidra med generell informasjon og veiledning om regelverk og praktiske forhold i forkant av og under anbudsprosessen. Utarbeidelse av årlige utgaver av innkjøpsveileder m/tilhørende konkurransegrunnlag og referanseplan er et bidrag i så måte.

¹⁰ Forsikringsvirksomhetsloven er nå erstattet av Forsikringsloven som sin helhet settes i kraft 1. januar 2008.

6. PENSJONS- LEVERANDØRENE

PENSJONSLEVERANDØRENE

- I markedet for kommunal tjenstepensjonsordning er det i dag tre mulige leverandører: KLP Forsikring, Storebrand Livsforsikring AS og Vital Forsikring ASA.
- Det er Pensjonskontorets styre som godkjenner leverandørenes pensjonsprodukter og blant annet avgir uttalelser i flyttesaker.
- Pensjonskontorets sekretariat skal forvalte, informere og overvåke praktiseringen av AFP- vedtektene og TPO- vedtektene.
- FNH utarbeidet 16.06.2006 revidert *"Bransjeavtale om overføring av kollektiv pensjonsforsikring mellom pensjonsinnretninger"*.
- Det avholdes jevnlig leverandørmøter mellom Pensjonskontorets sekretariat og leverandørene.

6.1 INNLEDNING

Etter at det ble innført nye regler i forsikringsvirksomhetsloven¹¹ (kap. 8 b og 8 c) fra 01.01.2004, og Vedtekter for tjenstepensjonsordning (TPO) ble tatt inn i HTA og gjort leverandørnøytrale fra 01.05.2004, var det lovmessig og tariffmessig adgang for andre aktører å tilby kommunal tjenstepensjonsforsikring i konkurranse med KLP.

6.2 GODKJENNELSE AV LEVERANDØRENS PENSJONSPRODUKTER

Etter TPO-vedtektene § 16-1 er en av styrets oppgaver å *"avgj uttalelse i flyttesaker"*.

Sekretariatets oppgaver er i den forbindelse å forberede behandling av flyttesaker, herunder kontrollere at produktene oppfyller tariffavtalens krav, inkludert kravene i forsikringsvirksomhetsloven og forsikringsavtaleloven, jf. § 16-2(2), nr. 5.

Med hjemmel i ovenfor nevnte bestemmelser avgå Pensjonskontorets styre uttalelse høsten 2004. Pensjonsproduktene til Vital, Storebrand og KLP ble i denne uttalelsen godkjent av Pensjonskontorets styre.

Det vises i den forbindelse til Pensjonskontorets uttalelse i flyttesaker på Pensjonskontorets nettsted:
www.pensjonskontoret.no:

"Etter styrets foreløpige vurderinger synes både KLPs, Storebrands og Vitals pensjonspro-

¹¹ Reglene står nå i Forsikringsloven kap. 10 og 11 som trådte i kraft 1. juli 2006

dukker å oppfylle bestemmelsene i Hovedtariffavtalen slik styret tolker denne. Styret vil på bakgrunn av de vurderingene som er gjort, påpeke at det er nyanser i hvordan produktene blir praktisert. Disse nyansene vurderes imidlertid ikke å være i strid med tariffavtalen”.

I markedet for kommunal tjenestepensjonsordning er det i dag tre mulige leverandører, ved siden av de kommunale, fylkeskommunale og interkommunale pensjonskassene¹²:

- KLP Forsikring
- Storebrand Livsforsikring AS
- Vital Forsikring ASA

I et lengre perspektiv kan det tenkes flere leverandører innenfor dette markedet.

6.3 BRANSJEAVTALE – FLYTTING AV PENSJONSMIDLER

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) utarbeidet 16.06.2006 revidert ”Bransjeavtale om overføring av kollektiv pensjonsforsikring mellom pensjonsinretninger”. Avtalen ble gjort gjeldende fra 01.10.2006 for offentlige tjenestepensjonsordninger og fra 01.11.2006 for private ytelsesbaserte pensjonsordninger. Alle leverandører av kommunale tjenestepensjonsordninger har tilsluttet seg bransjeavtalen. Avtalen regulerer i detalj hvilke bestandsopplysninger som skal være med i den såkalte ”flyttefilen”.

¹² De kommunale/fylkeskommunale pensjonskassene med medlemskap i De Selvstendige Kommunale Pensjonskasser (DSKP) er som følger:

Akershus, Andebu, Arendal, Bergen, Bodø, Buskerud, Drammen, Elverum, Flekkefjord, Halden, Haugesund, Kristiansand, Moss, Oslo Pensjonsforsikring AS, Sandefjord, Sandnes, Skagerak Energi Pensjonskasse, Skien, Stokke, Trondheim og Vest-Telemark kraftlag.

6.4 GJENSIDIG SELSKAP VS. AKSJE SELSKAP

De tre leverandørene er organisert som henholdsvis gjensidig selskap (KLP) og aksjeselskap (Storebrand og Vital).

I kapittel 9 beskrives nærmere betydningen av selskapsform for leveransen av kommunal tjenestepensjonsordning. Det er ulike spørsmål som bør stilles og ulike forhold som bør vektlegges når det gjelder aksjeselskap vs. gjensidig selskap

6.5 KONTROLL AV LEVERANDØRENES REGELPRAKTISERING

Pensjonskontorets sekretariat skal forvalte, informere og overvåke praktiseringen av AFP-vedtektene og TPO-vedtektene, jf. § 16-2(2) nr. 1.

I tillegg skal sekretariatet vurdere konsekvensene av forslag til regelendringer og utarbeide forslag til regelendringer, jf. § 16-2(2), nr. 3.

6.6 LEVERANDØRMØTER

I henhold til TPO-vedtektene § 16-4 avholdes jevnlig leverandørmøter mellom Pensjonskontorets sekretariat og den enkelte leverandør. Det har fra høsten 2005 vært avholdt separate møter med hver leverandør.

Alle forsikringsgivere som tilbyr TPO skal på skriftlig oppfordring stille statistiske data og relevante opplysninger vederlagsfritt til sekretariatets disposisjon, jf. § 16-4, første pkt.

7. FORSIKRINGS- RÅDGIVERE/ -MEGLERE

FORSIKRINGSRÅDGIVERE/-MEGLERE

- Majoriteten av kommuner på anbud benytter seg av forsikringsmeglere/-rådgivere i sin anbudsprosess for innkjøp av kommunal tjenstepensjonsordning.
- Lov om forsikringsformidling trådte i kraft 01.01.2006. Loven gjennomfører i norsk rett EUs direktiv om forsikringsformidling fra 2002.
- Forsikringsrådgivere må opptre på en således måte at det ikke skapes tvil om dets rolle som uavhengig mellomledd.
- Banklovkommissjonen ferdigstilte 16. januar 2007 utredningen: NOU 2007:1, "Meglerprovisjon i forsikring".
- I Banklovkommissjonens forslag settes et forbud mot meglerprovisjoner.

7.1 INNLEDNING

De senere års anbudsprosesser har vist at de aller fleste kommuner/virksomheter seg av forsikringsmeglere/-rådgivere i sin anbudsprosess for innkjøp av kommunal tjenstepensjonsordning.

7.2 LOV OM FORSIKRINGSFORMIDLING

Lov om forsikringsformidling trådte i kraft 01.01.2006. Finansdepartementet har fastsatt en forskrift om forsikringsformidling, som gir utfyllende bestemmelser til loven.

Loven bygger på, og gjennomfører i norsk rett, EUs direktiv om forsikringsformidling fra 2002. Forskrift om forsikringsmegling (meglerforskriften) av 24.11.1995 oppheves.

Loven omfatter både forsikringsagenter, forsikringsmeglere og forsikringsrådgivere, og har altså et større virkeområde enn den tidligere meglerforskriften.

Forsikringsmegling og forsikringsagentvirksomhet defineres i lovens § 1-2, nr. 2 og 4:

"Forsikringsmeglingsvirksomhet består i å gi kunden råd ut i fra en analyse av et så stort antall av de på markedet disponible forsikringsløsninger som mulig, eller virksomhet som består i å presentere kunden for forsikringsløsninger fra et eller flere forsikringsselskaper, uten at det er inngått uttrykkelig avtale med forsikringsselskapene om dette".

Megleren er altså engasjert av oppdragsgiver og skal ivareta oppdragsgivers interesser uavhengig av hvilket forsikringsselskap som tilbyr forsikringen.

Forsikringsagentvirksomhet er forsikringsformidlingsvirksomhet som består i å tilby forsikringsprodukter for, og på vegne av, ett eller flere forsikringsselskap, jf. § 1-2, nr. 4.

7.2.1 GOD MEGLERSKIKK OG MEGLERS OPPLYSNINGSPLIKT

Forsikringsmeglerforetaket skal etter forsikringsformidlingsloven § 5-2 drive virksomheten iht. god meglerskikk.

Forsikringsmeglingsforetaket må ikke opptre på en måte som er egnet til å skape tvil om dets stilling som uavhengig mellomledd. Forsikringsmeglingsforetaket kan ikke gjennom avtaler med forsikringsselskap eller på annen måte innrette seg slik at det kan påvirke forsikringsmeglerforetakets uavhengighet som megler, jf. §§ 5-2(2), 5-2(4).

Forsikringsmegler har opplysningsplikt overfor oppdragsgiver etter nærmere bestemmelser i forskrift fastsatt i departementet.

Det vises ellers til Pensjonskontorets skriv av 23.11.2005 "*Orientering om forsikringsrådgivere/-meglere*" på Pensjonskontorets nettsted: www.pensjonskontoret.no.

7.2.2 ANSKAFFELSESFORSKRIFTEN § 3-8

Det er også viktig å være oppmerksom på regelen om rådgiverhabilitet i anskaffelsesforskriften (FOA) § 3-8.

Oppdragsgiver skal etter denne bestemmelsen ikke søke eller motta råd som kan bli benyttet under utarbeidelsen av spesifikasjoner for en bestemt anskaffelse fra noen som kan ha økonomisk interesse i anskaffelsen når dette skjer på en måte som vil kunne utelukke konkurranse, jf. § 3-8.

Dette er den særlige anskaffelsesrettslige habilitetsregel, og må sees i sammenheng med den generelle habilitetsbestemmelsen i anskaffelsesforskriften § 3-7. Regelen er satt for å ivareta kravet til likebehandling samt

for å sikre reell konkurranse, jf. anskaffelsesloven § 5 og anskaffelsesforskriftens § 3-1.

7.3 LOVFORBUD MOT MEGLERPROVISJON

Banklovkommisjonen avga 16. januar 2007 følgende utredning til Finansdepartementet:

NOU 2007:1, *"Meglerprovisjon i forsikring"*.

Høringsfristen ble satt til 17. april 2007. Finansdepartementet opplyser at det foreløpig ikke er avklart når forslaget vil fremmes som proposisjon for Stortinget.

I Banklovkommisjonens forslag settes et forbud mot meglerprovisjoner. Det foreslås å ta inn bestemmelser om dette i forsikringsformidlingsloven, ny § 5-2a, og i forsikringsloven, ny § 6-9. Lovforslaget gjelder både skade og livs- og pensjonsforsikring.

Nedenfor gis først en kort beskrivelse av provisjonssystemet for forsikringsmeglere slik det fungerer i dag. Deretter gis en oppsummering av de foreslåtte endringene til Banklovkommisjonen.

7.3.1 PROVISJONSSYSTEMET FOR FORSIKRINGSMEGLERE

Tradisjonelt har forsikringsmeglere mottatt godtgjørelse i form av provisjoner fra forsikringsselskapene¹³.

Når forsikringsmeglere benyttes, vil belastningen på forsikringsselskapets egne ressurser og administrative tjenester reduseres. At forsikringsmegler benyttes, vil følgelig i

varierende grad kunne innebære besparelser for forsikringsselskapet. Det kan f.eks. være i form av at selskapet ikke bruker sitt eget salgsapparat ved salg av forsikringer til kunden.

Når det gjelder skadeforsikring, har provisjonen bestått av en nærmere avtalt prosent-sats av premien. I livsforsikring har provisjonen bestått av en prosentsats av de beregningsmessige kostnader som ligger til grunn for premieberegningen.

De fleste skadeforsikringsselskapene i det norske markedet har gått over til nettopremier, eller såkalte meglerassisterte premier (MAP). I slike tilfeller er det kunden som betaler megleren, f.eks. i form av fastpris, timepris eller en fast sats i forhold til premievolum.

¹³ KLP inngår ikke slike megleravtaler på pensjon.

7.3.2 BANKLOVKOMMISJONENS FORSLAG

Forsikringsformidlingsloven § 5-2a, annet ledd

“Et forsikringsmeglingsforetak som driver virksomhet her i riket, har ikke adgang til å motta provisjon eller annet vederlag for forsikringsmeglingen fra det forsikringsselskapet som har overtatt den forsikringsavtalen et formidlingsoppdrag gjelder”.

Med denne bestemmelsen innføres et lovforbud mot at forsikringsmeglere skal motta provisjon fra forsikringsselskapene.

Forbudet gjelder vederlag “for forsikringsformidlingen”, dvs. dersom oppdraget er knyttet til et konkret kundeforhold. Det stenges ikke for at forsikringsmeglere kan utføre oppgaver for et forsikringsselskap, som f.eks. foredragsvirksomhet.

Forsikringsformidlingsloven § 5-2a, første ledd

“Et forsikringsmeglingsforetak som driver virksomhet her i riket, skal påse at provisjon og annet vederlag som skal betales for forsikringsformidlingen, blir avtalt med oppdragsgiveren før oppdrag blir utført. Avtalen skal bekreftes skriftlig dersom oppdragsgiveren krever det, eller forsikringsformidlingen omfatter tjenester knyttet til forsikringsforholdet etter at forsikringsavtalen er inngått”.

Bestemmelsen understreker at det er forsikringsmegler og oppdragsgiver, og ikke forsikringsmegler og forsikringsselskapet, som skal avtale hva megleren skal ha i betaling for de tjenestene som skal utføres.

Det fremgår videre at vederlaget skal avtales før oppdraget blir utført. Oppdragsgiver har da mulighet til å velge en annen forsikrings-

megler dersom prisen anses å være for høy. På denne måten unngås uenighet mht. hva som skal betales etter utført oppdrag.

Avtalen skal være skriftlig dersom oppdragsgiveren krever det eller formidlingen omfatter tjenester utover selve kontraktsslutningen. Det siste alternativet er aktuelt der forsikringsmegler skal utføre mange tjenester for kunden i løpet av året.

Unntak

Det er ellers foreslått at forbudet mot provisjon ikke skal gjelde for forsikringsformidling av gjenforsikring og for forsikringsformidling av en del typer av skadeforsikring i næringsvirksomhet.

Intensjonen bak det siste alternativet er å gjøre unntak for forbudet for enkelte forsikringsområder som er av utpreget internasjonal karakter.

Forsikringsloven § 6-9

"Et forsikringssselskap som driver virksomhet her i riket, har ikke adgang til å betale provisjon eller annet vederlag til forsikringsmeglingsforetak i anledning av formidling av forsikringsavtale til selskapet dersom forsikringsmeglingsforetaket ved å motta slik provisjon

eller vederlag ville handle i strid med reglene i forsikringsformidlingsloven § 5-2a med tilhørende forskrift.

Kongen kan fastsette nærmere regler til gjennomføring og avgrensning av bestemmelsene i første ledd, herunder regler om forsikringssselskapers adgang til å ha særlige pristariffer for administrative tjenester for forsikringer som kommer til et forsikringssselskap fra forsikringsmeglingsforetak".

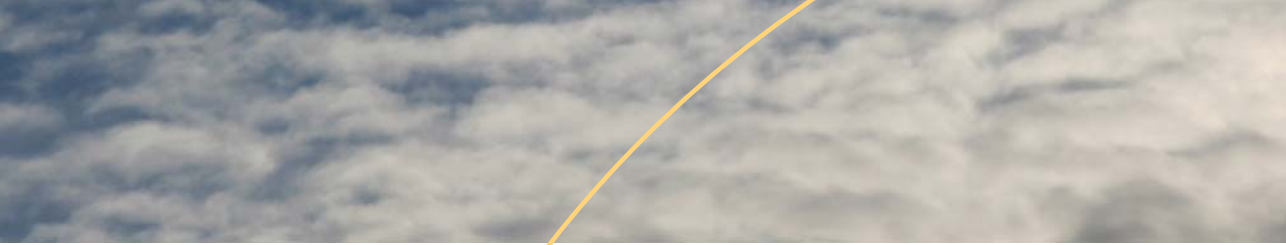
Bestemmelsen gjentar og henviser til forbudet mot meglerprovisjon i forsikringsformidlingsloven § 5-2a.

Forbudet rettes både mot forsikringsmegler og forsikringssselskap. Det antas at forbudet blir mer effektivt når det også rettes mot forsikringssselskapene, og det vil være lettere for tilsynsmyndighetene å føre tilsyn.

7.3.3 IKRAFTTREDELSE

Ikrafttredelsestidspunkt for loven er ikke foreslått.

Finansnæringsens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler imidlertid i sin høringsuttalelse 22. mars 2007 at 1. januar 2008 synes å være det mest hensiktsmessige tidspunkt.

8 NY FORSIKRINGSLOV

NY FORSIKRINGSLOV FRA 1. JANUAR 2008

- Ny forsikringslov har til formål å skape større forutsigbarhet og gjennom-siktighet i livselskapets produkt- og tjenestepricing, og få et klarere skille mellom forsikringsgivers og kundens midler.
- De ny reglene i forsikringsloven med fører:
 - 1) Ny prisstruktur
 - 2) Inndeling av kapitalforvaltningen i porteføljer
 - 3) Nye retningslinjer for tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond
- Livselskapenes forvaltningskapital skal fra 2008 deles inn i selskapsportefølje, kollektivportefølje og egne investeringsvalgporteføljer.

8.1 NY FORSIKRINGSLOV FRA 1. JANUAR 2008

Ny forsikringslov med forskrifter ble vedtatt av Stortinget oktober 2004 (vgl. res. juni 2006), og settes i sin helhet i kraft 1. januar 2008. Den regulerer hvordan forsikringsvirksomheten skal drives, og påvirker ikke de ansattes (forsikredes) pensjonsrettigheter. Kommunale pensjonsordninger er særskilt omtalt i forsikringslovens kapittel 10.

I ny lov er formålet å skape større forutsigbarhet og gjennomsiktighet i livselskapets produkt- og tjenestepricing, og å få et klarere skille mellom forsikringsgivers (pensjonsinnretningens) og kundens (den enkelte pensjonskontrakt) midler. Dette medfører:

8.1.1 NY PRISSTRUKTUR

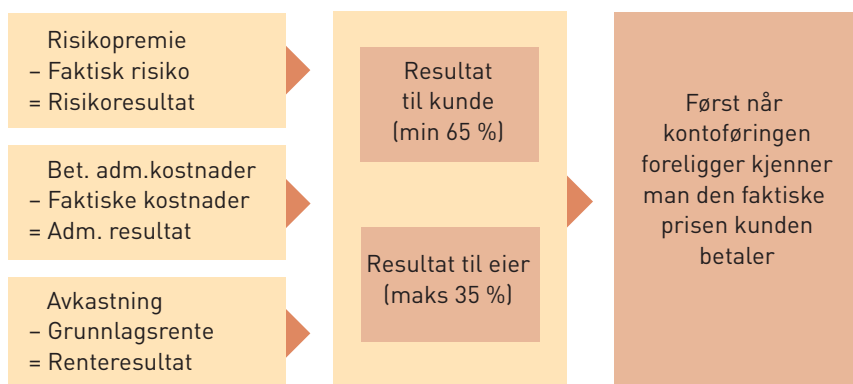
Hovedprinsippet er at overskuddet tildeles kunden, og forsikringsgivers fortjeneste-element bakes inn i den årlige bindende fakturering for:

- Administrasjon
- Personrisiko
- Kapitalforvaltningsrisiko¹⁴

Dagens pris- og overskuddsmodell, hvor et eventuelt negativt risiko- og/eller administrasjonsresultat utliknes før årets overskudd deles mellom kunde og eier opphører.

¹⁴ Samlet pris for forvaltningstjenester + rentegarantipremie (dvs. forsikringsgivers risiko for avkastningsresultatet)

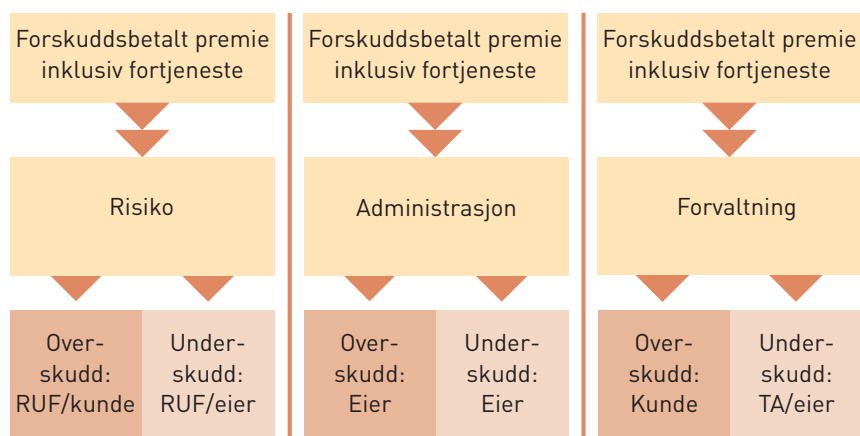
Dagens pris- og overskuddsmodell

Kilde: Storebrand Livsforsikring AS

Fra 2008 vil det altså skje en forhåndsprising av ovennevnte 3 elementer, hvor loven fastsetter hvem (kunde/eier) som skal bære "opp- og nedsidene".

Ny overskuddsmodell – kollektivporteføljer

RUF = risikoutjevningfond
TA = tilleggsavsetninger

Personrisiko

I år med positivt risikoresultat har livselskapene anledning til å sette av inntil 50 % til et risikoutjevningfond, og trekke på dette fondet i år med negativt risikoresultat.

Kapitalforvaltningsrisiko

Eierne i livselskapene bærer risikoen for at oppnådd avkastning på kundemidlene minst tilsvarende pensjonskontraktenes rentegaranti (grunnlagsrente). For pensjonskontrakter i KS' tariffområde er den gjennomsnittlige rentegaranti 3,4 %. Positivt resultat i kapitalforvaltningen kan avsettes som tilleggsavset-

ning tilordnet den enkelte kunde, så lenge avsetningen ikke overstiger 12 % av premiereserven. Negativt resultat i kapitalforvaltningen kan belastes avsatt tilleggsavsetning. Fra 2008 skal altså en pensjonskontrakts avkastningsgaranti prises individuelt på forhånd. Prisen (rentegarantipremien) vil altså variere for hver enkelt kunde, avhengig av:

- Pensjonskontrakten
 - Rentegarantinivå og løpetid
 - Buffersituasjon (tilleggsavsetning og kursreguleringsfond)
- Risikoprofil i kapitalforvaltningen (aktivaallokeringen i den portefølje pensjonskontrakten befinner seg)

8.1.2 INNDELING AV KAPITALFORVALTNINGEN I PORTEFØLJER

Livselskapenes forvaltningskapital deles inn i selskapsportefølje (forsikringsgivers midler), kollektivporteføljer og særskilte investeringsvalgporteføljer (kundemidler). Eiendelene i de ulike porteføljene skal holdes atskilt.

Selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen består av eiendeler som motsvarer forsikringsgivers (livselskapets) ansvarlige kapital. Denne porteføljen skal

sikre selskapet en tilfredsstillende avkastning på egenkapitalen, i tillegg til eventuell for-tjeneste ved de ulike pristariffer. Selskapet bestemmer selv hvordan midlene i selskapsporteføljen skal forvaltes, dog innenfor krav om forsvarlighet/eventuelle offentlige forskrifter. Krav om særskilt selskapsportefølje gjelder både for livselskaper som er aksjeselskaper og for gjensidige selskaper.

Kollektivporteføljer

Loven gir livselskapene mulighet til å etablere flere kollektivporteføljer med ulik risikoprofil, hvor hver kunde "innplasseres" i en porte-

følge som samsvarer med kundens aktuelle bufferkapital. Det vil kunne bli en viss grad av valgfrihet på dette området.

Særskilte investeringsvalgporteføljer

Fra 2008 kan kundene velge en individuell investeringsstrategi (aktivaallokering) gjennom såkalt *særskilt investeringsvalg*. Innenfor gitte rammer kan det valgte risikonivå i den individuelle porteføljen gi mulighet for meravkastning (sammenliknet med en kollektivportefølje).

Det er dessuten muligheter for:

- Ettårig grunnlagsrente (avkastningsgaranti)
- Flerårig grunnlagsrente (avkastningsgaranti maksimert til 5 år)
- Selv bære grunnlagsrenterisikoen (avkastningsgarantien)

Livselskapene vil inngå særskilt avtale med hver kunde, hvor det fastsettes: investeringsstrategi, retningslinjer for endringer av porteføljesammensetting, regler for bufferavsetninger (øvre/nedre grenser), kundens eventuelle risiko ved avkastningsgarantien osv. Dette vil kunne gi ulik prising mellom de enkelte kunder.

8.1.3 NYE RETNINGSLINJER FOR TILLEGGSAVSETNINGER OG KURSREGULERINGSFOND

Fra 2008 individualiseres tilleggsavsetningene (TA), dvs. tilordnes den enkelte pensjonskontrakt, og kan nå utgjøre inntil 12 % av premiereserven (i dag maksimalt 2 ganger grunnlagsrenten – tilsvarende omtrent 7,5 %). Individualiseringen betyr at livselskapene ikke kan benytte TA solidarisk mellom alle pensjonskontrakter, hvor kunder med høy TA i dagens lovverk kan subsidiere kunder med lav TA.

Det er også fastlagt nye regler for kursreguleringsfondet. Ved flytting gjøres et fradrag i fondet tilsvarende 2 % av premiereserven. Alt utover disse 2 % følger med kontrakten ved flytting (dagens lovgivning: 75 % av kontraktens andel av fondet følger med ved flytting).

8.2 HOVEDTARIFFAVTALEN I LYS AV NY LOVGIVNING

Som ovenfor nevnt gis livselskapene i ny lovgivning mulighet til å:

- Etablere **flere kollektivporteføljer (aktivallokering)**
- Tilby kundene, gjennom såkalt **”særskilt investeringsvalg”**, å velge mellom ulike investeringsstrategier og utforming av rentegaranti.

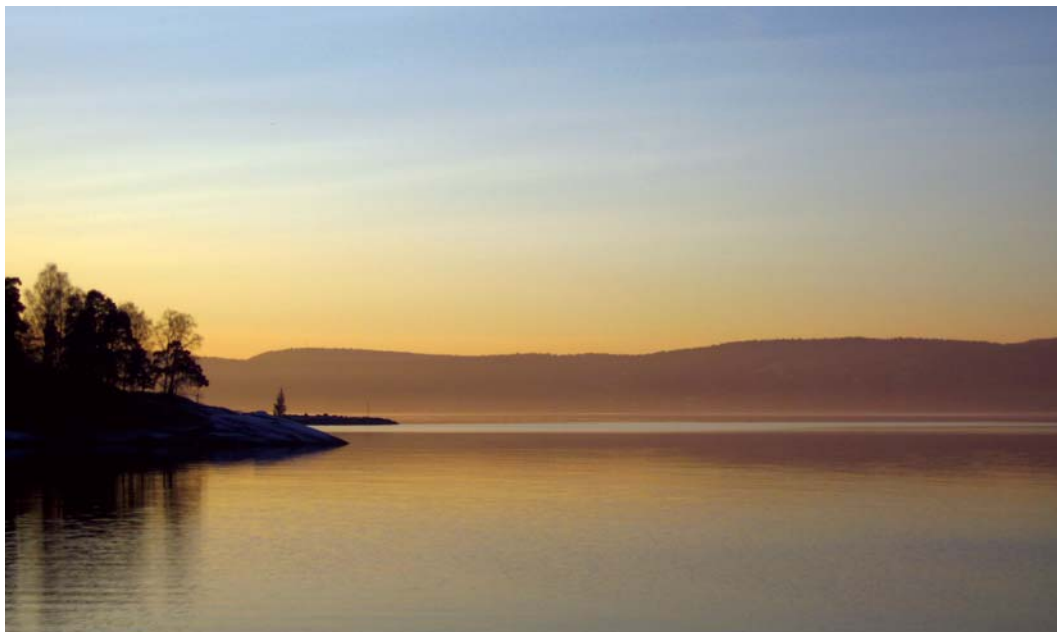
Premieutjevningssprinsippet, nedfelt i TPO-vedtektene § 13-2, første pkt, annet ledd,

gjelder fortsatt. De felleselementer som hittil har vært gjenstand for premieutjevning skal fra 2008 i størst mulig grad utjevnes.

Det foregår fortsatt en drøfting mellom tariffpartene hvorvidt Hovedtariffavtalen setter beskrankninger for full implementering av lovens nye muligheter i forhold til blant annet garantert grunnlagsrente og fritt investeringsvalg (*”særskilt investeringsvalg”*). Slik det nå ser ut kan det foreligge uenigheter mellom tariffpartene som kan være et usikkerhetsmoment dersom kommunen/virksomheten går inn på slike løsninger.

8.3 LIVSELSKAPENES NYE PRODUKT-LØSNINGER

Livselskapene har i all hovedsak utformet de ny produktløsningene, som er varslet/vil bli varslet Kredittilsynet.

Alternativene:

- Ettårig grunnlagsrente (avkastningsgaranti)
- Flerårig grunnlagsrente (avkastningsgaranti, maksimert til 5 år)
- Avvikende grunnlagsrente (avkastningsgaranti)

vil utelukkende gjelde for kunder med særskilte investeringsvalgporteføljer.

8.3.1 KOMMUNALE TJENESTEPENSJONS-ORDNINGER

Premieutjevningssprinsippet skal fortsatt ligge til grunn i de produktløsninger som tilbys fra 2008. De felleselementer som hittil har vært gjenstand for dette skal i ny lovgivning i størst mulig grad utjevnes.

Som tidligere nevnt, foregår det fortsatt en drøfting mellom tariffpartene hvorvidt Hovedtariffavtalen setter beskrankninger for full implementering av lovens nye muligheter i forhold til bl.a. garantert grunnlagsrente og særskilt investeringsvalg.

Tariffpartene har så langt ikke lagt begrensninger i livselskapenes varslede produktløsninger fra 2008.

Det kan imidlertid ikke utelukkes at det på et senere tidspunkt vil settes begrensninger for produktløsninger innen KS' tariffområde.

9 RETTLEDNING TIL TILDELINGSKRITERIENE I KONKURRANSE- GRUNNLAGET

Oppdragsgiver foretar tildeling på basis av hvilket tilbud som er det økonomisk mest fordelaktige, jf. forskrift om offentlig anskaffelser (FOA) § 22-2(2).

Følgende kriterier kan legges til grunn, her i uprioritert rekkefølge:

- Forsikringsteknikk (personrisiko)
 - Premieutjevningsskaps
 - Pensjonskostnad
 - Forsikringsbart/ikke-forsikringsbart
 - Likviditet
 - Kapitalbinding
 - Administrasjon
 - Service og rådgivning
- Kapitalforvaltning
 - Kapitalforvaltningspremie for portefølje
 - Avkastning/risikoforhold for portefølje
 - Samfunnsansvar for portefølje
 - Service og rådgivning
 - Tilbyders forvaltningskompetanse, soliditet og risikostyring
 - Tilbyders selskapsform og egenkapitalbetjening (kun for gjensidig selskap)
- Annet
 - HMS
 - Lån til ansatte

Pensjon er i hovedsak sparing og bør ses i et langsiktig perspektiv, hvor premien er et anslag for hva som årlig må avsettes for å dekke fremtidige forpliktelser. Den er altså ingen endelig finansiering av alle forpliktelsene – endrede forutsetninger gir endret premie. Ettersom premien er uttrykk for sparing, ikke pris, vil for lave premieprog-

noser innebære en forskyvning av kostnader/forpliktelser frem i tid, med tilhørende lavere likviditetsbelastning i ett eller flere år.

De pensjonsforpliktelser en kommune har overfor nåværende og fremtidige pensjonister, er fastsatt direkte i HTA. Videre er pensjonssystemet i offentlig sektor utformet slik at annet omkringliggende regelverk får direkte og indirekte virkning for kommunens pensjonsforpliktelser. Dette gjelder blant annet lov om folketrygd, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, lov om Statens Pensjonskasse og overføringsavtalen mellom tjenestepensjonsordninger i offentlig sektor.

Avtale med et livsforsikringselskap innebærer finansiering og delvis forsikringsmessig sikring av de tariffbestemte pensjoner. Avtalen må utformes slik at pensjonsrettighetene som følger av HTA er korrekte og fullstendig ivaretatt.

Pensjonsplanen i kommunal sektor er ytelsesbasert. I dette ligger det at pensjonsytelsene regnes ut på en eksplisitt måte når slike kjennetegn som lønn og avlagt tjenestetid på pensjoneringstidspunktet er kjente. Dette i motsetning til innskuddsbasert pensjon, der det er samlet sparing og akkumulert avkastning over tid som bestemmer hvor stor pensjon som kan sikres.

Kommunens økonomiske forpliktelse ved "varen" ytelsesbasert pensjon kan karakteriseres ved at kommunen har forpliktet seg til fremtidig utbetaling av et beløp som:

- Står i forhold til fremtidig lønnsnivå mv. og derfor er av ukjent størrelse

- Muligens kan forfalle svært langt frem i tid (30-50 år er ikke uvanlig)
- Det er knyttet usikkerhet til om kommer til utbetaling, og eventuelt hvor lenge utbetalingen skal vare

Når produsenten av en vare eller tjeneste har tilfredsstillende kontroll med kostnaden ved å tilvirke varen eller tjenesten, kan den omsettes mot fast pris en gang for alle. For ytelsesbasert pensjon er kostnaden i det lange løp bestemt av på forhånd ukjente pensjonsbeløp som skal utbetales over et ukjent tidsrom. Det er knyttet så stor usikkerhet til kostnaden at det i praksis ikke er mulig å forhåndsprise en slik pensjonsytelse med endelig virkning, med mindre det legges inn så store marginer i prisingen at prisen derved vil bli prohibitiv.

Et livsforsikringselskap kan følgelig ikke overta all risiko knyttet til kommunens fremtidige pensjonsutbetalinger. Livsforsikringselskapets leveranse er mer begrenset og består i hovedsak av å ivareta *en systematisk plan for forskuddsfinansiering av fremtidige pensjoner*. Samtidig innebærer avtale med livsforsikringselskap at virkningen av tilfeldige variasjoner mht. levetid, uførehypighet mv. er forsikret, og at det garanteres en viss minste avkastning på forvaltede pensjonsmidler. For slik forsikringsdekning og avkastningsgaranti betales en fast premie.

Med dette er det kommunen selv, eller et kollektiv av kommuner, som må dekke sine egne pensjonskostnader i det lange løp.

HTA har egne obligatoriske bestemmelser om hvordan kommunene skal finansiere sine

pensjonsforpliktelser. Etter disse bestemmelsene skal avtale med livsforsikringselskap utformes slik at alle kundekommuner organiseres i et eget kollektiv – ett premieutjevningsselskap. Innenfor premieutjevningsselskapet skal samlet premie fordeles mellom kundekommunene etter utjevningbaserte prinsipper. I hovedsak skal utjevningen foregå slik at premien, regnet som prosent av arbeidstagernes pensjonsgrunnlag, skal være den samme innenfor premieutjevningsselskapet. Likevel skal kostnaden knyttet til regulering av pensjoner i takt med utviklingen i lønn og G fordeles med premiereserven som fordelingsnøkkel.

Med dette står den enkelte kommunes premiebetaling ikke i direkte forhold til egne pensjonskostnader. Premien reflekterer i stedet en ideell andel av den gjennomsnittlige pensjonskostnad for de kommuner som inngår i premieutjevningsselskapet.

Som nevnt over er det et generelt forhold i ytelsesbaserte pensjonsordninger at risikoen knyttet til de fremtidige pensjonsutbetalinger ikke kan overdras til et livsforsikringselskap mot premie som er fastsatt med endelig virkning. Forholdet blir gjort tydelig gjennom flere av pensjonsbestemmelsene i HTA. Som eksempler på faktorer som det ikke kan eller vil gis forsikringsmessig avdekning for kan nevnes:

- Fremtidige pensjonsytelser for yrkesaktive medlemmer skal stå i forhold til deres lønnskarriere på pensjoningstidspunktet
- Pensjoner som er under utbetaling og fremtidige pensjoner for tidligere arbeidstakere skal reguleres i takt med utviklingen av G

- Arbeidstaker har noe valgfrihet for når en alderspensjon kan tas ut:
 - 85-årsregelen, som gir rett til å ta ut alderspensjon inntil 3 år før aldersgrensen, hvis sum av alder og tjenestetid er minst 85 år
 - AFP, som gir en alminnelig rett til å ta ut alderspensjon fra valgfritt tidspunkt mellom 62 år og vedkommendes aldersgrense
- Størrelsen av fremtidig folketrygdytelse som det skal samordnes med ("bruttogaranti")

Det forhold at HTA-pensjonene ikke kan forsikres fullt, medfører at livsforsikringsselskapenes leveranse av kommunal tjenstepensjon i henhold til HTA deles i to:

For det første en avtale om kollektiv pensjonsforsikring, der livsforsikringsselskapet påtar seg juridisk ansvar for nærmere bestemte nominelle ytelser. Pensjonsytelsene som forsikres i henhold til denne avtalen skal forutsetningsvis være mest mulig dekkende og omfattende i relasjon til HTA.

For det andre det som mangler på at et livsforsikringsselskaps pensjonsleveranse skal stå fullt ut i overensstemmelse med HTA – gjerne omtalt som ikke-forsikringsbare ytelser. For de ikke-forsikringsbare ytelsene består livsforsikringsselskapets leveranse av administrative og beregningsmessige tjenester, men det skjer ingen sikring eller forhåndsfinansiering av ytelsene. Kommunen eller premieutjevningsselskapet har selv det direkte ansvaret for å innfri forplik-

telsene knyttet til de ikke-forsikringsbare ytelsene.

Dette skillet mellom forsikringsbare og ikke-forsikringsbare ytelser er også nedfelt i forsikringslovens bestemmelser om hvordan premie for kommunale pensjonsordninger skal beregnes.

Nye bestemmelser i forsikringsloven som trer i kraft med full virkning fra 2008, vil ha betydning for hvordan et livsforsikringsselskap kan og skal ta seg betalt for tjenester knyttet til leveranse av kommunal tjenstepensjon i henhold til HTA. Et hovedprinsipp er at skillet mellom selskapskapital og kundekapital skal tydeliggjøres og at livsforsikringsselskapenes prising av tjenester i størst mulig grad skal fastsettes med endelig virkning på forhånd (dvs. ikke lenger tillatt med avregning i etterkant i regnskapet for den enkelte pensjonsordning eller premieutjevningsselskap – "kontoføringen"). Mest sentralt er at det for nedenstående tre elementer skal beregnes og belastes i forkant:

- En særskilt premie for risikoen knyttet til å garantere en viss avtalt minimumsavkastning¹⁵ i forkant.
- En premie for å forsikre virkningen av tilfeldige variasjoner mht. levetid, uførehypighet mv, risikopremien
- En premie for administrative tjenester

Ovennevnte mekanismer for prising av tjenester står i motsetning til gjeldende lovbestemmelser, der den reelle og endelige prisen i stor grad er blitt fastsatt i etterkant

¹⁵ Grunnlagsrente – også kalt rentegaranti

gjennom fordeling av overskudd mellom eiere og kunder og mellom kunder.

Forsikringsloven legger opp til at pensjonskapitalen kan forvaltes etter to hovedprinsipper:

- I kollektivportefølje, der forsikrings-selskapet beslutter forvaltningsstrategien
- Gjennom særskilt investeringsvalg, der den enkelte forsikringstaker beslutter forvaltningsstrategien for kapitalen knyttet til vedkommendes pensjonsordning

Valg av investeringsmodell vil også ha betydning for forsikrings-selskapets prising og sikring av avkastningsgarantien. For kollektivporteføljer er ett-årig avkastningsgaranti det eneste alternativet. For særskilt investeringsvalg tilbys avkastningsgaranti for gjennomsnittlig oppnådd forvaltningsresultat over en periode på inntil 5 år, og forsikringstager kan selv stille kapital til disposisjon for å ta del i risikoen ved å sikre garantien.

Pensjonsveilederen og konkurransegrunnlaget er tilpasset de nye lovbestemmelser som trer i kraft 01.01.2008.

En kommune kan alternativt velge å finansiere og sikre sine fremtidige pensjonsforpliktelser gjennom opprettelse av egen pensjonskasse. En pensjonskasse er en selvstendig juridisk person som har som eneste formål å forvalte pensjonsordningen for én enkelt kommune og eventuelle tilknyttede kommunale virksomheter, og pensjonskassens økonomi er lukket i forhold til andre kommuners pensjonsordninger. Kostnaden ved å finansiere pensjoner gjennom en egen pensjons-

kasse vil da stå i direkte forhold til pensjonsforpliktelsesens omfang i den enkelte kommunen.

Egen pensjonskasse kan opprettes også av flere kommuner sammen. Beregning og fordeling av premiekostnad i en slik interkommunal pensjonskasse skal følge de samme prinsipper som i premieutjevningsselskapene som forvaltes av livsforsikrings-selskapene.

For belysning av de forsikringsmessige forhold rapporterer tilbyder blant annet resultatet av ulike beregninger både for det etablerte premieutjevningsselskapet og for kommunens egen medlemsbestand. Det er den årlige sammensetningen av medlemsbestanden ved begynnelsen av hvert år som avgjør de pensjonsøkonomiske forhold i pensjonsordningen for tilsvarende år. Opplysninger om tilbyders totale kommunale medlemsbestand for 2008 vil ikke være kjent ved utarbeidelsen av tilbud gjennom 2007. For tilbudsprosessen vil det i praksis være mulig å være à jour med bestandsopplysninger pr. 1.1.2007, men ikke senere. Det legges derfor til grunn at tilbud utarbeides med 2007 som virkningsår, i den forstand at tilbudet reflekterer reelle og bindende størrelser som ville blitt gjort gjeldende hvis det var inngått avtale som trådte i kraft 1.1.2007.

9.1 FORSIKRINGSTEKNIKK (PERSON-RISIKO)

9.1.1 PREMIEUTJEVNINGSFELLESKAP

En grunnleggende forutsetning i HTA er at premiekostnaden hos den enkelte leverandør skal utjevnes mellom alle kunder innenfor området

kommunal tjenstepensjon. I utgangspunktet er dette i strid med det ordinære hovedprinsipp om at den enkelte kundes premiekostnad skal avregnes separat. Imidlertid åpner forsikringsloven for premieutjevning som et unntak særskilt for forretningsområdet kommunal tjenstepensjon¹⁶.

Formålet med dette punktet er å belyse hvordan premieutjevningsselskapet hos tilbyder har utviklet seg over tid.

Inntil 2005 var KLP alene om å benytte premieutjevning for området kommunal tjenstepensjon. De øvrige, Storebrand og Vital, avregnet inntil dette tidspunkt premie for den enkelte kommune separat, men innførte premieutjevning fra 2005.

For alle selskapene er det forretningsvolumet innenfor området kommunal tjenstepensjon som her skal belyses. Nøkkeltall som oppgis av tilbyder er status og bevegelse for samlet kapital, antall avtaler, antall medlemmer (alle medlemskategorier til sammen) og premieutjevningsselskapets fordeling på forskjellige

medlemsgrupper. Opplysningene skal oppgis ved at tilbyder fyller ut Tabell 1 til Tabell 4 som er vist i det følgende.

For å kunne vurdere forutsigbarhet og stabilitet i premieutjevningsselskapene, bes tilbyder om å gi opplysninger om mål for utvikling av forretningsvolumet innenfor området kommunal tjenstepensjon. Tilbyder skal her fylle ut Tabell 5, og da spesifikt slik at høyre kolonne fylles ut med en grad av overensstemmelse på en skala fra 0 til 10 for hver av de to alternative målformuleringene, slik at disse summerer seg til 10.

Vurderingsveiledning – Premieutjevningsselskap

Den enkelte kommune avgjør selv hvilket premieutjevningsselskap de vil tilhøre. Man må her basere seg på informasjon om karakteristika ved de ulike fellesskapene året før anbuds vurderingen. Kommunen har ingen beslutningsmyndighet når det gjelder hvilke andre kommuner som i fremtiden slutter seg til eller går ut av fellesskapet. Fremtidig utvikling i sammensetning og størrelse av premieutjevningsselskapet avgjøres i realiteten av tilbyders strategi og markedsaktiviteter.

For de opplysninger som kan leses ut av de utfylte Tabell 1 til Tabell 4 gjelder: Jo større og jo mer stabil bestand, jo mer stabil pensjonskostnad og premieinnbetaling bør man kunne forvente, for så vidt angår betydningen

¹⁶Uten dette unntaket ville forsikringsselskapene i realiteten ikke hatt adgang til å tilby slik utjevnet premiefinansiering som HTA forutsetter.

av de forsikringsmessige forhold. Stort og stabilt volum trekker i retning av stabil pensjonskostnad.

For opplysninger om målformulering som er gitt i Tabell 5: Tilkjenneivelse av sterk vektlegging av volumvekst og svakere vektlegging av at langsiktig pensjonskostnad tilstrebes opprettholdt/oppnådd på et lavt nivå, trekker

i retning av lavere forutsigbarhet for pensjonskostnad og premieinnbetaling. Dette kan videre indikere at *tilbyder vil kunne ha en interesse av å utvide premieutjevningsskapet med nye kommunale pensjonsordninger, også i tilfeller der dette kan medføre høyere gjennomsnittlig pensjonskostnad for hver enkelt pensjonsordning i det etablerte premieutjevningsskapet.*

Tabell 1: Utvikling i premieutjevningsskapet 2001-2006 – Samlet kapital
(tall i hele tusen kroner)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bestand pr. 1.1						
Tilgang i løpet av året						
Avgang i løpet av året						
Annen endring i løpet av året						
Bestand pr. 31.12						

Tabell 2: Utvikling i premieutjevningsskapet 2001-2006 – Antall avtaler

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bestand pr. 1.1						
Tilgang i løpet av året						
Avgang i løpet av året						
Annen endring i løpet av året						
Bestand pr. 31.12						

Tabell 3: Utvikling i premieutjevningsselskapet 2001-2006 – Antall medlemmer

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bestand pr. 1.1						
Tilgang i løpet av året						
Avgang i løpet av året						
Annen endring i løpet av året						
Bestand pr. 31.12						

Tabell 4: Utvikling i premieutjevningsselskapet 2001-2006 – Antall medlemmer fordelt på medlemskategorier

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Yrkesaktive ¹⁷						
AFP						
Oppsatte ¹⁸						
Midlertidig uførepensjon						
Varig uførepensjon						
Alderspensjon						
Ektefellepensjon						
Barnpensjon						
Totalt						

¹⁷ Med yrkesaktive forstås oppdragsgivers nåværende arbeidstakere som er medlemmer i pensjonsordningen.

¹⁸ Med oppsatte forstås oppdragsgivers tidligere arbeidstakere med medlemstid i pensjonsordningen, som ennå ikke er blitt pensjonister.

Tabell 5: Tilbyders mål for utvikling av forretningsområdet kommunal tjenestepensjon

Alternative formulering av mål om volumvekst	Grad av overensstemmelse med mål 0-10 (hvor 0 utgjør minst grad av overensstemmelse)
Volumvekst uten hensyn til hvordan dette påvirker langsiktig pensjonskostnad	
Opprettholdelse/oppnåelse av lav forventet langsiktig pensjonskostnad	

9.1.2 PENSJONSKOSTNAD

Formålet med dette punktet er å belyse den underliggende langsiktige pensjonskostnaden i premieutjevningsselskapet hos tilbyder og for oppdragsgivers bestand¹⁹ i henhold til Pensjonskontorets referanseplan.

Den forhåndsberregnede verdi av pensjonsforpliktelsens omfang i en ytelsesbasert pensjonsordning er bestemt av pensjonsplanens innhold, størrelse og sammensetning av medlemsbestanden og beregningsmessige forutsetninger. Med en standardisert beskrivelse av pensjonsplanens innhold og standardiserte beregningsforutsetninger, står man igjen med *medlemsbestandens størrelse og sammensetning som avgjørende faktor for pensjonsforpliktelse og pensjonskostnad*. Størrelse og sammensetning av en medlemsbestand kalles i det følgende for bestandsprofil.

Hvis man tenker seg at alle tilbyderes premieutjevningsselskap hadde like bestandsprofiler for sine premieutjevningsselskap, ville tilbyderne stått overfor samme pensjonsforpliktelse. Langsiktig pensjonskostnad ville da vært den samme i alle premieutjevningsselskap. *Med dette skal forskjeller i premieutjevningsselskapenes bestandsprofiler forutsetningsvis være eneste årsak til at tilbyderne kommer frem til forskjell i beregnet pensjonskostnad.*

Konkrete kjennetegn ved bestandsprofilen som har betydning for pensjonskostnaden i et premieutjevningsselskap vil for eksempel være:

- Aldersgrenser – Lave aldersgrenser trekker i retning av høy pensjonskostnad
- Andel kvinner/menn – Høy andel kvinner trekker i retning av høy pensjonskostnad
- Lønnsnivå – Høyt lønnsnivå trekker i retning av høy pensjonskostnad

¹⁹ Med bestand menes her alle medlemmer i pensjonsordningen, fordelt på de medlemsgrupper som er spesifisert i Tabell 9 og Tabell 10.

- Aldersfordeling – Høy alder trekker i retning av høy pensjonskostnad
- Deltid – Stort innslag av deltid trekker i retning av høy pensjonskostnad

For å få et inntrykk av hvor på kostnadsskalaen et premieutjevningsselskap befinner seg, vil det vil i praksis være vanskelig å forholde seg til opplysninger om disse egenskapene som sådan. Hvis for eksempel et premieutjevningsselskap har stort innslag av lave aldersgrenser – som isolert sett trekker i retning av høy pensjonskostnad – og samtidig lavt lønnsnivå – som isolert sett trekker i retning av lav pensjonskostnad – så er det ikke uten videre mulig å avgjøre om nettoeffekten er høy eller lav pensjonskostnad. Tilbyderne bes derfor ikke om å gi opplysninger om slike egenskaper i deres premieutjevningsselskap. Det er i stedet meningen at betydningen av disse egenskapene for pensjonskostnaden skal komme direkte til uttrykk i en standardisert beregning som beskrevet i det følgende.

For å isolere effekten av ulikheter i bestandsprofilene tilbyderne i mellom, beregner hver tilbyder sine pensjonskostnader etter standardiserte metoder og forutsetninger oppgitt av Pensjonskontoret, uavhengig av hvordan tilbyders egen beregning av premie og premiereserve er bygget opp. I den standardiserte metoden inngår også en detaljert beskrivelse av hvilke pensjonsytelser det skal foretas beregning for – i det følgende kalt *referanseplanen* – som er uavhengig av hvordan tilbyder deler sin leveranse i forsikringsbart og ikke-forsikringsbart, jf. punkt 9.1.3 (Beregningsmetode og forutsetninger er beskrevet mer detaljert i separat dokument "Pensjonskontorets referanseplan"). Det vil

her fremgå at referanseplanen er en teknisk og presis beskrivelse av hvordan pensjonsytelsene skal beregnes, for eksempel formel for "beregnet folketrygd", regler for antatt reell pensjonsalder ut fra den enkelte stillings aldersgrense, regler for å avgjøre om en eventuell fremtidig enke(manns)pensjon skal regnes etter "ny"/netto eller "gammel"/brutto regel osv. I praksis vil pensjonsytelsene som er beskrevet i referanseplanen for det alt vesentlige være forsikringsbar, (jf. punkt 9.1.3).

I prinsippet kan det være systematiske forskjeller mellom premieutjevningsselskapene når det gjelder nivå for dødelighet, levetid, uføretilbøyelighet mv. Med systematiske forskjeller menes her at for eksempel uføretilbøyeligheten i ett premieutjevningsselskap er særlig lav (eller høy) ved sammenligning med andre premieutjevningsselskaper, at det kan dokumenteres at slike forskjeller har vært et vedvarende fenomen og at det kan påregnes at slike forskjeller vil bli opprettholdt. Dette i motsetning til forskjeller i for eksempel uføretilbøyelighet som må antas å skyldes rene tilfeldige variasjoner, og som ikke kan anses å være vedvarende og påregnelige ved sammenligning av premieutjevningsselskaper.

I den grad systematiske forskjeller for dødelighet, levetid, uføretilbøyelighet faktisk gjør seg gjeldende, vil dette være en kilde til ulikt kostnadsnivå ved sammenligning mellom premieutjevningsselskapene. Betydningen av eventuelle slike systematiske forskjeller kunne man tenke seg at ble konkretisert ved at hver tilbyder regnet på forutsetninger som kan anses mest mulig realistisk for eget premieutjevningsselskap. *Pensjonskontoret*

legger til grunn at eventuelle systematiske forskjeller i nivå for dødelighet, levetid, uføretilbøyelighet mv. ikke kan anses tilstrekkelig påregnelig til at dette kan benyttes til å skille mellom tilbyderne.

Beregningsresultater vedr. pensjonskostnad for tilbyders og kommunens medlemsbestand skal oppgis ved utfylling av Tabell 6 og Tabell 7. Som det fremgår er tabellene bygget opp ved å skille mellom verdien av de pensjonsrettigheter som allerede er opptjent i kolonne (1) og verdien av de totale fremtidige pensjonsrettigheter i kolonne (2). Differansen representerer verdien av pensjonsrettigheter

som skal tjenes opp i fremtiden og vises i kolonne (3). For pensjonister og oppsatte medlemmer er de totale fremtidige pensjonsrettigheter allerede fullt opptjent, og med dette skal kolonne (1) og kolonne (2) vise samme tall for disse medlemsgruppene. Differansen i kolonne (3) blir følgelig lik null for pensjonister og oppsatte medlemmer, slik dette er forhåndsutfyllt med 0 i de to tabellene. Pensjonsgrunnlag i kolonne (4) og utregning av pensjonskostnad i kolonne (5) er ikke relevant for pensjonister og oppsatte medlemmer, noe som er vist med forhåndsutfyllt kryss i tabellene.

Tabell 6: Beregning av langsiktig pensjonskostnad for tilbyders premieutjevningss-fellesskap (tall i hele tusen kroner pr. 1. januar 2007)

Medlems-kategorier	Forsikringsteknisk kontantverdi av				
	Opptjente pensjonsrettigheter	Totale fremtidige pensjonsrettigheter	Pensjonsrettigheter for fremtidig opptjening	Fremtidig pensjonsgrunnlag	Langsiktig pensjonskostnad som % av pensjonsgrunnlag
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)	(5)=(3)/(4) *100 %
Yrkesaktive					
AFP			0		
Oppsatte			0		
Midlert. uførep			0		
Varig uførep.			0		
Alderspensjon			0		
Ektefellepensjon			0		
Barnpensjon			0		
Sum					

Tabell 7: Beregning av langsiktig pensjonskostnad for oppdragsgivers bestand
(tall i hele tusen kroner pr. 1. januar 2007)

Medlems- kategorier	Forsikringsteknisk kontantverdi av				
	Opptjente pensjonsrettigheter	Totale fremtidige pensjonsrettigheter	Pensjonsrettigheter for fremtidig opptjening	Fremtidig pensjonsgrunnlag	Langsiktig pensjonskostnad som % av pensjonsgrunnlag
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)	(5)=(3)/(4) *100 %
Yrkesaktive					
AFP			0		
Oppsatte			0		
Midlert. uførep			0		
Varig uførep.			0		
Alderspensjon			0		
Ektefellepensjon			0		
Barnpensjon			0		
Sum			0		

Vurderingsveiledning – Pensjonskostnad

Ifølge HTA skal tilbyderne utjevne premiekostnaden med pensjonsgrunnlag(lønn) som fordelingsnøkkel. Sumtallet i nederste linje under kolonne (5) ("Langsiktig pensjonskost-

nad som % av lønn") i Tabell 6 og Tabell 7 gir med dette uttrykk for de langsiktige pensjonskostnader som i hhv. tilbyders premieutjevningsselskap og tilbyders bestand. Premieutjevningsselskap med lavest kostnad er mest kostnadseffektivt bedømt ut fra

bestandsprofilene på beregningstidspunktet. Det premieutjevningssfellesskapet som har lavere kostnad enn beregnet for oppdragsgivers pensjonsordning, vil gi kommunen mulighet til å oppnå økonomisk fordel gjennom kostnadsutjevningen ved flytting til dette/ett av disse premieutjevningssfellesskapene.

Et mindre fellesskap vil være sterkere påvirket av tilgang nye og avgang etablerte ordninger enn et stort. Derfor vil et stort premieutjevningssfellesskap ha en mer stabil og påregnelig langsiktig pensjonskostnad enn et mindre (for så vidt gjelder betydningen av de forsikringsmessige forhold).

9.1.3 FORSIKRINGSBART/IKKE-FORSIKRINGSBART

Formålet med dette punktet er å belyse hvordan leveransen av tjenestepensjon i henhold til HTA er bygget opp hos tilbyder, når det gjelder det avtalemessige skillet mellom forsikringsbare og ikke-forsikringsbare ytelser og hvordan disse ytelsene blir finansiert, i henhold til Pensjonskontorets referanseplan i Tabell 9 og Tabell 10. (Herunder skal det forutsetningsvis kunne foretas en avstemning mellom tilbyders leveranse av forsikringsbart på den ene side og referanseplanen som er definert og beregnet i punkt 9.1.2 på den annen side).

I henhold til HTA skal premie for forsikringsbare ytelser utjevnes mellom kommunene som deltar i premieutjevningssfellesskapet. Ikke-forsikringsbare ytelser kan finansieres enten ved utjevning tilsvarende det som gjelder for forsikringsbare ytelser, eller ved at kostnadene for de hendelsene som inntrer allokteres direkte til den enkelte kom-

mune. Eventuelt kan finansieringen baseres på en kombinasjon, som innebærer delvis utjevning og delvis direkte allokering.

I Tabell 8 opplyser tilbyder hvordan de ikke-forsikringsbare hendelsene er finansiert.

Tilbyder konkretiserer det økonomiske omfanget av forsikringsbart og ikke-forsikringsbart ved å sammenlikne:

- Oppdragsgivers fullstendige pensjonsforpliktelse overfor nåværende og fremtidige pensjonister, slik disse følger av HTA
- Den del av HTA-forpliktelsen som vil være forsikringsmessig dekket

Tilbyder beregner og oppgir den forsikringstekniske kontantverdi av total fremtidig pensjonsforpliktelse for de to nevnte alternative omfang av fremtidig pensjonsforpliktelse ved utfylling av Tabell 9 og Tabell 10.

Til sammenligning gjentar tilbyder i Tabell 9 og Tabell 10 den forsikringstekniske kontantverdi av total fremtidig pensjonsforpliktelse for referanseplanen som er definert i punkt 9.1.2, (jf. Tabell 6 og Tabell 7). For alle beregninger av forsikringstekniske kontantverdier i herværende punkt benytter tilbyder de samme standardiserte forutsetninger som er oppgitt i punkt 9.1.2.

Vurderingsveiledning - Forsikringsbart/ikke-forsikringsbart

Med standardiserte beregningsforutsetninger skal tilbyderne i prinsippet komme frem til *sammenfallende resultat for den forsikringstekniske kontantverdi av HTA-forpliktelsen*. (Tilbydernes IT-løsning for slike beregninger

vil i praksis innebære noen forskjeller i de finere nyanser, og beregningsresultatene vil derfor ikke være fullstendig sammenfallende. Store forskjeller kan imidlertid være grunnlag for å anta at tilbyderne har ulik forståelse og vurdering av HTAs reelle innhold).

Utformingen av referanseplanen (definert i punkt 9.1.2) er ment å være slik at denne skal være fullt forsikringsbar. Omfanget av den forsikringsbare del av total fremtidig pensjonsforpliktelse bør derfor som et minimum være like stor som for referanseplanen, både for premieutjevningsskapskapet og for oppdragsgivers medlemsbestand. Dette forholdet kan verifiseres i Tabell 9 og Tabell 10, der den forsikringstekniske kontantverdi for linjen "Forsikringsbart" bør være minst like stor som for linjen "Referanseplan".

For de forsikringsbare hendelsene finansieres fremtidige pensjonsytelser ved en plan for systematisk premiebetaling. Med dette menes at fondsmidler som skal dekke en arbeidstakers fremtidige pensjoner bygges opp så lenge vedkommende er i arbeid, og at man

tilstreber noenlunde jevn fordeling av premiebetalingen over den yrkesaktive tiden. Slik systematisk premiebetaling vil forutsetningsvis gi mer stabil innbetaling over tid, enn når "pensjonshendelser" skal finansieres i det hendelsene inntreffer, slik tilfellet er for ikke-forsikringsbare hendelser.

Hensynet til stabil innbetalingsprofil taler da i favør av en størst mulig grad av forsikringsbar inndekning. Tilsvarende vil det forutsetningsvis være mer stabilt å finansiere ikke-forsikringsbare hendelser ved utjevning på hele den kommunale pensjonsbestand hos tilbyder enn ved direkte allokering til én kommune. Samtidig kan potensialet for subsidiering (positivt eller negativt) være betydelig hvis ikke-forsikringsbare hendelser finansieres ved utjevning. Et eksempel kan være en kommune som har markant lavere uttakstilbøyelighet vedrørende AFP enn gjennomsnittet (og/eller lavere potensial for AFP-uttak på grunn av aldersprofil), men som ved utjevning likevel betaler AFP-tilskudd som om uttaket var på gjennomsnittet.

Tabell 8: Fordeling av tilbyders kostnader for ikke-forsikringsbart (markeres med kryss i relevant kolonne)

Ytelse	Utjevning	Kombinasjon	Direkte allokering
AFP 62-64 år			
AFP 65-67 år			
85-årsregel			
Bruttogaranti			
Annet			

Tabell 9: Omfanget av totale fremtidige pensjonsforpliktelser for tilbyders premie-utjevningsselskap (tall i hele tusen kroner pr. 1. januar 2007)

Medlems- kategorier	Total fremtidig pensjonsforpliktelse		
	HTA	Forsikringsbart	Referanseplan
Yrkesaktive			
AFP			
Oppsatte			
Midlertidig uførepensjon			
Varig uførepensjon			
Alderspensjon			
Ektefellepensjon			
Barnepensjon			
Sum			

Tabell 10: Omfanget av totale fremtidige pensjonsforpliktelser for oppdragsgivers bestand
(tall i hele tusen kroner pr. 1. januar 2007)

Medlems- kategorier	Total fremtidig pensjonsforpliktelse		
	HTA	Forsikringsbart	Referanseplan
Yrkesaktive			
AFP			
Oppsatte			
Midlertidig uførepensjon			
Varig uførepensjon			
Alderspensjon			
Ektefellepensjon			
Barnepensjon			
Sum			

9.1.4 LIKVIDITET

Formålet med dette punktet er å belyse behovet for innbetaling av premie for forsikringsbare ytelser og budsjettert kostnad for å dekke ikke-forsikringsbare hendelser.

Vurderingsveiledning - Likviditet

Normalt vil lavest mulig likviditetsbelastning anses å være fordelaktig, men dette kan ikke uten videre tas som uttrykk for lav kostnad. Lav likviditetsbelastning kan også være utsatt finansiering av fremtidige pensjonskostnader. Man vil i utgangspunktet forvente at oppdragsgivers rangering av tilbyderne bør være

den samme for pensjonskostnad (punkt 9.1.2) og for herværende punkt om likviditet. Det motsatte kan tyde på reelle forskjeller i tilbydernes finansieringsplaner. For eksempel kan høy pensjonskostnad kombinert med lav likviditetsbelastning indikere at én tilbyders finansieringsplan innebærer utsatt premieinnbetaling ved sammenligning med andre tilbydere.

Tilbyder som i punkt 9.1.3 har oppgitt en relativt stor andel av HTA-forpliktelsen som forsikringsbar ved sammenligning med andre tilbydere, bør tilsvarende ha en stor andel av likviditetsbudsjettet i Tabell 11 som forsikringsbart.

Tabell 11: Premie 2007, forsikringsbare ytelser og budsjett for innbetaling av ikke-forsikringsbare ytelser for oppdragsgivers pensjonsordning (tall i hele tusen kroner)

	% av pensjonsgrunnlag, aktive	Kroner
Premie forsikringsbare ytelser		
Avsetning til påløpte administrasjonskostnader		
Avsetning til fremtidige administrasjonskostnader		
Sum premie forsikringsbare ytelser		
Budsjett, lønns- og G-regulering forutsatt 3 %		
Budsjett, andre ikke-forsikringsbare ytelser		
Sum budsjett ikke-forsikringsbare ytelser		

Tabell 12: Premie 2007, forsikringsbare hendelser (tall i hele tusen kroner)

	% av pensjonsgrunnlag, aktive	Kroner
Netto premie		
Fortjenestemargin		
Sum premie		

9.1.5 KAPITALBINDING

Formålet med dette punktet er å belyse hvor stor avsetning til premiereserve og eventuelle andre avsetninger som vil kreves ved innlemmelse av kommunens pensjonsordning i det kommunale premieutjevningssfellesskapet hos tilbyder.

Tilbyder beregner premiereserven ut fra full forsikringsmessig dekning for alle pensjonsrettigheter som vil være juridisk opptjent i henhold til slik avtale som vil dekke de forsikringsbare ytelser. For oppsatte²⁰ medlemmer beregnes premiereserve også der opptjent tjenestetid ved fratredelse er mindre enn 3 år, og da med forholdsmessig (lineær) opptjening av pensjonsrett. (Tilbyder skal spesifisere eventuelle andre avsetninger enn premiereserve og administrasjonsreserve i nummererte vedlegg).

Vurderingsveiledning – Kapitalbinding

Det vil anses fordelaktig med lavest mulig kapitalbinding.

En mulig årsak til at en tilbyder kan ha lavere kapitalbinding enn andre, er at en mindre del av HTA-forpliktelsen inngår i den forsikrings-

bare del av leveransen. Dette forholdet kan analyseres ved å sammenlikne Tabell 9 og Tabell 10 fra hver enkelt tilbyder, i det tilbyderen(e) med relativt liten andel forsikringsbart i disse tabellene bør forventes å ha lav premiereserve i Tabell 13. Lav kapitalbinding kan da antas å være uttrykk for at en større andel av pensjonsforpliktelsen vil bli finansiert som ikke-forsikringsbart.

Lav kapitalbinding kan også skyldes at en tilbyder har mer optimistiske beregningsforutsetninger enn de øvrige. Under den nye forsikringsvirksomhetsloven vil tilbyder være bundet av disse forutsetningene uten mulighet til å avregne et eventuell ugunstig forløp i etterkant. Dette er uttrykk for at tilbyderen er villig til å ta større risiko enn konkurrentene ved innfrielse av sin forpliktelse overfor premieutjevningssfellesskapet, noe som må anses å være en reell økonomisk fordel.

Kommunen må se tilbyders beregnede avsetningskrav i sammenheng med de avsetninger som faktisk er gjort for sin pensjonsordning hos eksisterende leverandør, og som ved eventuell flytting vil bli overført til ny leverandør. Foretatte avsetninger pr. 31.12.2006 vil fremgå av kontoutskrift 2006 fra nåværende leverandør.

²⁰ Med oppsatte medlemmer menes fratrådte med pensjonsrettigheter.

Tabell 13: Premiereserve pr. 31.12.2006 (tall i hele tusen kroner)

Kategori	Kroner
Yrkesaktive	
AFP	
Oppsatte	
Midlertidig uførepensjon	
Varig uførepensjon	
Alderspensjon	
Ektefellepensjon	
Barnpensjon	
Sum premiereserve	
Administrasjonsreserve	
Andel av selskapets egenkapital	
Andre avsetninger: I tillegg til kronebeløp skal redegjøres for formål og anvendelse i separat vedlegg	

9.1.6 ADMINISTRASJON AV OPPDRAGSGIVERS PENSJONSORDNING

Formål med dette punkt er å beskrive omfanget av pensjonsordningens administrasjon og kostnadene forbundet med dette.

I Tabell 14 og Tabell 17 skal tilbyder oppgi fast administrasjonspremie og oppbygning

av administrasjonsreserve i to alternativer: Hhv. uten og med assistanse fra forsikringsmegler for løpende oppfølging og ivaretagelse av forholdet mellom tilbyder og oppdragsgiver. For meglerassistert forvaltning inngår i tillegg meglers godtgjørelse i oppdragsgivers samlede kostnader.

Tabell 14: Fast administrasjonspremie 2008 (tall i hele tusen kroner)

	Ikke meglerassistert		Meglerassistert	
	% av pensjonsgrunnlag aktive	Kroner	% av pensjonsgrunnlag aktive	Kroner
Netto				
Fortjenestemargin				
Premie				
Redegjør for de kostnadselementer som ikke er gjenstand for utjevning i henhold til HTA.				

Tabell 15: Aktiviteter inkludert i fast administrasjonspremie

Polise-ajourhold	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Pensjonsutbetaling	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Medlemslister	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Nøkkeltaloppstillinger	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Kundeiniterte pensjonsberegninger	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Forsikringsfaglig bistand	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Portalløsning	Ja ☐ Nei ☐ Hvis nei, redegjør.
Ajourhold (inn-/utmeldinger, lønns- og G-reguleringer)	Redegjør for mulighet til elektronisk dataoverføring, herunder automatisert overføring i forhold til kommunale lønns- og personalsystemer.
Pensjonsutbetaling	Redegjør herunder for: Gjennomsnittlig behandlingstid nye saker og rettidig pensjonsutbetaling, evt. forklar oppståtte avvik.
Kundeiniterte pensjonsberegninger	Beskriv hvilke typer (FT, TPO, AFP).
Årlig kontoregnskap ("kontoføring")	Herunder beskriv innhold, presentasjonsform og hvorvidt leveranse skjer iht. forskrift.
Kontoutskrifter, premiekonto/premiefond	Beskriv utsendeshyppighet.
Regnskapsbilag, ajourhold	Sendes all dokumentasjon tilhørende ett ajourhold <i>samlet</i> til kunden?
Melderutiner, nye pensjonstilfeller	Beskriv den generelle veiledning som gis kunden.
Forsikringsfaglig bistand	Beskriv hvilken tilgang kunden har på direkte faglig bistand av for eksempel aktuar.
Årlig informasjon til medlemmer	
■ Yrkesaktive	
■ Pensjonister	

Tabell 16: Avregning for aktivitetsbaserte tjenester

Aktiviteter	
Vil deler av tjenesteytingen være gjenstand for aktivitetsbaserte fakturering?	Ja ☐ Nei ☐
Hvis ja, redegjør for ulike varianter	

Tabell 17: Oppbygning av administrasjonsreserve 2008 (tall i hele tusen kroner)

	Ikke meglerassistert		Meglerassistert	
	% av pensjonsgrunnlag aktive	Kroner	% av pensjonsgrunnlag aktive	Kroner
Netto				
Fortjenestemargin				
Sum vederlag				

Tabell 18: Tilbyders ambisjon for premie for fast administrasjonspremie (ikke meglerassistert) som % av pensjonsgrunnlaget kommende 5-årsperiode

Vederlag i % av pensjonsgrunnlaget	2009	2010	2011	2012	2013
Netto					
Fortjenestemargin					
Premie					

9.1.7 SERVICE OG RÅDGIVNING

Formål med dette punkt er å beskrive pensjonsordningens kundebetjening og den rapportering som vil finne sted.

Tabell 19: Rapporter og innsyn inkludert i fast administrasjonspremie

Hvilke nøkkeltall rapporteres: ■ Medlemsbestand ■ Økonomiske størrelser	Herunder beskriv hyppighet og form.
Kundetilgjengelige oversikter: ■ Yrkesaktive ■ Pensjonister	Herunder beskriv uttrekksmuligheter, format, kostnad og leveringstid.
Elektroniske oversikter	Beskriv "portalmuligheter"

Tabell 20: Kundebetjening

Etableres det et navngitt kundeteam?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Oppgave-/rollefordeling, kundeansvarlige	Redegjør.
Hvem hos kunden får tilgang på hvilke personer i teamet?	Beskriv, herunder hhv. representanter for arbeidsgiveren, de ansatte og pensjonistene.
Kontakt med kunden	Beskriv, herunder regularitet og form på ordinær kontakt, samt ad hoc-kontakt.

Tabell 21: Kompetanseheving

Aktiviteter	
Tilbys skreddersydd kurs/opplæring?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør (herunder prising)
Finnes tilgjengelig pensjonsopplagsverk/-litteratur?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør (herunder prising)
Tilbys nettbasert opplæring/kurs?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør (herunder prising)

9.2 KAPITALFORVALTNING – KOLLEKTIV- PORTEFØLJER

Konkurranses grunnlaget skal sikre at oppdragsgiver velger en kapitalforvaltning innenfor den kommunale tjenestepensjonsordning som gir en samlet økonomisk fordelaktig løsning. Ved vurdering av økonomi må det, innenfor kapitalforvaltning, legges en **lang-siktig tidshorisont** til grunn og de **ulike tildelingskriterier** må tildeles vekt iht. oppdragsgivers prioriteringer. Konkurranses grunnlaget skal gjennom de fastlagte tildelingskriterier sikre at oppdragsgiver får en kapitalforvaltning med en **avkastning/risikonivå** i overensstemmelse med oppdragsgivers målsettinger, til et økonomisk fordelaktig **premienivå** og med en tilfredsstillende **service**.

Innenfor kapitalforvaltningsområdet er det utformet **to sett av tildelingskriterier**;

- Kapitalforvaltning ved kollektivporteføljer (Kapittel 9.2 med tilhørende tabeller)
- Kapitalforvaltning med særskilt investeringsvalg ("SI") (Kapittel 9.3 med tilhørende tabeller)

Oppdragsgiver må ved utsendelse av konkurransegrunnlag **informere om det ønskes anbud** for kapitalforvaltning av kollektivporteføljer (kapittel 9.2) eller kapitalforvaltning for særskilt investeringsvalg (kapittel 9.3) eller begge alternativer.

I konkurransegrunnlaget er fastlagt følgende tildelingskriterier for kollektivporteføljer:

1. KAPITALFORVALTNINGSPREMIE
2. AVKASTNING/ RISIKOFORHOLD
3. SAMFUNNSANSVAR
4. SERVICE OG RÅDGIVNING
5. TILBYDERS FORVALTNINGSKOMPETANSE, SOLIDITET OG RISIKOSTYRING
6. TILBYDERS SELSKAPSFORM OG EGEN-KAPITALBETJENING

Kriteriene er nærmere omtalt i kapittel 9.2.1 til 9.2.7.

Dersom tilbyder gir oppdragsgiver flere valgmuligheter mellom ulike forvaltningsporteføljer, skal tilbyder sørge for utfylling av "flere sett" av tildelingskriteriene 1, 2 og 3 over som gjenspeiler betingelsene i de alternative porteføljer uttrykt som (1...n).

9.2.1 PRINSIPPER OG BAKGRUNNS- INFORMASJON

Tabell 22: Prinsipper for utforming/tildeling av kollektivporteføljer

Beskriv kort overordnede prinsipper for utforming av kollektive porteføljer.	
Beskriv kort valgmuligheter for oppdragsgiver.	
Beskriv kort tilbyders eventuelle "innplasseringskriterier" for oppdragsgiver versus de ulike kollektivporteføljer. Herunder nivå for oppdragsgivers bufferkapital, grunnlagsrente og andre kriterier.	

Tabell 23: "Åpningsbalanse" – rentegaranti og bufferkapital

Oppdragsgivers rentegarantinivå (grunnlagsrente) i % av premiereserve	%
Oppdragsgivers bufferkapital (tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond) i % av premiereserve ved siste årsskifte.	%
Oppdragsgivers bufferkapital – etter eventuell flytting (tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond) i % av premiereserve ved siste årsskifte.	%

Vurderingsveiledning – Tabellene 22 og 23

Tabell 22 skisserer tilbyders porteføljestruktur og beskriver oppdragsgivers eventuelle valgmuligheter innenfor disse.

Tabell 23 bekrefter oppdragsgivers grunnlagsrentegaranti samt gir oppdragsgiver

informasjon om hvordan en eventuell flytting av porteføljen påvirker oppdragsgivers bufferkapital. En nedgang i bufferkapitalen som følge av flytting²¹ må veies opp mot eventuelle muligheter for; bedret avkastning over tid, redusert kapitalforvaltningspremie og andre premier (administrasjon, personrisiko).

²¹ Fra 2008 fastlegges nye regler for kursreguleringsfondet. Ved flytting gjøres et fradrag i fondet tilsvarende 2 % av premiereserven. Alt utover disse 2 % følger med kontrakten ved flytting (dagens lovgivning: 75 % av kontraktens andel av fondet følger med ved flytting).

9.2.2 KAPITALFORVALTNINGSPREMIE FOR PORTEFØLJE (1 – n)

Tabell 24: Kapitalforvaltningspremie

Årlig kapitalforvaltningspremie (2008) (% av kapital som er omfattet av rentegarantien)	%
■ Herav rentegarantipremie (% av kapital som er omfattet av rentegarantien)	%
■ Herav forvaltningspremie (% av kapital som er omfattet av rentegarantien)	%
Redegjør kort for eventuelle prisforbehold i anbudsperioden og hvordan dette kan påvirke den kvoterte kapitalforvaltningspremien.	
Under forutsetning av uendret porteføljesammensetting og bufferkapital om ett år, anslå intervall for kapitalforvaltningspremien	% - %
Anslå tilbyders beregnede fortjeneste knyttet til kapitalforvaltning (i % av kapital som er omfattet av rentegarantien)	%

Vurderingsveiledning – Tabell 24

Ny forskrift/lov medfører at tilbyder skal kvotere en årlig kapitalforvaltningspremie med endelig virkning. Oppdragsgiver kan således på anbudstidspunktet direkte sammenligne premienivå mellom de ulike tilbyderne. Isolert sett vil det være økonomisk rasjonelt å velge tilbyder med lavest premienivå.

Oppdragsgiver må imidlertid legge vekt på å vurdere:

- Om kapitalforvaltningspremien gjenspeiler porteføljeforvaltning som er **sammenlignbar** hos tilbyderne. Herunder om porteføljenes avkastning og risikoprofil er tilnærmet like.
- Om forvalter har en høy kapitalforvaltningspremie pga. en aktiv **forvaltningsstil**

og/eller bruk av risikostyringsinstrumenter som medfører at forvalter kan levere et bedre forholdstall mellom avkastning og risiko. Herunder:

- høyere avkastning for et gitt risikonivå
- gitt avkastningsnivå men med lavere risiko

I en slik sammenheng kan det være vel verdt å betale en høyere kapitalforvaltningspremie med sikte på å få igjen en forbedret porteføljeforvaltning

- Eventuelle **prisforbehold** fra tilbyder fra anbudets inngivelse til kapitalforvaltningens oppstart (førstkommende årsskifte)
- Indikasjoner fra tilbyder mht **fremtidige årlige forvaltningspremier**

9.2.3 AVKASTNING/RISIKOFORHOLD FOR PORTEFØLJE (1 – n)

Tabell 25: Rentegarantinivå og bufferkapital

Rentegarantinivå (Grunnlagsrente)	%
Krav til minimum bufferkapital (i % av premiereserve)	%

Vurderingsveiledning – Tabell 25

I de kollektive porteføljer vil tilbyderne sann videreføre dagens nivå for grunnlagsrenten. Iht. nye forskrifter/lov vil tilleggsavsetninger (inngår som en del av bufferkapital) individualiseres for den enkelte forsikringstaker/ordning. Tilbyderne vil, basert på oppdragsgivers bufferkapital, kunne utforme ulike porteføljevalg innenfor kollektivporteføljen. **En høyere bufferkapital vil normalt gi grunnlag for å kunne velge en porteføljestruktur med høyere for-**

ventet avkastning, men også med høyere risiko.

Tilbyder skal redegjøre for hvilke alternative valgmuligheter som er åpen for oppdragsgiver. Det er viktig for oppdragsgiver å vurdere om det er ønskelig å benytte en høy kapitalbase (bufferkapitalen) som et grunnlag for å ta en høyere risiko i kapitalforvaltningen. En økt risiko kan gi større variasjoner i oppdragsgivers premiefond og derigjennom oppdragsgivers kostnader ved forsikringsordningen.

Tabell 26: Porteføljens avkastning/risikoprofil

■ Forventet årlig verdjustert avkastning.	%
■ Årlig avkastningsvariasjon med 66 % sannsynlighet (i.e. 1 standardavvik)	%
Tilbyder bes kort dokumentere (i eget vedlegg) sammenhengen mellom avkastnings-/risikoberegningene i Tabell 26 og Tabell 27. Herunder beregningsteknisk tema som diversifiseringseffekt og risikokostnader.	
Beregnet sannsynlighet for å:	
■ Trekke på oppdragsgivers bufferkapital	%
■ Halvere oppdragsgivers bufferkapital	%
■ Eliminere oppdragsgivers bufferkapital	%

Tabell 27: Porteføljens aktivaallokering

Aktivklasser	Porteføljeandel	Frihetsgrader	Forventet årlig avkastning	Avkastningsvariasjon (Standardavvik)
Aksjer norske ■ Referanseindikatorer ■ Tracking Error	%	% - %	%	%
Aksjer internasjonale ■ Referanseindikatorer ■ Tracking Error	%	% - %	%	%
Rentebærende verdipapirer norske ■ Durasjon gj.snittlig/maks:år/...år ■ Kredittkvalitet: Basel-vektet (gj.snitt):% Kredittkvalitet: Ratingkrav (gj.snittlig vektet rating (S&P):.....	%	% - %	%	%
Rentebærende verdipapirer utenlandske ■ Durasjon gj.snittlig/maks:år/...år ■ Kredittkvalitet: Basel-vektet (gj.snitt):% Kredittkvalitet: Ratingkrav – gj.snittlig vektet rating (S&P):	%	% - %	%	%
Utlån ■ Gj.snittlig sikringsgrad i utlånsporteføljen (utestående lån som andel av LVT):.....%	%	% - %	%	%
Eiendom Porteføljestyingskrav: ■ Andeler Norge/Norden/Internasjonalt: ■ Beliggenhetskrav: ■ Type (forretningsbygg, bolig): ■ Andre krav til risikobegrensning:	%	% - %	%	%
Andre instrumenter	%	% - %	%	%

Tabell 28: Overgangsregler – overskuddsdeling

Vil tilbyder benytte seg av retten til en andel av overskuddet – inntil 15 %/ 10 %/5 % av overskuddet i hhv 2008/2009/2010 (se forskriftens § 13-2)? Hvis ja, beskriv retningslinjer for slik overskuddsdeling.	Ja ☐ Nei ☐
Er eventuell overskuddsdeling tatt hensyn til i avkastningsestimat ovenfor?	Ja ☐ Nei ☐

Tabell 29: Porteføljens forvaltningsstrategi

Redegjør kort for porteføljens forvaltningsstrategi. Herunder beskrives også strategi for fordeling av aksjer/rentebærende instrumenter som omløps-/anleggsmidler.	
Redegjør kort for bruk av frihetsgrader i aktivaallokering i ulike markeds-scenarier.	
Redegjør kort for eventuell endringsadgang for porteføljesammensetting utover de beskrevne frihetsgrader.	

Vurderingsveiledning – Tabell 26 til Tabell 29

For oppdragsgiver er det **sentralt** å vurdere porteføljens avkastnings-/risikoprofil. Oppdragsgiver må **avveie ønsket om en høy forventet avkastning mot den risiko som kan tolereres**. Fokus på en høyeste mulig avkastning kan, på lang sikt, være gunstig for oppdragsgiver og medføre lavere kostnader ved forsikringsordningen. På den annen side tilsier finansiell teori og praktisk erfaring at ønsker man høy avkastning, så må man også påregne høyere risiko (avkastningsvariasjon). Dette kan medføre at overskuddstildeling til premiefondet kan vise større variasjoner og

derigjennom større variasjoner i oppdragsgivers årlige totale premiekostnader/likviditetsbelastning ved ordningen.

I konkurransegrunnlaget benyttes risikomålet standardavvik. Dette er et statistisk mål for hvor mye avkastningen varierer fra år til år og er et mål på avvik fra gjennomsnittet. Standardavviksberegninger er basert på forutsetninger knyttet til porteføljenes statistiske fordeling. Et høyt standardavvik indikerer imidlertid en høy risiko.

Nedenfor er gitt noen meget **forenklede** eksempler på hvordan avkastning/risikoprofil

i en portefølje kan dokumenteres gjennom forventet årlig avkastning og standardavvik;

Eksempel portefølje 1:

- Forventet avkastning: 5 %
- Standardavvik: 2 %. Dvs. det er 66 % sannsynlighet for at den årlige avkastning vil variere mellom 3 % og 7 %.

Eksempel portefølje 2:

- Forventet avkastning 5,5 %
- Standardavvik: 3,5 %. Dvs. det er 66 % sannsynlighet for at den årlige avkastning vil variere mellom 2 % og 9 %.

Tallene ovenfor indikerer at en oppdragsgiver som legger vekt på høyest mulig langsiktig avkastning bør vurdere å velge portefølje 2. En oppdragsgiver som vektlegger større grad av stabilitet i sin avkastning bør vurdere portefølje 1.

Standardavvik kan være et ufullstendig mål for å beskrive risiko. I konkurransegrunnlaget er derfor også medtatt spørsmål knyttet til beregnet sannsynlighet for å trekke på/halvere/eliminere oppdragsgivers bufferkapital.

Disse spørsmål avdekker på en god måte risiko i den aktuelle porteføljes forvaltning og er et godt supplement til standardavvikberegninger. Oppdragsgiver bør tillegge disse risikoberegningene vekt.

I Tabell 28 er stilt spørsmål om tilbyder vil benyttes seg av **overgangsordninger for overskuddsdeling**. Oppdragsgiver må forsikre seg om at tilbyderne har hensyntatt eventuell overskuddsdeling i de beskrevne avkastningstall

I Tabell 29 redegjøres for tilbyders **forvaltningsstrategi**. Det er viktig at forvalter har tilstrekkelig rom til å kunne gjennomføre en dynamisk forvaltning. Samtidig må ikke frihetsgraden være så stor, at forvalter risikerer å fjerne seg for langt fra den estimerte avkastning/risiko i porteføljen.

Valg av den rette portefølje tilpasset oppdragsgivers risikokapasitet –og vilje, er et sentralt tildelingskriterium innenfor kapitalforvaltning. Det bør (i de fleste tilfeller) tillegges større vekt enn premienivå knyttet til kapitalforvaltning.

9.2.4 SAMFUNNSANSVAR FOR PORTEFØLJE (1 – n)

Tabell 30: Samfunnsansvar

Redegjør kort for strategi for samfunnsansvar for forvaltning av porteføljen.	
Tilbyder bes særskilt om å "benchmark" sin strategi i forhold til etiske retningslinjer for Statens Pensjonsfond-Utland.	
Har tilbyder ulik strategi for samfunnsansvar i ulike kollektivporteføljer? Dersom ja, redegjør kort.	Ja ☐ Nei ☐

Vurderingsveiledning – Tabell 30

Oppdragsgivere innenfor kommunal sektor vil være opptatt av at det utøves et tilfredsstillende samfunnsansvar ved alle underliggende investeringsaktiviteter. Oppdragsgiver må forsikre seg om at de valg som tilbys for porteføljeforvaltning inneholder fullt ut

akseptable strategier for 7utøving av samfunnsansvar. For å kunne sikre en tilfredsstillende standard innenfor dette området er tilbyder anmodet om å sammenligne sine retningslinjer med de allment akseptable kriterier som følges av Statens Pensjonsfond – Utland.

9.2.5 SERVICE OG RÅDGIVNING

Tabell 31: Service

Hyppighet på porteføljerapportering	Måned/Kvartal/ Halvår/Årlig
Rapportinnhold	
■ Porteføljesammensetting i forhold til rammer/strategi	Ja ☐ Nei ☐
■ Avkastning – bokført og verdijustert -siste periode/hittil i år/siste 5 år	Ja ☐ Nei ☐
■ Prognostisert avkastning og oppdaterte sannsynligheter for å trekke på oppdragsgivers bufferkapital	Ja ☐ Nei ☐
■ Varsling av særskilt avvik fra forvaltningsstrategi	Ja ☐ Nei ☐
Beskriv	
■ Format/innhold i rapportering	
■ Hvordan rapportering vil bli gjort tilgjengelig	
Legg ved (evt. lenke til) eksempel på rapporteringsformat	

Tabell 32: Rådgivningsbistand

Vil tilbyder stille gratis rådgivningskompetanse innenfor kapitalforvaltning til disposisjon? Hvis ja, redegjør kort for tilbyders rådgivningsbistand. Herunder	Ja ☐ Nei ☐
■ Øremerkede kompetanse/team	
■ Omfang/hyppighet for rådgivningstjenestene	

Vurderingsveiledning – Tabell 31 og Tabell 32

Tabell 31

Oppdragsgiver har behov for tilfredsstillende rapportering innenfor kapitalforvaltning. Det er ønskelig at tilbyder kan forplikte seg til å levere regelmessig informasjon om avkast-

ning/risiko som er relatert til de måltall som ble forelagt oppdragsgiver ved valg av forvaltningsporteføljen.

Det kan være nyttig for oppdragsgiver å få regelmessige innspill knyttet til forventet forvaltningsresultat som grunnlag for sin likviditetsstyring. Rapportering bør være

tilgjengelig på det medium oppdragsgiver finner mest hensiktsmessig (papir/web-basert etc).

Tabell 32

Nytt lovverk medfører større transparens og økte muligheter for produktvarianter, innenfor kapitalforvaltning. Oppdragsgiver

vil sannsynligvis ha behov for rådgivningsbistand både mht inngåelse, og løpende vurdering av sin kapitalforvaltning. Dersom tilbyder kan bistå med fri tilgjengelig rådgivningskompetanse som en del av sin kundeoppfølging, bør dette tillegges vekt av oppdragsgiver.

9.2.6 TILBYDERS FORVALTNINGSKOMPE- TANSE, SOLIDITET OG RISIKOSTYRING

Tabell 33: Tilbyders historiske avkastning/risiko

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Avkastning (10 år) Gjennomsnitt geometrisk	Risiko (stand- ard- avvik)*
Bokført avkastning												
Verdijustert avkastning												

* Årlig avkastningsvariasjon med 66 % sannsynlighet (i.e. 1 standardavvik). Et statistisk mål for hvor mye avkastningen har variert fra år til år. Mål på avvik fra gjennomsnittet. Basert på forutsetninger knyttet til porteføljenes statistiske fordeling. Et høyt tall indikerer høy risiko.

Vurderingsveiledning – Tabell 33

Den historiske avkastning gir en indikasjon på hvordan tilbyder har forvaltet "en standard kollektivportefølje" basert på tilbyders kollektive forvaltning de siste 10 år. En høy gjennomsnittlig avkastning er fordelaktig. Oppdragsgiver må også vurdere risikonivået.

Tilbyder vil fremover kunne etablere kollektivporteføljer som avviker fra den historiske kollektivporteføljen. Oppdragsgiver bør likevel tillegge den historiske avkastning/risiko vekt som **en indikasjon på tilbyders forvaltningskompetanse**.

Tabell 34: Soliditet og risikostyring

	2004	2005	2006
Oppfyllelse av kapitaldekningskrav Redegjør kort for offentlige krav og tilbyders oppfyllelse av disse	%	%	%
Oppfyllelse av solvenskrav Redegjør kort for offentlige krav og tilbyders oppfyllelse av disse	%	%	%
Hva er tilbyders måltall for:			
■ Kapitaldekning			%
■ Solvens			%
■ Rating (Fra ratingselskapet: "Standard & Poors", eller tilsvarende)			
Beskriv kort, tilbyders egenkapitalstrategi			
Har offentlige myndigheter hatt vesentlige bemerkninger knyttet til oppfyllelse av lov og forskrifter i de siste 3 år? Herunder medtas også eventuelle vesentlig offentlige pålegg fra Kredittilsynet ved gjennomførte tilsynsbesøk.	Ja ☐ Nei ☐		
Bufferkapital (mill. nok) (kursreguleringsfond, tilleggsavsetning, kjernekapital utover off. minimumskrav)			
Stresstest (Kredittilsynets rundskriv 30/2001).			
■ Stresstestbeløp (mill. nok)			
■ Bufferkapital i % av stresstestbeløp.	%	%	%

Vurderingsveiledning – Tabell 34

Tilbyder må være tilstrekkelig solid til å kunne levere iht. de forpliktelser selskapet påtar seg i forsikringsordningen.

Myndighetene har fastlagt måltall for **kapitaldekning og solvens**. Tilbyder bør oppfylle de offentlige krav med god margin og ha strategier som sikrer oppfyllelse av disse krav i fremtiden.

Livsforsikringselskaper (herunder tilbydere av kommunal tjenestepensjon) er under **tilsyn av Kredittilsynet** som jevnlig vurderer selskaperens interne kontroll og risikostyring. Dersom tilbyder har hatt tilsynsbemerkninger fra Kredittilsynet eller andre bør oppdragsgiver få informasjon om dette, som et grunnlag for å vurdere tilbyders interne kontroll og leveranseevne.

Kredittilsynet har i tillegg til formelle kapitaldekningskrav også utarbeidet modeller for såkalt **stresstesting** av livselskapene. Tilbyder må gjennomføre "worst case-testing" av sine forvaltningsporteføljer. Resultatene av stresstesting vurderes i sammenheng med den tilgjengelige bufferkapital. Kapitalen må være tilstrekkelig til å kunne dekke slike "stressituasjoner".

9.2.7 TILBYDERS SELSKAPSFORM OG EGENKAPITALBETJENING (KUN FOR GJENSIDIGE SELSKAP)

Tabell 35: Tilbyders selskapsform og egenkapitalbetjening

Beskriv nye prinsipper for overskudds/risikodeling mellom kunde og eier som følge av ny forsikringslov/forskrifter. Herunder endringer i tilbyders kapitalforvaltning (særskilt om selskapsportefølje) og pristariffer.	
Redegjør kort for tilbyders målsettinger for avkastning og risiko i selskapsporteføljen. Herunder: <ul style="list-style-type: none"> ■ Tidsperspektiv i porteføljeforvaltning ■ Forventet årlig avkastning ■ Forventet standardavvik Beskriv kort strategi for aktivaallokering og forvaltningsstrategi.	år % %
Redegjør kort for tilbyders mål for totalavkastning for innskutt egenkapital	
Redegjør kort for rapportering til eier mht avkastning for selskapsporteføljen og totalavkastning for eier.	
Redegjør kort for: <ul style="list-style-type: none"> ■ Tilbyders planer for innkalling av egenkapital ■ Tilbyders muligheter for innkreving av tilleggspremie 	

Vurderingsveiledning – Tabell 35

Nye forskifter medfører et **klarere skille mellom tilbyders og oppdragsgivers resultater og risiko**. Overskuddet tildeles oppdragsgiver, og tilbyders fortjenesteelement bakes inn i en årlige bindende fakturering (pristariffer) for administrasjon, personrisiko og kapitalforvaltningsrisiko.

Eierne i livselskapene bærer risikoen for at oppnådd avkastning på oppdragsgivers midler minst tilsvare pensjonskontraktens rentegaranti (grunnlagsrente). Bokført avkastning utover grunnlagsrenten kan avsettes som tilleggsavsetning tilordnet den enkelte kunde, så lenge avsetningen ikke overstiger 12 % av premiereserven. Dersom bokført avkastning er lavere enn grunnlagsrenten, kan tilleggsavsetning belastes.

Livselskapenes (aksjeselskap og gjensidige selskap) forvaltningskapital skal fra 2008 deles inn i selskapsportefølje (forsikringsgivers midler), kollektivportefølje(r) og særskilte investeringsvalgporteføljer.

Selskapsporteføljen består av eiendeler som motsvarer tilbyders ansvarlige kapital. Denne porteføljen skal sikre selskapet en tilfredsstillende avkastning på egenkapitalen. I tillegg kommer eventuell fortjeneste ved de ulike pristariffer. Samlet utgjør disse elementer eiernes totalavkastning. Tilbyder bestemmer selv hvordan midlene i selskapsporteføljen skal forvaltes.

Forhold knyttet til overskuddsdeling mellom oppdragsgiver og tilbyder er således ikke relevant å vurdere (med unntak av forhold omtalt i Tabell 28).

Dersom tilbyder er et **gjensidig selskap vil oppdragsgiver i tillegg til å være forsikrings-taker også ha rollen som eier**. I Tabell 35 fremkommer tildelingskriterier som skal klargjøre for oppdragsgiver hvilke risiko/forpliktelse **oppdragsgiver påtar seg som eier** og hvilken avkastning man kan forvente å få. Oppdragsgiver må, på selvstendig grunnlag, vurdere om dette er et tilfredsstillende avkastnings-/risikoforhold.

9.3 KAPITALFORVALTNING – SÆRSKILT INVESTERINGSVALG ("SI")

Tildelingskriteriene i konkurransegrunnlaget for særskilt investeringsutvalg (SI) er et generisk forslag til tildelingskriterier. Oppdragsgiver kan og bør tilpasse disse tildelingskriterier til den ønskede kapitalforvaltning. Det er for tildelingskriteriene 1-3 ikke utarbeidet særskilt vurderingsveiledning. Oppdragsgiver kan imidlertid benytte vurderingsveiledning under kollektiv forvaltning (se tildelingskriterier 1-3) som støtte for sin vurdering.

Konkurransegrunnlaget inneholder følgende tildelingskriterier for porteføljer med særskilt investeringsvalg;

1. KAPITALFORVALTNINGSPREMIE
2. RENTEGARANTI, BUFFERKAPITAL, AVKASTNING/ RISIKOFORHOLD
3. SAMFUNNSANSVAR
4. SERVICE og RÅDGIVNING
5. TILBYDERS FORVALTNINGSKOMPETANSE, SOLIDITET OG RISIKOSTYRING
6. TILBYDERS SELSKAPSFORM OG EGEN-KAPITALBETJENING

Tilbyder skal i konkurransegrunnlaget sørge for utfylling av "flere sett" av tildelingskriteriene 1 -3 som gjenspeiler betingelsene i de tilgjengelige porteføljer for investeringsvalg (1...n).

9.3.1 OVERORDNEDE PRINSIPPER – SÆRSKILT INVESTERINGSVALG

Tabell 36: SI – Prinsipper for utforming av tilbyders særskilte investeringsvalg

<p>Beskriv overordnede prinsipper for utforming av tilbyders særskilte investeringsvalg:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Rett til valg av ulike investeringsporteføljer ■ Sammensetting av investeringsporteføljene (risikoprofil og aktivaallokering) ■ Endring av porteføljesammensetting, hyppighet ■ Utforming av avkastningsgarantier ■ Beregning av premie for avkastningsgaranti (bufferkapital, garantinivå og løpetid) ■ Krav til oppdragsgivers bufferkapital. 	
---	--

Tabell 37: SI – "Åpningsbalanse" – rentegaranti og bufferkapital

Oppdragsgivers rentegarantinivå (grunnlagsrente) i % av premiereserve	%
Oppdragsgivers bufferkapital (tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond) i % av premiereserve ved siste årsskifte.	%
Bufferkapital – etter eventuell flytting (tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond) i % av premiereserve ved siste årsskifte.	%

Vurderingsveiledning - Tabell 37

Tabellen bekrefter oppdragsgivers rentegaranti (grunnlagsrente) samt gir oppdragsgiver informasjon om hvordan en eventuell flytting av porteføljen påvirker oppdragsgivers buffer-

kapital. En nedgang i bufferkapitalen som følge av flytting²² må veies opp mot eventuelle muligheter for; bedret avkastning over tid, redusert kapitalforvaltningspremie og andre premier (administrasjon, personrisiko) samt eventuelt bedret rådgivning og kundeservice.

²² Fra 2008 fastlegges nye regler for kursreguleringsfondet. Ved flytting gjøres et fradrag i fondet tilsvarende 2 % av premiereserven. Alt utover disse 2 % følger med kontrakten ved flytting (dagens lovgivning: 75 % av kontraktens andel av fondet følger med ved flytting).

9.3.2 SI KAPITALFORVALTNINGSPREMIE FOR PORTEFØLJE (1 – n)

Tabell 38: SI – Premie

Årlig Kapitalforvaltningspremie 2008 (% av forvaltet kapital)	%
■ Herav avkastningsgarantipremie (% av forvaltet kapital)	%
■ Herav forvaltningspremie (% av forvaltet kapital)	%
Under forutsetning av uendret porteføljesammensetting om ett år, anslå intervall for kapitalforvaltningspremien	% - %
Har tilbyder forvaltningsordning basert på resultatavhengig forvaltningsvederlag for den aktuelle porteføljen? Dersom ja, beskriv prinsipp	Ja ☐ Nei ☐
Har tilbyder rett til å endre avkastningsgarantiens premienivå i anbudsperioden? Dersom ja, beskriv prinsipp	Ja ☐ Nei ☐
Har tilbyder rett til å endre avkastningsgarantiens premienivå i avtaleperioden? Dersom ja, beskriv prinsipp	Ja ☐ Nei ☐
Avbruddsgebyr – nivå (i % av forvaltet kapital) Beskriv prinsipper for gebyrberegningen.	%
Anslå tilbyders beregnede fortjeneste knyttet til kapitalforvaltning (i % av forvaltet kapital)	%

9.3.3 SI RENTEGARANTI, BUFFERKAPITAL, AVKASTNING/RISIKO FOR PORTEFØLJE (1 – n)

Tabell 39: SI – Rentegaranti, bufferkapital og avkastning/risiko

<ul style="list-style-type: none"> ■ Garantnivå ■ Løpetid – avkastningsgarantiens løpetid (varierende fra 1-5 år) 	% År
Beskriv retningslinjer for avkastningsavregning.	

Tabell 40: SI – Bufferavsetning

Krav til nedre grense (åpningsbalanse) for bufferavsetning iht. lov/forskrift (<i>i % av premiereserver</i>) Beskriv kontraktens prinsipper for inndekning av bufferavsetning dersom bufferavsetning er lavere enn nedre grense.	%
Avtalt øvre grense for bufferavsetning. Beskriv kontraktens prinsipper for anvendelse av avsetning utover øvre grense.	%

Tabell 41: SI – Forventet avkastning og ulike risikomål

<ul style="list-style-type: none"> ■ Forventet årlig verdjustert avkastning. ■ Årlig avkastningsvariasjon med 66 % sannsynlighet (i.e. 1 standardavvik) 	% %
Tilbyder bes kort dokumentere (i eget vedlegg) sammenhengen mellom avkastnings/risikoberegningene i Tabell 41 og Tabell 42. Herunder beregningsteknisk tema som diversifiseringseffekt og risikokostnader.	
Beregnet sannsynlighet for å:	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Trekke på oppdragsgivers bufferkapital ■ Halvere oppdragsgivers bufferkapital ■ Eliminere oppdragsgivers bufferkapital 	% % %

Tabell 42 SI – Porteføljens aktivaallokering

Aktivklasser	Portefølje- andel	Frihets- grader	Forventet årlig -avkastning	Avkastnings- variasjon (Standardavvik)
Aksjer norske ■ Referanseindikatorer ■ Tracking Error	%	% - %	%	%
Aksjer internasjonale ■ Referanseindikatorer ■ Tracking Error	%	% - %	%	%
Rentebærende verdipapirer norske ■ Durasjon gj.snittlig/maks:år/...år ■ Kredittkvalitet: Basel-vektet (gj.snitt):% Kredittkvalitet: Ratingkrav (gj.snittlig vektet rating (S&P):.....	%	% - %	%	%
Rentebærende verdipapirer utenlandske ■ Durasjon gj.snittlig/maks:år/...år ■ Kredittkvalitet: Basel-vektet (gj.snitt):% Kredittkvalitet: Ratingkrav – gj.snittlig vektet rating (S&P):	%	% - %	%	%
Utlån ■ Gj.snittlig sikringsgrad i utlånsporte- føljen (utestående lån som andel av LVT):.....%	%	% - %	%	%
Eiendom Porteføljestyrringskrav: ■ Andeler Norge/Norden/Inter- nasjonalt: ■ Beliggenhetkrav: ■ Type (forretningsbygg, bolig): ■ Andre krav til risikobegrensning:	%	% - %	%	%
Andre instrumenter	%	% - %	%	%

Tabell 43: SI – Overgangsregler - overskuddsdeling

Vil tilbyder benytte seg av retten til en andel av overskuddet – inntil 15 %/ 10 %/5 % av overskuddet i hhv 2008/2009/2010 (se forskriftens § 13-2)? Hvis ja, beskriv retningslinjer for slik overskuddsdeling.	Ja ☐ Nei ☐
Er eventuell overskuddsdeling tatt hensyn til i avkastningsestimat ovenfor?	Ja ☐ Nei ☐

Tabell 44: SI – Porteføljens forvaltningsstrategi

Redegjør kort for porteføljens forvaltningsstrategi. Herunder beskrives også strategi for fordeling av aksjer/rentebærende instrumenter som omløps/anleggsmidler.	
Redegjør kort for bruk av frihetsgrader i aktivaallokering i ulike markeds-scenarier.	
Redegjør kort for eventuell endringsadgang for porteføljesammensetting utover de beskrevne frihetsgrader.	

9.3.4 SI SAMFUNNSANSVAR FOR PORTEFØLJE (1 – n)

Tabell 45: SI – Samfunnsansvar

Redegjør kort for strategi for samfunnsansvar for forvaltning av porteføljen.	
Tilbyder bes særskilt om å "benchmarke" sin strategi i forhold til etiske retningslinjer for Statens Pensjonsfond-Utland.	
Har tilbyder ulik strategi for samfunnsansvar i ulike kollektivporteføljer? Dersom ja, redegjør kort.	Ja ☐ Nei ☐

Vurderingsveiledning – Tabell 45

Oppdragsgivere innenfor kommunal sektor vil være opptatt av at det utøves et tilfredsstillende samfunnsansvar ved alle underliggende investeringsaktiviteter. Oppdragsgiver må forsikre seg om at de valg som tilbys for portefølje-

føljevaltning inneholder fullt ut akseptable strategier for utøving av samfunnsansvar. For å kunne sikre en tilfredsstillende standard innenfor dette området er tilbyder anmodet om å sammenligne sine retningslinjer med de allment akseptable kriterier som følges av Statens Pensjonsfond – Utland.

9.3.5 SI RAPPORTERING OG RÅDGIVNING

Tabell 46: SI – Service

Hyppighet på porteføljerapportering	Måned/Kvartal/ Halvår/Årlig
Rapportinnhold	
■ Porteføljesammensetting i forhold til rammer/strategi	Ja ☐ Nei ☐
■ Avkastning – bokført og verdijustert -siste periode/hittil i år/siste 5 år	Ja ☐ Nei ☐
■ Prognostisert avkastning og oppdaterte sannsynligheter for å trekke på oppdragsgivers bufferkapital	Ja ☐ Nei ☐
■ Varsling av særskilt avvik fra forvaltningsstrategi	Ja ☐ Nei ☐
Beskriv	
■ Format/innhold i rapportering	
■ Hvordan rapportering vil bli gjort tilgjengelig	
Legg ved (evt. lenke til) eksempel på rapporteringsformat	

Tabell 47: SI – Rådgivningsbistand

Vil tilbyder stille gratis rådgivningskompetanse til disposisjon som oppdragsgiver kan trekke på i forbindelse med valg/endring av porteføljesammensetting?	Ja ☐ Nei ☐
Hvis ja, redegjør kort for tilbyders rådgivningsbistand knyttet til kapitalforvaltning. Herunder	
■ Øremerkede kompetanse/team	
■ Omfang/hyppighet for rådgivningstjenestene	

Vurderingsveiledning – Tabell 46 og Tabell 47

Tabell 46

Oppdragsgiver har behov for tilfredsstillende rapportering innenfor kapitalforvaltning. Det er ønskelig at tilbyder kan forplikte seg til å levere regelmessig informasjon om avkastning/risiko som er relatert til de måltall som ble forelagt oppdragsgiver ved valg av forvaltningsporteføljen.

Det kan være nyttig for oppdragsgiver å få regelmessige innspill knyttet til forventet forvaltningsresultat som grunnlag for sin

likviditetsstyring. Rapportering bør være tilgjengelig på det medium oppdragsgiver finner mest hensiktsmessig (papir/webbasert etc).

Tabell 47

Nytt lovverk medfører større transparens og økte muligheter for produktvarianter, innenfor kapitalforvaltning. Oppdragsgiver vil sannsynligvis ha behov for rådgivningsbistand både mht inngåelse av og løpende vurdering av sin kapitalforvaltning. Dersom tilbyder kan bistå med fri tilgjengelig rådgivningskompetanse som en del av sin kundeoppfølging, bør dette tillegges vekt av oppdragsgiver.

9.3.6 SI TILBYDERS FORVALTNINGSKOMPE- TANSE, SOLIDITET OG RISIKOSTYRING

Tabell 48: Tilbyders historiske avkastning/risiko

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Avkastning (10 år) Gjennomsnitt geometrisk	Risiko (stand- ard- avvik)*
Bokført avkastning												
Verdijustert avkastning												

* Årlig avkastningsvariasjon med 66 % sannsynlighet (i.e. 1 standardavvik). Et statistisk mål for hvor mye avkastningen har variert fra år til år. Mål på avvik fra gjennomsnittet. Basert på forutsetninger knyttet til porteføljenes statistiske fordeling. Et høyt tall indikerer høy risiko.

Vurderingsveiledning – Tabell 48

Den historiske avkastning gir en indikasjon på hvordan tilbyder har forvaltet "en standard kollektivportefølje" basert på tilbyders kollektive forvaltning de siste 10 år. En høy gjennomsnittlig avkastning er fordelaktig. Oppdragsgiver må også vurdere risiko-

nivået (representert gjennom standard-avviket).

Tilbyder vil fremover kunne etablere kollektivporteføljer som avviker fra den historiske kollektivporteføljen. Oppdragsgiver bør likevel tillegge den historiske avkastning/risiko vekt som **en indikasjon på tilbyders forvaltningskompetanse**.

Tabell 49: S1 – Soliditet og Risikostyring

	2004	2005	2006
Oppfyllelse av kapitaldekningskrav Redegjør kort for offentlige krav og tilbyders oppfyllelse av disse	%	%	%
Oppfyllelse av solvenskrav Redegjør kort for offentlige krav og tilbyders oppfyllelse av disse	%	%	%
Hva er tilbyders måltall for:			
■ Kapitaldekning			%
■ Solvens			%
■ Rating (Fra ratingselskapet: "Standard & Poors", eller tilsvarende)			
Beskriv kort, tilbyders egenkapitalstrategi			
Har offentlige myndigheter hatt vesentlige bemerkninger knyttet til oppfyllelse av lov og forskrifter i de siste 3 år? Herunder medtas også eventuelle vesentlig offentlige pålegg fra Kredittilsynet ved gjennomførte tilsynsbesøk.	Ja ☐ Nei ☐		
Bufferkapital (mill. nok) (kursreguleringsfond, tilleggsavsetning, kjernekapital utover off. minimumskrav)			
Stresstest (Kredittilsynets rundskriv 30/2001).			
■ Stresstestbeløp (mill. nok)			
■ Bufferkapital i % av stresstestbeløp.	%	%	%

Vurderingsveiledning – Tabell 49

Tilbyder må være tilstrekkelig solid til å kunne levere iht. de forpliktelser selskapet påtar seg i forsikringsordningen. Myndighetene har fastlagt måltall for **kapitaldekning og solvens**. Tilbyder bør oppfylle de offentlige krav med god margin og ha interne strategier som sikrer oppfyllelse av disse krav i fremtiden.

Livsforsikringselskaper (herunder tilbydere av kommunal tjenstepensjon) er under **tilsyn av Kredittilsynet** som jevnlig vurderer selskaperens interne kontroll og risikostyring.

Dersom tilbyder har hatt tilsynsbemerkninger fra Kredittilsynet eller andre bør oppdragsgiver få informasjon om dette, som et grunnlag for å vurdere tilbyders interne kontroll og leveranseevne.

Kredittilsynet har i tillegg til formelle kapitaldekningskrav også utarbeidet modeller for såkalt **stresstesting** av livselskapene. Tilbyder må gjennomføre "worst case-testing" av sine forvaltningsporteføljer. Resultatene av stresstesting vurderes i sammenheng med den tilgjengelige bufferkapital. Kapitalen må være tilstrekkelig til å kunne dekke slike "stressituasjoner".

9.3.7 SI TILBYDERS SELSKAPSFORM OG EGENKAPITALBETJENING (KUN FOR GJENSIDIGE SELSKAP)

Tabell 50: SI – Tilbyders selskapsform og egenkapitalbetjening

Beskriv nye prinsipper for overskudds/risikodeling mellom kunde og eier som følge av ny forsikringslov/forskrifter. Herunder endringer i tilbyders kapitalforvaltning (særskilt om selskapsportefølje) og pristariffer.	
Redegjør kort for tilbyders målsettinger for avkastning og risiko i selskapsporteføljen. Herunder: <ul style="list-style-type: none"> ■ Tidsperspektiv i porteføljeforvaltning ■ Forventet årlig avkastning ■ Forventet standardavvik Beskriv kort strategi for aktivaallokering og forvaltningsstrategi.	<div style="text-align: right;"> år % % </div>
Redegjør kort for tilbyders mål for totalavkastning for innskutt egenkapital	
Redegjør kort for rapportering til eier mht avkastning for selskapsporteføljen og totalavkastning for eier.	
Redegjør kort for: <ul style="list-style-type: none"> ■ Tilbyders planer for innkalling av egenkapital ■ Tilbyders muligheter for innkreving av tilleggspremie 	

Vurderingsveiledning – Tabell 50

Nye forskifter medfører et **klarere skille mellom tilbyders og oppdragsgivers resultater og risiko**. Overskuddet tildeles oppdragsgiver og tilbyders fortjenesteelement bakes inn i en årlige bindende fakturering (pristariffer) for administrasjon, personrisiko og kapitalforvaltningsrisiko.

Eierne i livselskapene bærer risikoen for at oppnådd avkastning på oppdragsgivers midler

minst tilsvarer pensjonskontraktens rentegaranti (grunnlagsrente). Positivt resultat i kapitalforvaltningen kan avsettes som tilleggsavsetning tilordnet den enkelte kunde, så lenge avsetningen ikke overstiger 12 % av premiereserven. Negativt resultat i kapitalforvaltningen kan belastes avsatt tilleggsavsetning.

Livselskapenes (aksjeselskap og gjensidige selskap) forvaltningskapital skal fra 2008 deles inn i selskapsportefølje (forsikrings-

givers midler), kollektivportefølje(r) og særskilte investeringsvalgsporføljer. **Selskapsporteføljen** består av eiendeler som motsvarer tilbyders ansvarlige kapital. Denne porteføljen skal sikre tilbyder en tilfredsstillende avkastning på egenkapitalen. I tillegg kommer til eventuell fortjeneste ved de ulike pristariffer. Samlet utgjør disse elementer eiernes totalavkastning. Tilbyder bestemmer selv hvordan midlene i selskapsporteføljen skal forvaltes.

Forhold knyttet til overskuddsdeling mellom oppdragsgiver og tilbyder er således ikke

relevant å vurdere (med unntak av eventuell overskuddsdeling i en overgangsfase se særskilt i tildelingskriterier ovenfor).

Dersom tilbyder er et **gjensidig selskap vil oppdragsgiver i tillegg til å være forsikrings-taker også ha rollen som eier**. I Tabell 50 fremkommer tildelingskriterier som skal klargjøre for oppdragsgiver hvilke risiko/forpliktelse oppdragsgiver påtar seg som eier og hvilken avkastning man kan forvente å få. Oppdragsgiver må, på selvstendig grunnlag, vurdere om dette er et tilfredsstillende avkastnings-/risikoforhold.

9.4 ANNET

9.4.1 HMS OG LÅN TIL ANSATTE

Tabell 51: HMS, seniorpolitikk, annet

Tjenester	
Tilbys bistand for mer aktiv seniorpolitikk?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Tilbys HMS-relaterte tjenester?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Tilbys lån til ansatte?	Ja ☐ Nei ☐ Redegjør.
Planlagte eller mulige endringer hos tilbyder.	Effekt for kundebetjening og avtaleforhold.

Definisjoner

AFP:	Avtalefestet pensjonsordning som gir ansatte rett til alderspensjon fra valgfritt tidspunkt etter fylte 62 år og til 67 år.
Aktivaklasse:	Ulike investeringsgrupper slik som aksjer, obligasjoner, eiendom m.m.
Anleggsportefølje:	Investeringer som foretas med en langsiktig investeringshorisont. Livselskapene inndeler sine investeringer i omløpsmidler og anleggsmidler. Det er fastlagt særskilte retningslinjer for regnskapsmessig håndtering av anleggsmidler. Løpende verdiendringer i anleggsporteføljen vil ikke påvirke selskapets kursreguleringsfond.
Avkastningsgaranti:	Den avkastning som pr. 31.12 hvert år må tilføres pensjonsordningens samlede premiereserve for at denne skal være korrekt og øke som forutsatt.
Avkastningsmålsetning:	Målsetting for ønsket/forventet avkastning på investert beløp. Avkastning måles oftest som prosent av investert beløp og kan bestå blant annet av; kursgevinst/-tap, renteinntekter, utbytte etc.
Begrenset anbudskonkurranse:	Anskaffelsesprosedyre som bare tillater de leverandører som er invitert av oppdragsgiver til å gi tilbud, men som ikke tillater forhandling.
Bestandsprofil:	Hvordan pensjonsordningens medlemsmasse er sammensatt når det gjelder slike forhold som aldersfordeling, lønnsfordeling, andelen av kvinner/menn, andelen av uføre mv.
Bokført kapitalavkastning:	Prosentvis avkastning for en verdipapirportefølje, eksklusive verdiendringer som følge av urealiserte gevinster og tap.
DOFFIN-database:	Databasen for Offentlige Innkjøp.
FOA:	Forskrift om offentlige anskaffelser.

Definisjoner

Forsikringsbart:	Risikoforhold ved en pensjonsytelse som kan overdras til forsikringsselskap med endelig virkning.
Forsikringsagentvirksomhet:	Forsikringsformidlingsvirksomhet som består i å tilby forsikringsprodukter for, og på vegne av, ett eller flere forsikringsselskap.
Forsikringsmegling:	Forsikringsformidlingsvirksomhet som består i å presentere kunden for forsikringsløsninger fra et eller flere forsikringsselskaper uten at det er inngått uttrykkelig avtale med forsikringsselskapene om dette.
Grunnlagsrente:	Den avkastning som pr. 31.12 hvert år må tilføres pensjonsordningens samlede premiereserve for at denne skal være korrekt og øke som forutsatt.
Ikke-forsikringsbart:	Risikoforhold ved en pensjonsytelse som ikke kan overdras til forsikringsselskap med endelig virkning.
Kapitalbinding:	Se Pensjonsveileder kap. 9.1.5
Kapitalforvaltningsrisiko:	Risiko ved livselskapenes forvaltning av investeringsporteføljer. Kapitalforvaltningen beskrives gjennom en forventet avkastning og risiko. Kapitalforvaltningsrisiko måles ofte som variasjoner i investeringsporteføljens avkastning, slik at høy avkastningsvariasjon er et uttrykk for høy risiko.
Kollektiv pensjonsforsikring:	Avtale mellom arbeidsgiver og livsforsikringsselskap om sikring av ansattes pensjonsrettigheter.
Kollektivportefølje:	Investeringsportefølje som ivaretar kapitalforvaltning for hele/deler av livselskapenes kunder og med fastlagte strategier for kapitalforvaltningen. Fra 2008 gir forsikringsloven livselskapene mulighet til å etablere flere kollektivporteføljer med ulik risikoprofil. Kundene vil tilordnes/ tilbys ulike kollektivporteføljer basert på kundenes bufferkapital.

Definisjoner

Konkurranse med forhandling:	Anskaffelsesprosedyre hvor oppdragsgiver har adgang til å forhandle med en eller flere leverandører.
Konkurransegrunnlag:	Anbudsgrunnlag – det dokument som ligger til grunn for konkurransen.
Kontoføring:	Oversikt over pensjonsordningens innbetalinger, utbetalinger og øvrige bevegelser i løpet av et år, sammen med status ved årets slutt.
LOA:	Lov om offentlige anskaffelser.
Overføringsavtalen:	Avtale mellom Statens Pensjonskasse og andre pensjonsinnretninger innenfor offentlig sektor om overføring og avregning av ansattes pensjonsrettigheter mellom arbeidsgivernes pensjonsordninger.
Pensjonskasse:	Egen stiftelse opprettet av arbeidsgiver for sikring av ansattes pensjonsrettigheter.
Pensjonskostnad:	Beregnet verdi av de pensjonsrettigheter som tjenes opp i løpet året.
Pensjonsplan:	Beskrivelse av hvordan ansattes pensjonsrettigheter skal fastsettes.
Premiefond:	Midler som er innbetalt eller tildelt pensjonsordningen og som skal anvendes til dekning av fremtidige premier.
Premiereserve:	Forsikringsteknisk kontantverdi av de pensjonsforpliktelse som gjelder for medlemmer av en pensjonsordning.
Premieutjevningsskaps:	En fellesordning hos hver forsikringsgiver, hvor ordinær årspremie og reguleringspremie utjevnes.

Definisjoner

Referanseplan:	Standardisert og tilnærmet beregningsmetode for pensjonsytelsene i en kommunal pensjonsordning. Benyttes for å oppnå best mulig sammenlignbarhet mellom tilbyderne ved anbudskonkurranse.
Rentegaranti:	Den avkastning som pr. 31.12 hvert år må tilføres pensjonsordningens samlede premiereserve for at denne skal være korrekt og øke som forutsatt.
Samfunnsansvar:	Beskriver hvordan livselskapene utøver sine investeringsaktiviteter for å ta hensyn til samfunnsmessige forhold utover de rent snevre finansielle hensyn. Omtales også som selskapets etiske retningslinjer og medfører at man tar hensyn til forhold som miljøvern, menneskerettigheter våpenproduksjon etc. ved gjennomføring av investeringsaktivitetene.
Selskapsportefølje:	Består av eiendeler (investeringer) som skal motsvare forsikringsgiver(livselskapets) ansvarlige kapital.
Soliditet:	Beskriver størrelsen på selskapets egenkapital (ansvarlig kapital). Måles ofte som % av selskapets risikovektede aktiva. Offentlige myndigheter har fastlagt soliditetskrav for livselskapene.
Solvenskrav:	Kapitalkrav som står i forhold til risikoen ved innfrielse av pensjonsordningens forpliktelser
Særskilt investeringsvalg:	Fra 2008 gir forsikringsloven kundene adgang til å velge sin egen (særskilte) investeringsstrategi. Livsselskapene vil under denne ordningen inngå avtaler med hver enkelt kunde hvor det fastsettes retningslinjer for sammensetting (og eventuell endring) av investeringsporteføljen, bufferavsetninger, avkastningsgaranti etc.
TED-database:	Den europeiske offisielle databasen for kunngjøringer.

Definisjoner

Terskelverdier:	Grenseverdier for kontraktens størrelse som er avgjørende for om anskaffelsesforskriften del II eller III skal benyttes.
Tildelingskriterier:	De kriterier som ligger til grunn for valg av tilbud.
TPO:	Tjenstepensjonsordning
Verdijustert kapitalavkastning:	Prosentvis avkastning for en verdipapirportefølje, inklusive verdiendringer som følge av urealiserte gevinster og tap.
Ytelsesbasert pensjonsordning:	Pensjonsordning hvor ansattes pensjonsrettigheter regnes ut som en prosentandel av sluttlønn, sett i forhold til hvor lenge ansettelsesforholdet har vart.
Åpen anbudskonkurranse:	Anskaffelsesprosedyre som tillater alle interesserte leverandører å gi tilbud, men som ikke tillater forhandling.

STIKKORDREGISTER

A

AFP-vedtektene 47
Akademierne-K 9, 41
anbudskonkurranse 9, 29
anleggsmidler 90, 100
anskaffelsesprotokoll 36
Arbeidsretten 7
avkastningsgaranti 59, 61, 65, 98

B

Banklovkomisjonen 51
bestandsprofiler 70
BNP 10
Brønnøysund 39

D

DOFFIN 20, 32
drøftingsplikt 17

E

ECON Analyse 40
egenkapitalen 58, 98, 109
Energiaftalen 17
Enhetsregisteret 39
EUs direktiver 9, 25
evalueringsfasen 23
EØS-avtalen 9

F

Finansdepartementet 49, 51
flyttekostnader 23
FNH 46
fondsmidler 76

formannskapet 16, 22
Fornyings- og administrasjonsdepartementet 32
forsikringsagentvirksomhet 49
forsikringsbart 65, 75–78
forsikringsformidlingsloven 49
forsikringsloven 66
forsikringsmeglere 49
forsikringsrådgivere 23, 49
forsikringsvirksomhetsloven 7
forskrift om offentlige anskaffelser 9, 25
fylkeskommune 12

G

gjensidig selskap 47

H

HA 17
HMS 31, 63, 109
Hovedavtalen 17
Hovedtariffavtalen 7, 15
HTA 15, 64, 75

I

ikke-forsikringsbart 75–78
innbetalingsprofil 76
investeringsstrategi 29, 59

K

kapitalbinding 80
kapitalforvaltningsrisiko 55, 97, 108
kjønns- og aldersnøytrale premier 17
KLP Forsikring 46
KLP-saken 7
KOFA 9, 19, 21, 26, 35
kollektiv pensjonsforsikring 46, 65
kollektivporteføljen 58, 86

kommunens administrasjon 16, 22
kommunestyret 16, 22
Konkurrans med forhandling 30, 33
konkurransgrunnlag 31
Konkurranspreget dialog 30, 33
kontoføringen 65
kontraktsinngåelse 36
Kredittilsynet 60, 97, 106
KS 9, 41
KS Advokatene 1
kundebetjening 109
kunngjøringsplikten 32

L

leverandørmøter 47
likviditet 78
likviditetsbelastning 63, 78
LO Kommune 9, 41
lov om folketrygd 63
lov om offentlige anskaffelser 9, 25
lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser 63
lov om Statens Pensjonskasse 63

M

meglere 23, 51
meglerprovisjoner 51
meglarskikk 50
minimumsavkastning 65

N

Nærings- og handelsdepartementet 10

O

offentlige anskaffelser 9, 25
offentlige innkjøp 10
oppsatte medlemmer 72, 80

oppsigelse 15, 28
oppspart kapital 23
Overføringsavtalen 8

P

pensjonsavtale 15
pensjonskasse 41, 46
Pensjonskontoret 1, 8, 9, 20, 36, 39–43, 71
Pensjonskontorets styre 8, 39–43
pensjonskostnad 64, 67, 70–75
pensjonsleverandørene 12, 40
pensjonsprodukt 12
Pensjonsutredningsutvalget 8
pensjonsutvalg 21
Pensjonsutvalget 8
Pensjonsveilederen 12
personrisiko 57
premiefond 83, 89
premieinnbetaling 67, 68, 78
premieutjevningsselskap 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 76

R

referanseplanen 71, 76
risikopremien 65
rådgiverhabilitet 50

S

samfunnsansvar 102
sekretariat 47
selskapsporteføljen 58, 98, 108
soliditet 86, 98
Statens Pensjonsfond 93, 104
Statens Pensjonskasse 63
Storebrand Livsforsikring 46
Styret for AFP 8
særskilt investeringsvalg 59, 86, 98

T

TED-databasen 28, 32
tildelingskriterier 11, 13, 16, 35
tilsyn 22, 36, 41, 43
Trygderetten 40, 42

U

uførehypighet 66
Unio 9, 41

V

vedtak om flytting 16
vedtekter 36, 39, 43
Vedtekter for Tjenstepensjonsordning 7, 15,
36, 39
verdijustert avkastning 89, 101
virksomhet 12, 49
Vital Forsikring 46

Y

YS-K 9, 41
ytelsesbasert pensjonsordning 70

Å

Åpen anbudskonkurranse 30, 33

Pensjonkontoret
Postboks 1466 Vika
0116 Oslo
Besøksadresse: Haakon VII's gate 9
E-post: post@pensjonskontoret.no
Telefon: 24 13 26 00
www.pensjonskontoret.no

Design og foto: Cornelia Henne Braathen